

טסה וכבשו את בלוזה. והם בהתנהגות שלהם באש וגם בדיווחים, אנחנו מתחילים לפגוש את האויב המוכר.

בר-לב, המפקד העליון של הפיקוד, שהוצנח מעל לראשו של גורודיש, דוחף קדימה, לבצע את הצליחה כמה שיותר מהר. "השאלה היתה מי יגיע קודם," הוא מסביר לאלופים בבונקר באום-חשיבה, "הם לתל-אביב או אנחנו לקהיר. אז בסדר, אנחנו נגיע לפנייהם לקהיר, אבל אנחנו לא יכולים לאפשר להם שום הישג קרקעי נוסף בסיני." הוא נעשה קצר-רוח כשהקצינים הבכירים בחדר מעלים עוד ועוד הסתייגויות ודרישות, שעלולות להביא לדחיית צליחת התעלה.

"חשוב מאוד לעשות את זה בהקדם," הוא מזכיר לאלופים. "אז אפשר כמובן את כל הדברים שהערתם לעשות. זה יקח לנו עוד שבוע. נביא פה את הצנחנים מבעוד מועד ושיהיו לנו פה וילמדו, את 'הדב הלבן' [יחידת השריון האמפיבית] ואת הנגמ"שים לרכז מכל ארץ ישראל וכו', ואי-אפשר לא עד מחר ולא עד מחרתיים. והשאלה בפנינו היא אם לעשות את זה ככה, או לעשות את זה בסימן שאלה אחד. וברור שהתשובה היא לעשות את זה ככה, כי אפשר לעשות את זה." אבל למרות החיפזון, ולמרות השינויים הרבים והאילתורים שהוכנסו בתוכניות הצליחה המקוריות של צה"ל, שהיו מוכנות כבר שנים במגירה, על פרט אחד, חשוב היה לבר-לב להתעכב, ודווקא לגביו סירב לגלות כל התגמשות. והפרט הזה היה הגדרת המשימה של אריאל שרון:

בר-לב: "צריך להמשיך ולהרחיב את ראש הגשר צפונה מהגשר הצפוני שלנו לפחות 4 ק"מ, כדי שלא יהיו לנו בעיות עם 'שמלים' [טיילי נ"ט] ועם כל החוכמות האלה ולהבטיח את זה עד הסוף, וההבטחה הזאת אריק, היא נשארת אחריותך עד הסוף."

שרון (בזלזול משתאה): "מה היא נשארת?"

בר-לב: "באחריותך. אבטחת ראש הגשר היא באחריותך. גם כשאתה תהיה בהילטון קהיר, אז לפני הילטון קהיר אנחנו אולי איכשהו נגיד לך [נאשר לך לעזוב את ראש הגשר]."

את הישיבה סגר בר-לב במלים:

...זה עניין מאוד מורכב אבל אנחנו נוכיח שאפשר לעשות את זה בצורה די מאולתרת, ואפשר לעשות את זה בסדר, בתנאי שכל מה שפה הוצג וכל מה שסוכם בדיוק כך יתבצע. אם יתחילו להידחק אחד לפני השני, יהיה פה בלגן, ואם יתחילו לשכוח כל מיני דברים שדובר עליהם, אנחנו עלולים פה להסתבך. אז המפקדים, אני מאחל לכולנו

הצלחה, ונתראה מחר אם יהיה שב"ש פה, ואם לא, אז מחרתיים
נתראה אינשאללה בצד ההוא.

אחר-הצהריים, 15 באוקטובר, הבונקר באום-חשיבה

בבונקר באום-חשיבה, בשעות אחר-הצהריים של ה-15 באוקטובר, הורגש היטב המתח לקראת הצליחה. בשעה 16:01, כך על-פי רישומי הרל"ש של גורודיש, הורה אלוף הפיקוד לאלוף קלמן מגן: "ב-17:00 מתחילים, בהצלחה." בשעה 17:00 הורה גורודיש על תחילת מתקפת ההסחה. בשעה 18:12 ציין הרל"ש ביומנו כי "המצרים קלטו את ההטעיה וחושבים שזו התקפה".

עם תחילת הצליחה התכנסו באום-חשיבה ראשי הפיקוד, יחד עם שר הביטחון דיין, הרמטכ"ל דדו, האלוף רחבעם זאבי, וקצינים בכירים נוספים. דדו המתוח התעצבן שוב על המפקדים שאינם מקפידים די הצורך על בטחון הקשר ונוף בשרון: "בקרב התקדמות לא מדברים כל-כך הרבה. זה נותן לאויב את תמונת הקרב."

מהשטח הגיעו כל העת דיווחים על קשיים לוגיסטיים. לקצינים הבכירים בבונקר התברר שלא מספיק להביא את הכוחות הקרקעיים אל המים, האתגר האמיתי הוא לקדם אל המים את אמצעי הצליחה. קודם אמורות היו להגיע סירות הגומי, ובאמצעותן אמורים היה ראשוני הלוחמים לצלוח. אחריהן אמורים היו חיילי ההנדסה להציב את גשר הגלילים וגשר הדוברות, מי שיגיע קודם, שיאפשרו מעבר רציף, מהיר ובטוח יותר של כוחות השריון הגדולים. עם כל הכבוד להוראה של בר-לב לאלתר, מבצע לוגיסטי כזה של גרירת כלי צליחה אימתניים ברחבי סיני המופגזת, על-ידי צוותים שלא הוכשרו כלל למשימות האלו, מועד היה להסתבכויות ולעיכובים הרי-גורל. דבר נוסף שלא נלקח בחשבון תוך כדי הריצה קדימה היה פקק התנועה האדיר שנוצר בצירים הספורים שהיו פתוחים לתנועת כלי רכב ישראליים לחזית. אוגדה 143 הזניחה את החלק הזה המסור לאחריותה על-פי פקודת "אבירי לב". הפיקוד מצידו לא השכיל להפעיל את המשטרה הצבאית העומדת לרשותו במשימות כיוון התנועה, ובאמצע נוצר פקק התנועה הגדול ביותר בתולדות צה"ל.

קבוצה אחת שנתקעה בפקק היו לוחמי גדוד הצליחה של הצנחנים, בפיקוד גיבור מבצע קדש דן זיו. האחרון, שראה שלאנשיו אין נגמ"שים, יצא לפשיטה לילית וגנב 30 נגמ"שים מחניון אוגדת 252 "אמרו שצריך לתת עדיפות לצליחה", הוא משחזר כיום. "אז נתתי".

וכך, למשל, העיד אחרי המלחמה, בפורום צבאי מסווג, מפקד גדוד 605, שהוביל ציוד צליחה מהמפקדה האזורית של צה"ל בצפון סיני, בבלוזה:

הפקודה שלי בנושא הצליחה היתה ביום ב', 15 באוקטובר שעה 03:00, להזיז את הדוברות לכיוון טסה. הפקודה ניתנה בטלפון. לא נאמר לי מקום הצליחה, לוח-זמנים... קושי נוסף היה להוציא את הדוברות מאזור "חצב" בשל הדרך החולית. בנסיונות הגרירה נקרעו 4 "אוזניים" לטנקים. המשמעות: שליחת ארבעה טנקים לקו הדרומי וקבלת ארבעה טנקים אחרים. רק בשעות הצהריים של ה-15 הצלחנו להוציא לציר שש דוברות מ"חצב". קושי נוסף בגרירה היה חוסר אימון של נושא הגרירה. הטנקים לא אומנו למשימה זו. שאר הדוברות, חמש במספר, היו על ציר בלוזה-טסה. רובן נדחפו מהציר על-ידי סא"ל נגר. היו פקודות בלילה לאפשר לדרגים לנוע. פקודה כזאת גרמה לשקיעת דוברות בחול.

בפיקוד הדרום באום-חשיבה לא היו ממש מודעים בזמן אמת לקשיים הלוגיסטיים, ולא העריכו נכונה את המצב. בשעה 18:45 גורודיש עוקף שוב את שרון במכשירי הקשר ומנסה להבין מאחד מפקודיו:

גורודיש: "תגיד לי. את הגשר הגלילים גוררים כבר?"

קצין: "התחיל ג'קי [סגנו של שרון], לאט לאט."

גורודיש: "מה הערכה שהוא יגיע למצמד, באיזו שעה?"

קצין: "אני לא יודע הערכה כי אני מנותק מהם. אני בצילון [טסה], מטפל בדברים אחרים. לא יכול להגיד לך הערכה."

גורודיש: "אני לא רוצה לשאול אותו ברדיו. אבל הוא התחיל לגרור?"

קצין: "שמעתי שאריק שאל אותו והוא ענה לו 'זה בסדר, התחלנו'."

גורודיש: "איך קוראים ליחידה שגוררת את הגשר?"

קצין: "אחד גורר."

גורודיש: "תודה רבה."

זמן קצר לאחר השיחה הזו עולה שרון עצמו על רשת הקשר ומדווח "חדווה", שפירושה התקרבות לקו המים.

בר-לב: "מתי היה חדווה?"

שרון: "חדווה אחת היתה בחמש?"

בר-לב (קוטע אותו): "אריק, תקח בחשבון שזה אלחוטי."

שרון: "כן, אני פשוט אה.. גם הם רואים את זה, גם אני רואה את זה."

בר-לב: "זה שאתה רואה את זה, זה בטוח. השאלה מה שהם רואים, זה רק הם יודעים."

שרון: "בסדר. טוב. הכול מתנהל לפי התוכנית."

בר-לב: "רציתי לדעת. את מצמד לקחתם?"

שרון: "עכשיו בתוכו בדיוק מתנהל איזה קרב. אני מניח שכבר לקחו." גורודיש (נשמע ברקע אומר לבר-לב בחוסר אמון): "תשאל אותו איך הוא יודע."

בר-לב: "ועד לאיפה הגעתם הלאה?"

שרון: "אני כבר אומר לך. שים-לב ללכסיקון-שיק. דרום לזה, בערך סגול 134."

גורודיש (אומר לבר-לב, מחוץ לרשת הקשר): "מה עם הגדה השנייה?" בר-לב: "יפה. האם יש לך על ידך אפשרות לעבור לצד השני כבר בשלב המוקדם יותר?"

שרון: "לא. יש לי בעיות קשות עם 9 שלי [יחידת ההנדסה]. מתנהל באיטיות עם ה... ואני לא יודע אם אני לא אחליף אותו מייד מפני שזה מתנהל באיטיות רבה. נכון שחסר לו כ-40 מהכלים שדיברתי עליהם, אבל אני בעד לתת לו הוראה להגיע מה שיותר מהר עם מה שיש לו. ואני לוחץ עליו כל הזמן. אני מקווה שנוכל... להזיז אותו."

בר-לב: "או.קיי. אז תחזיק אותנו בתמונה ולהתראות."

חוסר האמון בין שרון לבין מפקדיו באום-חשיבה ניכר בכל שיחה. גורודיש מנסה כל העת לאמת את המידע שקיבל משרון עם פקודיו של שרון. כך, למשל, הוא פונה לרמ"ט של שרון, גדעון אלטשולר:

גורודיש: "תגיד לי, מה עם דני מט. יש לך מושג?"

אלטשולר: "דני מט אני יודע שבתנועה. ג'קי מטפל בו נמצא אישית לידו ודוחף אותו."

גורודיש: "יש לך מושג איפה הוא?"

אלטשולר: "אני חושב שעכשיו הוא בסביבות 'יוקון' או משהו כזה."

גורודיש: "אתה יכול לבדוק ולהגיד לי?"

ואילו בר-לב, שחושש גם הוא מיוזמות לא רצויות של שרון, נוקט בטקטיקה אחרת ופונה ישירות לשרון, תוך שהוא מאמץ טון של מורה המנחה תלמיד מתקשה במיוחד. מתוך ההקלטות:

בר-לב: "את אחד שלך [הכוונה לחטיבה 421], אם אתה מוכן להעביר, אתה יכול להעביר, אבל אך ורק לצורך טיפול מקומי. עד כאן עבור."

שרון: "כאן 40, רות סוף."

בר-לב: "אם יש לך תוכנית יותר גדולה, כולל דברים שאנחנו שנינו מבינים, לא הייתי רוצה שתעשה את זה לפני שנדבר במשני נטלפון קווי, כי יש לזה סיבות טובות. עד כאן עבור."

שרון: "כאן 40, הבנתי, הבנתי."

בר-לב: "כאן 1000, תשים-לב לא לעבור את קו ההפצה."

שרון: "כאן 40, רות הבנתי."

מייד לאחר מכן בר-לב נשמע נוזף במי שרושם את יומן המבצעים: "אתה לא צריך לרשום, אתה לא צריך כל מלה, אתה צריך את ההוראה!" בינתיים, בחמ"ל מתחילים לדבר על יואל גורודיש, אחיו של אלוף הפיקוד, ואחד המח"טים בגזרה. גורודיש משתיק את כולם. הוא רוצה לדעת מה קורה עם יואל. קולו של האח הצעיר נשמע בבהירות ברשת הקשר, כשהוא מדווח ש"באבנית 30 יש הרבה חי"ר מסתערים. מציע להנחית שם אוויר. כרגע עומד ויורה." תוך כדי הדיווח הזה מגיע דיווח ממקור נוסף האומר כי ל"חטיבה של יואל יש הרבה אבדות."

האלוף גורודיש עצבני ודורש בצעקות שיביאו לו מפה: "איפה זה אבנית? איפה הפתק עם השמות של כל אחד, מי זה מי, שביקשתי? איפה המפה שביקשתי?"

הזמן חולף, גורודיש מעביר אותו בהאזנה לרשתות הקשר של אוגדת שרון. בשעה 21:16 הוא נוטל את המיקרופון ומשוחח ישירות עם מח"ט 14, אמנון רשף. גורודיש לוחץ עליו להגיע כמה שיותר מהר לקו המים:

גורודיש: "האם אתה יכול לעשות את הכול יותר מהר? זה דחוף מאוד."

מט: "אני מכיר בחשיבות העניין ואעשה הכול."

גורודיש: "אני מבקש מאוד להזדרז. סוף."

גורודיש מבקש מאנשי החמ"ל שישאירו את הרשת הזו פתוחה כדי שיוכל להאזין לה.

כמה חודשים אחרי סיום המלחמה, בפורום צבאי מצומצם בכנס של ראשי פיקוד הדרום תקף שרון בחריפות את מפקדיו, שעקפו אותו:

פה עמדתי במצב מאוד לא נוח, שמפקדי הדוברות היו בקשר ישיר, וקיבלו הוראות ישירות ממפקד החזית (בר-לב), והיו מדווחים ישירות כמה טנקים הועברו וקיבלו הוראה לא להעביר יותר טנקים. אני פניתי אז לחיים (בר-לב) וביקשתי להפסיק את הנושא הזה, כי כל הנושא הזה של התערבות דרגים בכירים בהחלטות טקטיות בשדה, כשאתה נמצא כאן והם נמצאים באום-חשיבה, היא לא שיטה טובה, הייתי אומר.

בסביבות עשר בערב מוסיף שרון לדווח לגורודיש שהוא מתקדם כראוי.

גורודיש: "אריק?"

שרון: "כן, שמוליק."

גורודיש: "מה נשמע?"

שרון: "טוב, אה... הלך בסדר והולך להסתיים אנחנו כרגע כבר גומרים לנקות את ציר עכביש ואני מכניס מייד את 9 [נהנדסה קרבית] מולו. עם האמצעים [סירות הגומי]. הייתי אומר ככה, יש הרבה מאוד מדורות בשטח. זה נראה בסדר ואני חושב שהם בהתמוטטות כללית."

הדיווח הזה לא יכול היה להיות רחוק יותר מהמציאות, שכן בשטח ששרון מדבר עליו היתה גם החווה הסינית, שהחזיקה מעמד עוד שלושה ימים אחרי השיחה הזו וגבתה קורבנות אדירים מכוחות צה"ל, שהתנפצו עליה שוב ושוב.

גורודיש ממשיך לצותת לשיחות בין שרון לבין פקודיו, כדי לעקוב בזמן אמת אחרי ההתקדמות. בסביבות השעה 23:00 מגיעים סוף-סוף הכוחות של דני מט, יחד עם סירות הגומי אל גדת התעלה. הצנחנים המותשים מיום קרבות מעמיסים את סירות הגומי על הידיים, מניפים אותם ועולים את הסוללה הגבוהה. כל אותו זמן המצרים לא מבחינים בדבר. הצנחנים עוברים את הסוללה ונכנסים חרישית לתוך המים. בפיקוד העליון מאזינים לרשת הקשר של אוגדת 143, אחוזי חרדה, ממתנינים כבר לקריאה של שרון "אקפולקו", שמשמעה נחיתה על הגדה המערבית – פלישה ישראלית לאפריקה.

שרון, שנמצא בחצר הצליחה משוחח ברשת הקשר האוגדתית עם דני מט, מפקד חטיבת הצליחה:

שרון: "כאן 40, האם 'אקוואריום' עבור."

מט: "אקווראיום" [כלומר נמצא תוך כדי צליחה].

שרון: "כאן 40, האם 'אקפולקו'?"
 מט: "כרגע בודקים, תוך שתיים-שלוש שניות תקבלו."
 [שקט ברשת].

מט: "40 כאן 9, 'אקפולקו' עבור."
 שרון [בשמחה גדולה]: "רות, 'אקפולקו', סוף."

גורודיש מבונקר הפיקוד באום-חשיבה פונה לשרון:

גורודיש: "אריק מה נשמע?"

שרון: "אקוואריום."

גורודיש: "יפה מאוד."

שרון: "תוך כמה דקות אקפולקו."

גורודיש: "יש התנגדות מצד שני?"

שרון: "שום דבר."

גורודיש: "נחמד..."

כעבור מספר דקות שרון פונה לגורודיש:

שרון: "מה קורה במקומות אחרים? הכול בסדר?"

גורודיש: "כולם הצליחו פחות או יותר כמוך. משה רוצה לדבר איתך."

דיין לוקח את המיקרופון ומבהיר לשרון שכל העסק תלוי בו:

דיין: "אריק, אין מקומות אחרים."

שרון: "אה, בסדר. טוב. המצב הוא כאן שלפי מילת הדיווח אפשר לקרוא לזה אקפולקו כבר."

גורודיש (מחוץ לרשת): "בואו כולנו נחכה לדיווח המלא."

דיין (מחוץ לרשת): "הוא [שרון] יודע שכל העיניים נשואות אליו. הוא חי מזה."

זמן קצר לאחר מכן מדווח דני מט שהוא הגיע לגדה המערבית של תעלת סואץ. פלוגת ההנדסה הימית מסייעת בהעברת הצנחנים של דני מט לצד השני, כשרק נשק קל בידיהם להגן על עצמם. היתה זו צליחה מסוכנת מאוד. יחידת שריון מצרית קטנה היתה יכולה לטבוח בקלות את הלוחמים, אלא שהמצרים פשוט לא היו שם.

סודי - ביותר

עד חק. מס' 100...
למכתב פקוד חדרים/אג"ם

קווי דווח למבצע "אבירי לב"

קווי דווח

מסמך	שם קוד	זמן
א. יציאה מכנוס	אלנבי	
ב. יצירה טבע עם סתחפי אמיר	אימו חבנרליח	
ג. תחילת בליחה	אקוריוס	
ד. תפיסה מאחז בגדה המערבית	אקפולקו	
ה. תחילת גשור	אקסטזה	
ו. גמר גישור	אריזונה	
ז. תחילת בליחה 143	אקלימס	
ח. גמר בליחה 143	אמשים	
ט. תחילת בליחה 162	ברנש	
י. גמר בליחה 162	בו פלר	

סודי ביותר

גורודיש (לדני מט): "20 כאן 103, ברכות."

מט: "כאן 20, תודה עבור."

גורודיש: "כאן 103, ועכשיו דבר עם קודקוד שלי."

דדו: "20 כאן 99, עבור."

מט: "99 כאן 20, רות עבור."

דדו: "כאן 99. איך אתה מרגיש שם?"

מט: "באמת הרגשה מצוינת."

דדו: "כאן 99, ברכות, ברכות, סוף."

עד כאן הכול עבר פחות או יותר בשלום, אלא שעכשיו התחילו העניינים להשתבש. גשר הגלילים, שאמור היה לשמש את עיקר הכוחות הצולחים, נוטרל. בדיעבד פלא שזה לא קרה קודם. מדובר בייצור מגושם ששקל 450 טונות, ודרש מערכת מורכבת ומשומנת של טנקים וזחל"מים כדי להזיזו ממקום למקום. בגלל שצה"ל בכלל לא נערך למצב של מלחמת מגננה וספיגה בסיני, כלומר אף אחד לא חשב שהמצרים יצליחו בכלל להקים ראש גשר יציב בצד המזרחי של התעלה, הנחת המוצא היתה כי את הגשר יצטרכו לגרור רק מרחק קצר מאוד עד שפת המים, אם בכלל.

היה זה סגן הרמטכ"ל, האלוף טל, שאימץ את הרעיון של תא"ל דוד לסקוב לבנות את הגשר הענקי. השניים אפילו קיבלו עליו את פרס בטחון ישראל (לפני המלחמה, כמובן). טל זילזל בשאר האמצעים שהציעו לו. למרות זאת הוא לא רצה להעמיד את הגשר היקר שלו בנסיונות גדולים מדי ואישר רק פעם אחת אימון גרירה של הגשר למרחק 10 ק"מ. בניגוד לאמצעים האחרים, עליהם נערכו אינסוף אימונים במתקן מיוחד שנבנה בצאלים, בקישון, ובסכר הרואפה באל-עריש, הרי שגשר הגלילים היה כבד, יקר ועדין מכדי להתעסק איתו.

יחידה אחת בצה"ל התאמנה על גרירת הגשר. היתה זו פלוגה בתוך חטיבה 7 בפיקודו של סרן אלי גבע. אלא שחטיבה 7 הוצבה בגולן ואנשיה כלל לא היו זמינים. היה צורך לאמן יחידה חדשה, תוך כדי הקרבות, שתבצע את הגרירה. הגוררים היו חייבים לפעול בתיאום מושלם, אחרת הגשר ייקרע. הטנקיסטים התשושים כנראה נרדמו תוך כדי הנסיעה האיטית בחולות, והגשר הענקי נקרע. המצב שנוצר מבחינת צה"ל היה בלתי-נסבל: כוח צנחנים חמוש בנשק קל, בלי אפשרות לסיוע אווירי, בשל מטריית הנ"מ, נתקע על הגדה המערבית של התעלה. הדוכרות המתחברות לגשר שלם הגיעו רק כעבור יותר מיממה. גשר הגלילים הגיע רק ארבעה ימים מאוחר יותר. שרון, בהחלטה של רגע, החליט לדחוף קדימה את התמסחים, דוכרות ענק שיכולות לשאת טנקים מהגדה האחת לשנייה.

ב-03:00 בלילה גורודיש מנסה להאיץ בשרון, כך על-פי הרשום ביומן הרל"ש: אתם נוסעים לאט מדי. תיכף יאיר יום. מוכרחים להביא אותם [הדוברות] בחושך. כדאי להוריד את הרכב שנוסע לפניהם לחול, אפילו אם הם ישקעו. לטענת אריק, הם נוסעים מהר ולא נוסע לפניהם אף כלי, אלא אריק בעצמו. תוך חצי שעה יגיעו למקום.

גורודיש מחליט לתת לאוגדה של ברן לעבור ראשונה את התעלה. הוא פונה לשרון:

גורודיש: "אריק מה נשמע?"

שרון: "בסדר. טוב, תראה, אנחנו התחלנו לעבוד כאן לתפיסת הסוללה. כאן לידנו מתנהל קרב טנקים קשה. יש כאן איזשהו אזור מרכזי בתוך השטח שעדיין לא טוהר, עכשיו אני כאן ליד אמנון ויכול להיות שאני אכנס עם הטנקים שהבאתי, הבאתי 10 טנקים מאחד כדי להעביר אותם ראשונים, אני מקווה שלא יהיה צורך בהם אבל במקרה הכי גרוע אפשר להשתמש בהם. אם כי אני חושב שאנחנו מתגברים עליהם."

גורודיש: "איפה הטנקים של חיים [ארז, המח"ט]?"

שרון: "הטנקים של חיים, עשרה נמצאים איתי שהבאתי כדי להעביר אותם לצד השני. והאחרים נמצאים עם יחד עם..."

גורודיש: "כולם?"

שרון: "כולם."

גורודיש: "תשמע, אריק. אתה תצטרך לעשות ככה. להעביר כמה טנקים אל דני [מט] הכי מוקדם שאפשר ולהחזיק את ראש הגשר, להתרחק מערבה איתם לפחות לקצה השטח הירוק... לתחזק ולתחמש. לגמור את הגישור."

שרון (בכעס): "עזוב את הרשימה עכשיו."

גורודיש: "וברן יעבור את הגשר ראשון. אתה בינתיים תתארגן ותעבור אחריו."

גורודיש בשיחה הזו רק מנסה לחזור ליישום תוכנית "אבירי לב", שהיתה ידועה עוד קודם גם לשרון.

שתיקה. שרון לא עונה.

גורודיש: "שומע אותי, אריק?"

שרון [בטון מאוד מאוד מאוכזב]: "אני שומע אותך. אין כאן בעיה. אני יכול לעבור גם כן, אין בעיה."

גורודיש: "טוב, תכין את הדברים ואני מורה לברן להיות מוכן לעבור."

שרון: "אבל אין עוד כרגע על מה לעבור."

גורודיש: "כשיהיה."

שרון: "זה ברור. עכשיו אין... הוא יכול לעבור ראשון, יכול לעבור שני, זה לא חשוב."

גורודיש: "בסדר, רק מה שחשוב זה להבטיח את המעבר מה שיותר מערבה וצפונה, ובעיקר את הצפון להחזיק חזק."

שרון: "אנחנו מחזיקים את זה."

גורודיש: "תודה רבה אריק, והרבה הצלחה."

גורודיש פונה לברן: "תתארגן לעבור ראשון, לפי פקודה."

ברן: "דות עבור."

גורודיש: "לאחר שתעבור תתארגן באזור מקצרה ותחכה עד ששתיים יהיה מוכן."

ברן: "האם יש על מה לעבור?"

גורודיש: "כשיהיה."

ברן: "מתי יהיה?"

גורודיש: "אני לא רוצה לומר ברדיו אבל זה יהיה עוד זמן מסוים."

ברן: "ממתין לפקודה."

אבל הפקודה לכוחותיו של ברן לא באה. בשעה ששרון לחץ לנצל את השאננות המצרית כדי להעביר כמה שיותר כוחות שריון למצרים על גבי התמסחים, חששו בבונקר הפיקוד באום-חשיבה מכך שללא גשר יציב עלולים כוחות השריון שיחצו את התעלה להילכד על הגדה הנגדית, והעדיפו לחכות לגשר הגלילים או לגשר הדוברות. בזמן ההמתנה הם ציפו שאוגדתו של שרון תרחיב את האחיזה של צה"ל בקו המים ותטהר את האזור מהכוחות המצריים הגדולים שעוד היו בקרבתו.

בעדותו בפני ועדת חקירה חשאית שהוקמה מייד לאחר המלחמה בצה"ל לחקור את מחדלי הצליחה תיאר שרון:

המצב היה כזה, בצד המערבי הצליחו הצנחנים להיאחזו והמשיכו בלחץ כלפי צפון. אנחנו בינתיים פותחים את הפתחים בסוללת העפר ומעבירים טנקים על גבי תמסחים. חטיבה 14 ניהלה קרב באותו זמן מרחק של 8 ק"מ צפונה מהמקום. היא היתה הרבה מעבר לחווה הסינית, עד ציר "אושה", אולם הצומת לא נפתחה... ארבע התקפות

ביצענו במשך הלילה ושעות הבוקר. קרוב ל-39 שעות לא ירד שום פגז ארטילריה באזור התמסחים. התמסחים נעו, אך פשוט לא היה את מי להביא.

הטנקים המעטים שכן עברו באמצעות התמסחים ביססו ראש גשר קטן בצד המערבי. סא"ל גיורא לב (מהחטיבה של חיים ארז), לימים ראש עיריית פתח-תקווה, יוצא עם שחר עם כוח של 20 טנקים לפשיטה נועזת אל תוך השטח המצרי. הוא מגיע עד לעומק של 20 ק"מ, כשהוא קוצר בדרכו כוחות מצריים אפופי שינה והלם, שהדבר האחרון לו ציפו היה טנקים ישראליים בצד הזה של התעלה.

לב יעיד לימים בפורום צבאי סגור:

נכנסנו פנימה עם התמסחים ועם הטנקים ל"חצר" בשעה 03:30 בלילה. היה חושך מוחלט. התמסחים קצת התברברו בכניסה וכמעט כבשו את טרטור לבד. ראיתי כבר את הצנחנים בצד השני בלי שנורתה אף ירייה, כך שלא ראיתי שום טעם למהר. האנשים שלי לא הכירו את התמסחים. ... הכניסה שלהם למים היתה צריכה להיות מאוד מדויקת. חיכינו כמה דקות, ואז, כשראו טוב, קיבלתי פקודה לעבור. זה הרגיו אותי כי הייתי עם 10 טנקים בלבד. לחיים ארז בקשר אמרתי קצת בליגלוג: "מקומך עבור". כי אני כבר הייתי בצד השני. הוא אמר לי לא להתרחק ולהישאר באזור שדה-התעופה. חיים אמר לנו שהפקודה שלנו היא לנקות בסיסי טילים. יצאתי לפשיטה עם 21 טנקים. בפעם הראשונה שפגשתי ערבים הם עשו לי שלום. רצנו על הכביש במהירות עצומה בצומת "צח" יצאו ערבים וזה היה באמת מחזה יפה. קבוצה של 100 ערבים עשו שלום. אז נכנסתי ביניהם ובמטח אחד השכבנו אותם.

בלי בעיות הגעתי ל"סקרנות" 40. ביצענו התקפות חטף על מצבורי כלי רכב, נגמשים וטנקים מטווחים קצרים מאוד ובהפתעה. היה מחזה לא רגיל. תוך שלוש דקות נדלקו 40 מדורות. לאחר מכן תקפנו שני בסיסי טילים. דפקנו את כל הטילים בבסיס. זה היה מחזה מרהיב איך שהם עפים באוויר. הגענו ל"סגול 471" ושם עשינו הפסקה. אז שמעתי את קצין האג"ם נותן לחיים פקודה לחזור לדוויר סואר ואגיד לך את האמת שהיה לנו חשק לנסוע לקהיר באותו הרגע. היה שטח נקי ולא היה לי אף פצוע. מה שכן היתה לנו בעיה בתחמושת ובדלק. המצרים היו מבולבלים לגמרי.

אריק שרון, נלהב מההצלחה, מבקש לנצל אותה עד כמה שניתן ודורש להעביר עוד ועוד כוחות לצד השני. מבחינתו, אין כלל צורך בגשר קבוע והוא מאמין בתמסחים. שרון עצמו חצה על אחד התמסחים את תעלת סואץ. כשהגיע לגדה השנייה ביקש מקצין הקשר שלו להשיג לו את אשתו, לילי, באמצעות מכשיר אלחוטי שהיה מחובר לרשת הטלפונים בארץ. הקצין חולל וחולל וחיבר חוטים ודיבר עם מרכזנית עד שלבסוף השיג את הגברת שרון. "לילי, צעק מפקד האוגדה בהתרגשות, "חצינו, אנחנו באפריקה." לאחר מכן מסר תיאור קצר של מה שאירע. בסופו של דבר התברר שקצין הקשר כשל במשימתו ושרון העיר גברת אחרת בקריית-גת.

תוך כדי הניסיון של אוגדת שרון, בצד המזרחי של התעלה, להרחיב את ראש הגשר, החלו קרבות מרים עם כוחות מצריים של הארמייה ה-2. בפיקוד באום-חשיבה התקשו להבין מתוך הדיווחים מה בדיוק מתרחש בשטח. מתוך עדותו של גורודיש לפני ועדת הצליחה:

בשלוש בלילה התברר לנו שאין גשרים. גשר הדוברות נשאר תקוע בציר... לקראת שלוש התברר שגשר הגלילים תקוע ליד הכביש. בשלוש היה לנו דיון אם להוציא את הצנחנים בחזרה. היו כאלה בחפ"ק שהציעו להוציא את הצנחנים. כי אין צליחה, אין גשרים. אנחנו התנגדנו. אמרנו אם לא יהיה מחר, יהיה מחרתיים. החלטנו להמשיך בצליחה. בבוקר בשעות לפני הצהריים קיבלנו דיווח מ-143 ששני הגשרים תקועים. גשר הגלילים הרוס ואי-אפשר לתקן. שמישהו אחר יתעסק איתם... עכשיו הבעיה היתה של הרחבת הגשר. אנחנו רצינו שאריק ירחיב. אריק לא רצה. מדברים איתו, אני, בר-לב, הרמטכ"ל, יש ויכוחים.

התמסחים שהצילו את הצליחה

נאט"ו הפכה אותם לגרוטאות, צה"ל קנה וזרק אותם. במזל, רק במזל, מישהו הורה להעביר את התמסחים, הדוברות הניידות, לסיני עם פרוץ המלחמה

ב-23 בדצמבר 1969, בשעת צהריים חורפית, עצרו שני כלי רכב פרטיים בפאתי אחד היערות באירופה. ארבעה גברים במעילים יצאו במהירות מאחת המכוניות ונבלעו במעבה היער. פחות מיממה לאחר מכן, הונחה על שולחנו של ראש מנהל הרכש של משרד הביטחון סדרת תמונות שחור-לבן של מפלצות מתכת ישנות. אלה היו כלי רכב אמפיביים, באורך 12 מטר וגובה ארבעה מטרים, שדמו בצורתם וגודלם לאוטובוס. הם נסעו על ארבעה צמיגים ענקיים ובהיכנסם למים היו הצמיגים נבלעים אל תוך הגוף, ושני מדחפים היו מחליפים אותם. אלו היו הכלים שעל גבם חצו ארבע שנים מאוחר יותר הטנקים הראשונים של צה"ל את תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים. בלעדיהם לא היתה הצליחה אפשרית.

"בינואר 1971 פנה אלי שייקה גביש, שהיה אז מנכ"ל חטיבת המתכת של כור תעשיות, ואמר לי שיש באירופה כלי רכב מיוחדים המשמשים לצליחה", כך מתחיל ומגולל אורי גזית, 32 שנה מאוחר יותר, את הסיפור המדהים של מבצע הבאת "התמסחים" מגרמניה לישראל, תחת מעטה כבד של חשאיות. גזית שימש בתחילת שנות ה-70, כמנכ"ל חברת "מרכבים" (אז בבעלות כור), שהתמחתה בהרכבה של אוטובוסים. "אני התלהבתי מהרעיון, למרות שגביש הזהיר אותי שהכלים מושלכים אי-שם ביערות אירופה במצב מכני איום."

בצה"ל, מספר גורם בכיר שהיה מעורב בסוד העניינים, התקיימו באותה תקופה דיונים רבים סביב השאלה איך ועל איזה כלי יוכל צה"ל לצלוח, בשעת הצורך, את תעלת סואץ. העובדה שישראל הולכת לקראת מלחמה נוספת נראתה ברורה למדי, אבל רוב הפתרונות שתוכננו באותו זמן (גשר הגלילים, גשר הדוברות הצפות) היו כאלה שכלל לא הביאו בחשבון את האפשרות שהחלק הראשון של המלחמה יתרחש בכלל בתוך סיני, בשטחנו. כל תורת הלחימה

היהירה של צה"ל באותה תקופה נעדרה תפישה הגנתית. אמצעי הצליחה היו מתוכננים להיות על שפת המים מתחילת הקרב, או במרחק לא רב מהתעלה, בוודאי לא כאלה שצריך לגרור אותם קילומטרים רבים, בטח שלא תחת אש. בכל זאת, במהלך הדיונים חשב מישהו שצריך לדאוג גם לאמצעי צליחה קצת יותר פרקטי ונייד. ב-14 בינואר 1971, שבוע בלבד לאחר ששמע לראשונה על רכבי הצליחה האלה, השתתף גזית בישיבה נוספת, במשרד הביטחון. אחד המשתתפים בפגישה היה איש המוסד רב-המעללים רפי איתן. איתן וראשי מערכת הרכש של משרד הביטחון אמרו לגזית כי למרות שמדובר בכלים ישנים ורעועים, שיוצרו במקור עבור נאט"ו, בכוונתם לרכוש מהר ככל הניתן 30–40 כלים, וביקשו לבדוק האם יוכל המפעל שבניהולו, לשפץ אותם ולהשמיש אותם עד לרמה מבצעית. "עוד לפני שראיתי אפילו כלי אחד, ידעתי שזה משהו מאוד מיוחד", ממשיך ומספר גזית בהתלהבות רבה, כאילו זה עתה קיבל לידיו את הפרויקט.

במשרד הביטחון וצה"ל כינו את הכלים הללו "ג'ילואה" על שמו של גנרל צרפתי, שלחם במלחמת וייטנאם וב-1960, לאחר שהצטרף למפקדת נאט"ו, תיכנן עבורם את הכלי. למרות ההון הרב שהושקע בתכנון ובייצור הכלי המיוחד, החליטה בסופו של דבר נאט"ו, מסיבותיה שלה, לא להשתמש ב"ג'ילואה". כלי הרכב הענקיים האלה הושלכו בין עצי אורן ביערות ברחבי גרמניה, כשהם משמשים כמטרות דמה לתרגילי מלחמה של כוחות נאט"ו. לא עבר זמן רב עד שהפכו לגרוטאות של ממש. כאן נכנסה לתמונה ישראל.

לאחר ש"מרכבים" הסכימה לשפץ את הכלים הישנים עבור צה"ל, החליט משרד הביטחון לקנות את ה"ג'ילואים" ממדינה אירופית עלומה. כעת עלתה השאלה כיצד יועברו 20–30 כלים אימתניים בגודלם מאירופה לישראל במהירות האפשרית.

באפריל 1971, לאחר שהוסדרו "העניינים", יצאו לדרך 30 ג'ילואים. כדי לא למשוך תשומת-לב מיותרת, הועמסו תחילה הכלים בקבוצות קטנות על גבי רכבות, והועברו כשהם מכוסים בבד ברזנט ירוק, אל נקודת מפגש מחוץ לגבולות המדינה. משם הועברו לרכבת אחרת שהעבירה אותם אל נמל היעד.

חודש לאחר שהחל המסע, באחד מלילות חודש אפריל '71, עמדה קבוצת אנשים, ברציף נטוש ומבודד בנמל הימי המסתורי והמתינה. היו שם ישראלים ואירופים, ביניהם גם אורי גזית. "זה היה לילה חשוך לגמרי, שום אור לא דלק במזח, ואפילו לא הירשו לנו להדליק פנסים", מתאר גזית, "הגענו במיוחד מהארץ כדי לוודא שהכול עובר חלק ושאינן עיכובים. אנחנו עמדנו על פסי הרכבת של רציף שהיה הכי מרוחק בנמל. שאר הרציפים היו מוארים בזרקורים,

וראינו שעוסקים שם בפריקה וטעינה של אוניות. למרות שעמדנו רחוק, יכולנו לשמע את הרעש של המנופים. לעומת הרעש שם, הרציף שלנו היה שקט. שום אונייה לא עגנה בו והוא נראה נטוש לגמרי."

לאחר המתנה מותחת של מספר שעות נכנסה שיירת התמסחים מכוסי הברזנט, על גבי הרכבת, לתוך הנמל ונעצרה סמוך לקבוצה. אנחת הרווחה התחלפה מייד במתח מחודש. גזית: "כמה דקות אחרי שהרכבת נעצרה לידנו הגיעו פתאום שני אנשים, עם מדים של מנהל המכס המקומי והתחילו לרחרח. הם הסתכלו על הכלים, הסתובבו מסביב לרכבת, רשמו כמה דברים ואז הם ניגשו אלינו והתחילו לשאול שאלות. מהר מאוד, מישו מהקבוצה שלנו, שכבר היה כמה פעמים במצבים מעין אלה, לקח את המוכסים לצריף ושם ישבנו כולם יחד מסביב לשולחן, הוצאנו בקבוקי וויסקי איכותי, שעשו לכולנו מצב-רוח טוב. שרנו, סיפרנו בדיחות וצחקנו. בקיצור עשינו שמייח. גם להם וגם לנו. אחרי שסיימנו לשתות, הם קיבלו את שלהם והלכו."

זמן קצר לאחר שעזבו המוכסים את הרציף והשטח התפנה, עבר המבצע לשלב הבא. אוניית צים ישראלית, נושאת דגל ונקשרה במהירות לרציף. למתכנני המבצע היה ברור עוד מראש, כי מנקודה זו, כבר לא ניתן יהיה לשמור על פרופיל נמוך, לא בנמל בכל אופן. ואכן, מייד הפך הרציף הרדום לכוורת פעילה. שני זרקורים רבי-עוצמה, שניצבו על עגורן ענק הציפו את המתחם כולו באור יום. ימאים ישראלים ירדו מהאונייה קשרו את הכלי הראשון בטור הרכוב, לשרשרת העגורן, ולאחר חמש שעות בלבד, עוד בטרם הפציעה השמש, הסתלקה האונייה העמוסה ללב ים.

"הכלים הגיעו בשני משלוחים כאלה," מספר גורם שהיה קשור במבצע, "המשלוח הראשון באמצע יוני והשני בסוף יולי. בסך-הכול הגיעו 62 כלים." אז גם החליטו לעברת את שמם של הכלים המוזרים והם כונו בקוד "תמסחים".

בשל מצבם המכני הרעוע, נדרשו גזית ועובדיו לפרק את כל אחד מהכלים עד לחלק הקטן ביותר. "מרכבים" התחייבה לספק למשרד את 20 הכלים הראשונים תוך חצי שנה. התחיל מירון נגד הזמן. "כל מי שהשתחרר או שעמד להשתחרר אז מהצבא ושירת בחיל חימוש התקבל אצלנו לעבודה," מספר גזית, שבפרק זמן קצר ביותר גייס למפעלו עשרות עובדים חדשים.

גם צה"ל התכונן לקליטת הכלים החדשים, והקים לשם כך יחידה מיוחדת של חיל הנדסה שכונתה "גדוד הצליחה". מפקדי הגדוד איתרו כל חומר שניתן – על צליחה בכלל ועל התמסח בפרט – בעיקר מספרות זרה, למדו אותו והדריכו את חייליהם. כבסיס הקבע של היחידה נקבע חוף אמנון בטבריה. "אנשים שלנו היו מגיעים לטבריה באופן קבוע ומסייעים בהדרכת הצוותים," מספר גזית, "מלמדים

אותם כל מה שצריך לדעת על תפעול הכלי, צורות ההיגוי בו על הקרקע ובמים, וגם על תחזוקת המערכות השונות." כל כלי שהעבודה עליו במפעל הסתיימה הועבר מייד מפתח-תקווה אל הכנרת.

במאי 1973, פחות משנתיים מאז הגיע ראשון הכלים לארץ, כבר עמדו לרשות צה"ל, על שפת הכנרת 14 תמסחים שמישים ומבצעיים. בכמה תרגילי צליחה שנערכו בצה"ל בכניסה של נחלים לכנרת, תירגלו יחידות שריון והנדסה את השימוש בתמסחים. הדיווחים האוהדים שהם שלחו הסבו לגזית גאווה רבה.

אבל אז, חמישה חודשים בלבד לפני פרוץ המלחמה, קיבל גזית שיחת טלפון שלא ישכח לעולם. "ממשרד הביטחון הודיעו שהוחלט לסגור את הפרויקט ולהפסיק אותו מיידית." הטיעון שקיבל מנהל המפעל ההמום, היה שהמערכת הבטחונית החליטה להטיל את כל יהבה וממונה, על המצאה ישראלית, פטנט כחול-לבן. "הם נתנו עדיפות לגשר הגלילים שפותח ונבנה כולו במפעלי מתכת בארץ." עדות לבטחונו הגדול של צה"ל ביכולותיו של הגשר, היה בהענקת פרס בטחון ישראל למפתחיו, האלוף ישראל טל (טליק) ותא"ל דוד לסקוב. ההיסטוריה הוכיחה אחרת.

בלילה שבין ה-15 ל-16 באוקטובר, אחרי שכוח הצנחנים הקטן נתקע על הגדה המערבית של התעלה, בלי סיוע אווירי, בלי נשק כבד, ותחת חשש גדול כי הוא יתגלה ויושמד, לא הואילו לצה"ל אמצעי הצליחה בהם התכוון להשתמש. גשר הדוברות עדיין היה תקוע בפקק בתוככי סיני. גשר הגלילים נקרע במהלך גרירתו האיטית לחזית ולא היה ברור מתי יוחזר לתקינותו.

למרבה המזל, דווקא בבלגן האדיר של תחילת המלחמה, זמן קצר לפני שהמצרים החלו את הצליחה שלהם, היה מישהו מפוכח במטה הכללי (גזית לא יודע עד היום במי המדובר) שהורה, "ליתר ביטחון", להעביר את כל 14 התמסחים מחוף אמנון בכנרת אל בסיס "טסה" שבצפון-סיני. כבר אז היה כנראה מי שחזה שלמרות הכול, יהיו התנינים של נאט"ו אלו שיחלצו את צה"ל בשעת צרה.

גזית, שהוזעק לסייע מספר ש"כאשר ניתנה הפקודה לנוע מ'טסה' לעבר התעלה, שעטו כל התמסחים במלוא המהירות דרומה. לא היתה דיונה או מכשול שהם לא הצליחו להתגבר עליה. אך למרות כושר התנועה הגבוה של הכלים, הוחלט בצה"ל לא לקחת סיכונים מיותרים ולהסתכן בשקיעת הכלים בחולות. דחפור ענק הוצב בקידמת טור התמסחים, גילח לאורך 90 ק"מ, מרפידים עד לתעלה, את כל כלי הרכב שעמדו תקועים על ציר הנסיעה, ופילס עבורם דרך ישרה עד התעלה.

וכך, לפני עלות שחר ה-16 באוקטובר, העבירו הכלים שהובאו לארץ כגרוטאות, אותם כלים שצה"ל איבד בהם כל עניין, את ראשוני הטנקים של צה"ל אל מעבר לתעלה.

הפקק של המדינה

בפיקוד דרום ידעו שחייבים להביא למים את גשר הדוברות, לפני שהמצרים יגלו שישראל צלחה את התעלה ויתחילו להפציץ. אבל כבישי סיני היו פקוקים עד האופק. לך תעביר דוברות של 70 טון בין הטנקים

בבוקר ה-16 באוקטובר עמד פיקוד הדרום בפני שוקת שבורה: גשר הגלילים נשבר במהלך גרירתו למים ותיקונו ארך זמן רב. גשר קבוע אחר, גשר הדוברות, לא הוצב עדיין במקומו וכל תנועת הכוחות לגדה המערבית התבצעה באמצעות ה"תמסחים" הפגיעים. חטיבה 14 של שרון ניהלה קרב קשה במשך הלילה, לא הצליחה לפתוח את ציר טרטור לתנועה והכוחות המצריים שהיו ערוכים מצפון לו איימו על המסדרון הצר שהוביל את הכוחות הישראליים אל התעלה. בר-לב, שחשש מניתוקם של הכוחות בגדה המערבית, הורה לעצור את העברת הטנקים אליה, חרף מחאותיו של שרון, שלא נשקפת כל סכנת ניתוק לגשר. הרמטכ"ל דדו סיכם את המצב בפני פורום הפיקוד העליון:

מבחינת ההזדמנויות אי-אפשר היה לחשוב שזה ילך יותר טוב. הם [המצרים] לא תפסו מה הולך, והם לא קראו את העניין, הם לא הבינו שאנחנו על המים... ואנחנו אחרי איחור גדול סוף-סוף הכנסנו את דני [מט]. דני בא לשם ולא היו מצרים והגדה היתה ריקה, ואחר-כך סוף-סוף בבוקר עם אור ראשון ... לקחנו את הג'לואה [תמסח] והתחלנו להעביר טנק-טנק. התחלנו להעביר טנק-טנק ואף אחד לא הפריע לנו. לא היה מולנו מערד, ולא היה מולנו כלום, אבל מכל ה"סמטוֹקה" הזו היה באמצע איזה פקק קטן... פלונטר של לילה, שצריך היה בוקר בשביל להתיר את זה.

הפסקת העברת הכוחות איימה להכשיל את המבצע כולו. למזלה של ישראל, המצרים התנהלו בעצלתיים, לא עמדו על היקף הצליחה ועל כוונותיה, והעניקו לצה"ל פרק זמן גדול מהמצופה, שפיצה על השיבושים בהתקדמות הצליחה.

בקרבנות הלילה סבלה אוגדה 143 אבדות כבדות: בחטיבה 14 בלבד נהרגו מעל 120 איש ואבדו מעל 50 טנקים, מרביתם בצומת ובנסיונות לפרוץ בטרטור. כל עוד לא ייפתח הצומת, יגבר הקושי להתחמש ולתדלק את הטנקים של החטיבה, המחזיקים בפאתי אזור הצליחה צפונה משם. יתר על כן, כל עוד לא יטוהר כל ציר טרטור, יהיה גם ציר עכביש חשוף ופגיע באור יום.

הערפל הסמיך ששרר באותן שעות בשדה הקרב היה גם תיאור מוחשי מאוד לידיעות של הפיקוד העליון באשר למתרחש בחזית הדרום. לפנות בוקר עדיין לא ידע הרמטכ"ל שחטיבה 14 נפגעה קשה, והביע את כוונתו שאלוף שרון "יכניס את שלוש חטיבותיו לקרב... וינקה את השטח צפונה," כדי לאבטח את הפעלת הדוברות.

ד"ר אלחנן אורן כותב במחקרו הסודי כי:

עקב השיבושים בתוכנית ובלוח-הזמנים, נשתרר מאז בוקר 16 באוקטובר מתח בין מפקדת החזית לאלוף שרון. כאשר תבע שרון להשקיע את אוגדה 162 בפתיחת הצירים דרש ממנו אלוף הפיקוד שיטיל תחילה את כל כוחות חטיבה 421 לביצוע משימתו. אלוף שרון היה מעדיף לצלוח ולפרוץ לעומק מצרים, אבל רא"ל בר-לב ואלוף גונן תבעו שיפתח קודם כול את הצירים ויאבטח את הפרוזדור מפני החי"ד המצרי המסתנן דרומה בתעלות ה"חוה" (הסינית).

מבחינתו של שרון, מדובר היה ביום מורט עצבים ומתסכל במיוחד. ב-11:00 בצהריים פקד עליו בר-לב להפסיק את העברת הטנקים לגדה המערבית של התעלה עד שיושק גשר קבוע. כמו כן שוב ניתנה לשרון פקודה להישאר בעצמו בגדה המזרחית.

ב-15:10 דנו בר-לב וגורודיש בשאלת השארת הכוחות שכבר צלחו בצד המצרי. גורודיש סבר כמו בר-לב שאסור בינתיים להעביר כוחות נוספים, אבל רצה גם להחזיר את הכוחות שכבר צלחו. "התנאי לחציית כוחות," אמר, "הוא גשר. אם אין גשר ואין דוברות, יש להחזיר את הכוחות. אם יש דוברות ואין גשר אפשר להשאיר את הכוח מעבר לתעלה. אסור להשאיר את הכוחות עם ג'לואה [תמסח] בלבד." בר-לב לעומת זאת, אמר ש"בשלב זה אין לנו תוכנית להוציא את הטנקים מהצד המערבי של התעלה."

בכנס הסודי של צמרת צה"ל בפברואר 1974, לסיכום לקחי המלחמה, פרק שרון את מלוא זעמו על ההאשמות לפיהן לא מילא את הוראות מפקדיו ולא עשה די להרחיב את ראש הגשר. לפי שרון, הרי שרוב הדרך לתעלה בעצם היתה פתוחה כל העת והיתה זו איוולת לא להעביר בה כוחות.

שרון בכנס:

המשימה שהוטלה על האוגדה שלנו היתה לתפוס ראש גשר בצד המערבי של התעלה. הוטל עלינו לצלוח, להבקיע אל התעלה, להחזיק מסדרון ברוחב של 4 ק"מ, הוטל עלינו כל נושא הגישור. הוטל עלינו גרירת הדוברות. בנוסף על זה, משום שזה לא הוטל על אף אחד, נטלנו על עצמנו את הפיקוח על הצירים. אני חושב שכולם לחמו בצורה יוצאת מן הכלל. אבל צריך להבין בסופו של דבר, מישהו גם צלח לצד השני, וזה היינו אנחנו. צלחנו טוב, צלחנו רע, עשינו את כל מה שציפו מאיתנו, עשינו רק חלק – ובכל זאת, אנחנו עשינו זאת.

עשינו בחלק מהמשימות הללו לפי דעתי יותר ממה שציפו מאיתנו, בחלק, אני חייב להודות, עשינו פחות ממה שציפו. רק דבר אחד אני חייב להגיד, לא היה בשלב הזה איש אחד, ממפקד האוגדה ועד לאחרון החיילים, שלא נלחם פיזית ממש. לא היה מצב שלא ביצענו משימה בגלל שלא רצינו. אנחנו עשינו מה שיכולנו לעשות כאשר כולנו נלחמים. עד אחרון החיילים של נתן שונרי שאפילו לא ידע לאן הוא הולך (ראו בפרק הבא). אני מדבר עם בר-לב, מסביר לו את המצב. חיים אומר לי, "שלחתי את אורי עם הליקופטר, שיעשה סדר בצירים". הוא בוודאי עשה כמיטב יכולתו.

היתה לי בעיה. היה ברור לגמרי שאת המבצע הזה חייבים להשלים בלילה, מוכרח להיות מאחז מערבית לתעלה בלילה, כי אם המצרים יבחינו מה אנחנו עומדים לעשות, הם עלולים להזרים כוחות למקום הצליחה וזה יעלה לנו במחיר כבד. הוא יהיה בלתי-אפשרי בכלל. לכן היה צריך לדחוף.

מה קורה בינתיים? בצומת במרחק 800 מ' ממצמד מתנהל קרב נורא. הכוח של 600 שנכנס לטרטור הגיע לאיזשהו מקום באמצע הדרך ונתקע שם. התקפה שנייה, צנחנים עם טנקים. התקפה זו נשברת. התקפה שלישית של הגדס"ד. יואב המג"ד נהרג. מנסים ללחוץ, מכניסים את הכוח של נתן שונרי והוא מצליח עם שני זחל"מים לעבור. הכוח הזה בסדר. פה אנחנו מחזיקים די גבוה, אם כי הכוח ירד להתארגנות. התגברנו על הצומת, את הציר לא פתחנו.

התמונה הזאת ידועה לפיקוד. אני נשאל כל הזמן "מתי יהיה ציר טרטור פתוח?" וכן הלאה. אנחנו כבר אחרי שלוש התקפות בציר טרטור. כל השטח מלא כולו חללים, טנקים שרופים, נגמ"שים. אנחנו מנהלים קרבות בטווחים של עשרות מטרים אם לא פחות. אני מורה

לגדוד מחטיבה 421... להיכנס למתקפה נוספת לציר טרטור... הגדוד נדפק ויוצא חזרה. זו היתה המתקפה הרביעית. יותר מזה לא יכולנו לעשות, אבל יכול להיות שצריך להעמיד אותי לדין על זה שקיבלתי פקודה להחזיק מסדרון של 4 ק"מ. אני מוכן לעמוד לדין על זה. פה התנהלו הקרבות הכי מרים שיכולים להיות. מי שראה את הטנקים שנשארו שם ואת הפגיעות בכלים, ואת החללים, יבין איזה קרב נורא היה שם.

בשיחה עם הרמטכ"ל שניהלתי, אמרתי לו שניתן לעבור על ציר עכביש והשטח דרומית לציר עביר גם הוא. אנחנו העברנו דרכו שיירות דרגים. הבעיה [שהדרג הפוקד] לא הכיר את השטח. השטח הזה כולו עביר. לו היה במקום מפקד בכיר מעל לדרג של מפקדי האוגדות, ולא אחד שבא לחמש דקות – ורבותי אף אחד לא חושד במישהו על העדר אומץ לב – לו היה רואה מה קורה. אני חושב שפשוט לא הבינו את הלחימה. הוא היה אומר: מה קורה כאן? פה במקום הזה אני לא מצליח, אז נדיח אותו אחרי המלחמה, או הפוך. הוא היה אומר: ברן, תן חטיבה לאריק, כי אין לו מה לעשות יותר, כי אין לו יותר כוחות להשלמת המשימה...

היה לי קשר עם ברן. הבנתי לפי זה שברן קיבל הוראה לפתוח, ושמעתי עכשיו מברן שהוא ביצע כאן התקפה עם האוגדה שלו, ולא הצליח. אז מה רבותי, ציפיתם? שאני אצליח לפתוח את ציר טרטור עם מה שהיה לי כאן? אני גמרתי את היום עם 100 טנקים. זה מה שהיה לנו. ברן, עם כל הכוח, לא הצליח. אז אני יכולתי? דבר נוסף, אפשר היה לשאוב מאיתנו אינפורמציה, שהרי שהינו בשטח כבר 24 שעות. אבל אף אחד לא ניגש.

17:00, כנסת ישראל, ירושלים

בפיקוד הדרום עושים מאמצים גדולים לשמור על דממת אלחוט, כדי לא להתריע בפני המצרים על הצליחה ומשמעויותיה. אנשי המודיעין של הפיקוד שאבו עידוד מנאומי בצהריים של אנואר סאדאת במועצת העם המצרית בו הכריז על שליטתו המלאה בתעלה ועל תחילת העבודות לפתיחתה. מבחינתו של סאדאת, היה זה דיווח אמין. למצרים לא היה מושג באותה שעה מה מתרחש. סאדאת הופתע מאוד בשעה 17:00 באותו יום כשראש הממשלה, גולדה מאיר, עלתה על במת הכנסת. מאיר, ששיוועה לאיזושהי ידיעה אופטימית, הודיעה כי כוחות

צה"ל נלחמים גם מעבר לתעלה. דדו נרעש. הוא הבין את המשמעות של הודעה כזו אך לא רצה לסתור את הודעת ראש הממשלה. דקות ספורות לאחר מכן הוציא דובר צה"ל הודעה משלו ובה דיווח על "כוח משימה" של צה"ל הפועל מעבר לתעלה, באופן הרומז לפעולת קומנדו נקודתית ולא לצליחה רבתי.

יום למחרת פנה שר הביטחון דיין לראשי צה"ל והורה להם לצמצם עד כמה שניתן את ההופעות של קצינים בפני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. חברי הוועדה, גם הם מוכי הלם מהתנפצות השקפת עולמם על צה"ל הבלתי-מנוצח, סירבו לקבל את הדין והודיעו כי יוציאו הזמנות לקצינים על-פי שיקול דעתם. בסופו של דבר דיין נכנע, ורק ביקש שהקצינים שמופיעים בפני הוועדה יזהרו מלדבר על תוכניות מבצעיות מחד או על הערכות, שעלולות ליצור ציפיות מוגזמות אצל חברי-הכנסת.

ה-16 באוקטובר, חצר הצליחה

למזלם של כוחות הצליחה, גם את פליטת הפה של גולדה לא השכילו המצרים לנתח ולנצל לטובתם. מערויות שלאחר המלחמה מתברר כי לקהיר היתה לכל היותר תמונה חלקית של המצב. עניין נוסף שעבד לטובת ישראל היתה העובדה שמפקד הארמייה ה-2, הליווא (אלוף) מאמון, לקה בהתקף לב ואושפז כבר ב-13 לחודש. רק בשובם ממועצת העם נודע לסאדאת ולשר המלחמה שלו כי כמה סוללות טילי נ"מ בגדה המערבית הותקפו. סאדאת מורה לראש המטה של הכוחות המזוינים, פריק (רב-אלוף) שאזלי, לצאת מייד בעצמו לחזית כדי לתאם אישית בין הארמיות ולעדכן את קהיר בנעשה בחזית. אבל לכל מפקדי צה"ל בחזית היה ברור כי המצרים יבינו בסוף מה הולך. נוצר צורך קריטי לקדם את הדוברות אל חצר הצליחה, כדי להמשיך את העברת הכוחות ולהעניק תמיכה לכוחות שכבר עברו.

שתי בעיות קשות איימו על הגשמת המשימה הזו: ירי מצרי בלתי-פוסק מכיוון תעלות החווה הסינית אל עבר ציר עכביש, באזור בו היו הדוברות אמורות לנוע. בעיה שנייה, פקק התנועה האדיר על הכבישים. אלפי כלי רכב, מכל הסוגים והמינים גרשו את הכבישים. מי שירד לשוליים ולא היה רכב משוריין, שקע מייד בחול הטובעני. פיקוד הדרום כשל בשליטה וניטור הצירים. בעצם, כל היחידות שנמצאו באותה שעה בחזית, שלוש אוגדות, שיוועו לאספקה והורו לדרגים האחוריים שלהם לרוקן את הימ"חים ולהגיע מייד לחזית. שרון, שאוגדתו היתה אמורה לדאוג להגעת הדוברות ולארגון הצליחה, היה כה להוט לצלוח ולהעביר כמה שיותר כוחות משלו לצד השני, עד שגילה שאננות כלפי נושאים "שוליים" כמו הפיקוח על הצירים.

בבוקר ה-16 לחודש, אנשיו של שרון, ובראשם סגנו, ג'קי אבן וראש המטה שלו גדעון אלטשולר, שהיו אחראים על המבצע בפועל, כבר כמעט נואשו. מי שהציל את המצב היה ברן, שנתן הוראה לסגנו, תא"ל דב (דוביק) תמרי, לנסות ולפתור את הבעיה.

תמרי: "היה לי באותה תקופה ותק קטן מאוד בשריון, רק שנתיים, אבל שמתילב לתופעה אצל השריונרים הוותיקים. נדמה היה לי שבגלל שהם רגילים לנוע בתוך רכב משוריין, הם רגילים מאוד לעשות שימוש במכשירי קשר וסבורים שאת הכול אפשר לסדר דרך מכשיר קשר. הם קצת שכחו שלפעמים צריך נוכחות אישית, או מישהו מטעמך שילך ויעשה את העבודה."

עם מתן ההוראה של ברן לתמרי התברר כי הדוברות מפוזרות לאורך 20 ק"מ בתוככי הפקק האדיר. תמרי צירף אליו שני סגני-אלופים, שאול נגר וגיא כוכבא ופלוגת ג'יפים והתחיל להרכיב פאזל. "זה קצת כמו המשחק הזה שיש לך 16 משבצות אבל 15 מספרים שצריך לסדר לפי סדר עולה," אומר תמרי בחיוך. בכל מקום בו היתה דוברה תקועה, הורידו הוא ואנשיו את הרכבים שהפריעו לה, ואחר-כך קידמו את הדוברה והחזירו את הרכבים, לפעמים בעזרת טנקים אם הם שקעו. 12 דוברות התקדמו מטר מטר בתוך ים הרכבים. באזור כישוף היו טנקים שרופים על הכביש ושני טרקטורים די-8 שתמרי ניכס לעצמו מיחידה אחרת דחפו אותם הצידה. אחרי 15 שעות של משחק ההרכבה הזה הגיעו הדוברות הענקיות, כל אחת 70 טון, לצומת עכביש-לכסיקון, שם היה סיבוב של 90 מעלות אותו הדוברות פשוט לא יכלו לקחת. שני הדחפורים הענקיים נחלצו לעזרה, יישרו את התעלות שבצד הדרך ואיפשרו את המעבר. בעשרה לשבע, בוקר ה-17 באוקטובר נכנסו הדוברות הענקיות לחצר הצליחה במצמד.

כשהדוברות מגיעות, מדווח תמרי לברן, ובקולו שמחה גדולה: "הבאתי את כל השיירה, את כל הדלדים ללקקן ומסרתי אותם לשמן." הדוברות נקראו בקשר "דלדים". מעוז מצמד, משם התבצעה הצליחה, נקרא בקשר לקקן. אבל מעניין למי קרא תמרי "השמן"...

משימת התאבדות

נתן שונרי היה חיוור כמת. המג"ד המנוסה, שאיבד הרגע את מיטב לוחמיו, ובהם את אחיו, הזהיר את בן קיבוצו מפני מארב התופת בחווה הסינית. בן הקיבוץ, קצין האג"ם של הצנחנים הזהיר את מפקדו, עוזי יאירי. יאירי התעלם מהאזהרה ושלח לחווה את הגדוד של איציק מרדכי. הסוד הנורא נשמר 30 שנה

הלילה בין ה-15 ל-16 באוקטובר, ציר "עכביש"

מתחם אמיר הוא שם הקוד שנתן צה"ל לאזור שידוע יותר בכינויו "החווה הסינית". החווה אכן היתה חווה חקלאית. אם כי לא ממש סינית. חיילים ישראלים, שהגיעו לשם אחרי מלחמת ששת-הימים, מצאו על קירות הבניינים כתובות, שבדיעבד התברר שהן בכלל יפניות, אבל השם, החווה הסינית, דבק. החווה כללה כמה בניינים, שהיו מוקפים באזור גדול מאוד של תעלות השקיה ובשטחים חקלאיים. החווה שכנה סמוך מאוד לגדת תעלת סואץ, בגזרה המרכזית של התעלה, קילומטרים ספורים מהמעוז הישראלי "מצמד", משם התכוננו כוחות צה"ל לצלוח לגדה המצרית בעיצומה של מלחמת יום כיפור. שני כבישים הובילו מעומק סיני אל המעוז הזה: ציר "עכביש" הדרומי יותר, וציר "טרטור". שתי הדרכים הצרות והמשובשות האלו, שטווחו כל העת על-ידי הכוחות המצריים שפלשו לסיני עם תחילת המלחמה, אמורות היו להיות עורק החיים של ראש החץ הישראלי. אם הכבישים ייתפסו בידי המצרים, ינותקו האוגדות של אריאל שרון ושל אברהם אדן (ברן), שכבר הגיעו עד המים והחלו לחצות את התעלה, ובמקום לכתר את המצרים הן יכותרו בעצמן.

לרוע המזל, החווה הסינית – בה התבצרו כוחות גדולים מדיביזיה 16 המצרית של הארמייה ה-2 בימי ההפוגה היחסית בחזית – חלשה על צירי התנועה בואכה חצר הצליחה. משם ניתן היה להפגוז את שני הכבישים ואף להניח מארבים ולחסום את הכבישים עצמם. היה ברור שאת החווה הסינית חייבים לטהר, אבל כמו לאורך כל המלחמה הזו, לאיש לא היה מושג כמה מצרים יושבים שם ובכמה דם זה יעלה.

שחר ה-16 באוקטובר, הגיהינום של כוח שונרי בזירת הקרבות של מלחמת יום כיפור בדרום, התאספו כבר בימים הראשונים לא מעט חיילי מילואים שלא קיבלו קריאה מפורשת לבוא, אולי כי לכולם היה ברור שיגיעו. קבוצה אחת כזו היתה גדוד הסיור 825 מחטיבה 317. רק מעטים הכירו את המספר הזה. החיילים עצמם קראו לו "כוח שונרי", על שמו של נתן שונרי, המג"ד.

מדובר בקבוצה מגובשת של ותיקי הצנחנים, חלקם הגדול מהחניכים של מאיר הר-ציון המיתולוגי, שגדלה והתלכדה דרך מבצע קדש, פעולות התגמול, מלחמת ששת-הימים ומלחמת ההתשה. כמה דורות של צנחנים שכבר עשו הכול, אכלו הכול וראו הכול. כך לפחות הם חשבו עד אוקטובר 1973. הקבוצה הגיעה לחזית באוטובוס. אחרי כמה ימים של ישיבה בחוסר מעש, האלוף אריאל שרון, ששמח מאוד לראות פנים ידידותיות מהעבר, נתן הוראה לתת להם זחל"מים.

אנשי "כוח שונרי" לא דיברו מעולם על מה שקרה שם באותו לילה. לפני ארבע שנים הוקרן בערוץ 2 סרט שביים ניר טויב, בנו של אחד הלוחמים שם. גם מול המצלמות הם התקשו מאוד לשחזר את הקרב. את סיפורם המלא מסרו בתחקיר המבצעי בנובמבר 1974, שהוקלט ותמלילו מובא כאן לראשונה. בתחקיר מספר המג"ד, נתן שונרי, כי בעצם לא היה לו שום מושג לאן הוא הולך ומדוע.

בתחקיר השתתפו נתן שונרי, אמרי רון שהיה סגנו, ד"ר נפתלי הדס, הרופא, עמי גלנדי, מ"פ סיירת, מפקד זחל"ם בשם חנן דוידזון, מפקד זחל ומפקדים נוספים.

נתן שונרי: "בתחילה עוד ניסו לשלב אותנו בכוח של סגן מפקד

האוגדה לסייע בנושא הגישור. לעזור בניווט. אריק שינה את הפקודה:

'אתם מצטרפים לחטיבה 14! ומאז כל הפקודות היו בקשר. התחלנו

לנוע על ציר עכביש בשעה 16:00 בערך. ניתנה פקודת יציאה בשעה

17:00 ללא ידיעה מה אנחנו הולכים לעשות, לא יעד, רק מצטרפים

בעקבות חטיבה 14. ג'יפי הסיור והסמג"ד נשארו מאחור באוטובוסים.

התחלנו לדהור בעקבות החטיבה. המח"ט כל הזמן האיץ בנו. כי

החטיבה רצה קדימה. הגענו ללכסיקון [כביש התעלה] בסביבות 20:00.

היו איתנו 7 תול"דים [תותחים ללא רתע]. קיבלנו הוראה להשאיר

אותם לחסימה לכיוון דרום. עצרנו באזור הצומת עד שעה 04:00

לערך. מדי פעם חוטפים הפגזות. היינו עדים להתנגשויות באזור

הצומת. שמענו את מג"ד הסיור אומר בקשר: 'פה הכול שקט. לא

עוברים? אפשר לעבור בקלות.' בציר האיגוף ניתקו לנו זחל"מים. עבר

שם איזה זחל. שאלנו: 'מי אתם?' ענו: 'מבה"ד 1', 'איפה הכוח שלכם?'

'לא יודעים', 'רוצים מפקד טוב?' 'למה לא', 'בואו איתנו.'"

און חוטר-ישי, אחד המפקדים: "כשהיינו על הזחל"מים בציר עכביש, ידענו שהמשימה היא להצתות לחטיבה 14. זה כל מה שידענו. אני לא הייתי בקבוצת הפקודות. הפקודה מהחטיבה היתה: 'תנוע לעבר ציר עכביש 53. שם אני אפגוש אתכם להמשך פקודות. בתנועה לחצה אותנו החטיבה: 'נועו מהר, אתם מפסידים את המלחמה'. בכל השלבים לא ידענו כלום על לחימת החטיבה ומה הם רוצים שנעשה. חברנו לכוח שריון כלשהו בצומת. כל אותו זמן זה המלחמה הפרטית שלנו, כאשר נתן מנסה בקשר לקבל מהמח"ט סיוע טנקים שיאפשר לו להיכנס לאזור הצומת לאזור ההיתקלות ולחלץ את הנפגעים."

שונרי: "כאשר הצומת נשארה חסומה ניסה המח"ט להכניס כוחות נוספים ממערב למזרח. הוא אמר לי: 'אתה תמקד את הטנקים שנשארו'. כל מיני שרידי כוחות שיצאו מהצומת. הצומת היתה מאוד חיונית מפני שגשר הגלילים היה מתוכנן לעבור דרכו. נכנסנו בעקבות הטנקים של גדוד הסיור מכיוון מערב. אולם הגדוד לא הגיע בכלל לצומת הוא חטף אש רצינית, המג"ד נהרג והגדוד נתקע. ואז אמר לי אמנון [רשף, המח"ט] להיכנס עם הטנקים קדימה והזחל"מים. בסביבות 04:00 התחלנו להיכנס כשגדעון מוביל [מ"פ הטנקים]. כאשר גדעון הגיע לצומת הוא דיווח לי 'אני בפנים עם המשנה שלי, נקי... להיכנס'."

נתן שונרי סירב להתראיין לספר. הוא וחייליו, כולם כאמור שועלי קרבות ותיקים, ממעטים מאז הלילה ההוא לדבר על הקרב הטראומטי בחייהם. רופא הכוח, ד"ר נפתלי הדס, עד לאחרונה מנהל חדר המיון בבית-החולים אסף-הרופא, שיחזר את הקרב:

"הגענו לאזור החווה הסינית עוד לפני עלות השחר. כל המידע שקיבלנו הוא שבחווה הסינית ישנן חוליות צייד טנקים, ששורפים את כל הטנקים שלנו שנכנסים לאזור ציר 'טרטור', שחטיבה 14 נלחמת באזור ומקיזים את דמה, שכל טנק שנכנס לאזור החווה הסינית – נדפק. אמרו לנו שאנחנו כוח החי"ר היחיד בסביבה. שצריך להיכנס לשם ולנפנף אותם, כדי שחטיבה 14 תוכל לרוץ הלאה. אנחנו אמורים לשחרר את הציר, כך שגשר הגלילים יוכל להמשיך בתנועה. לא היה יותר מה להבין. אני בוגר הפלוגה של מאיר הר-ציון. היתה מפה, קראנו אותה. הבנו מה המשימה. זה הכול."

"לקראת ארבע לפנות בוקר המתין כוח שונרי, שמנה שישה זחלמים, להוראה להיכנס לחווה. ד"ר הדס היה על הזחל"ם השלישי בשיירה, יחד עם 13 חיילי

מילואים מפלוגת ההנדסה של הגדוד. אחרי דיון קצר הוחלט להיכנס פנימה ברכב, ולא בפרישה רגלית. לפנינו נסע גדוד הטנקים של עמי מורג. המקום היה שקט, לא נשמע כלום, כלב לא נראה במקום. הטנקים עברו בצורה חלקה, לא ירו אליהם אפילו לא קליע בודד."

בזמן שהכוח המשוריין של מורג חוצה את מתחם החווה, ממתינים שונרי, הדס ושאר החיילים בששת הזחל"מים וצופים במתח במתרחש. "זה היה מראה מדהים," מספר הדס, "עמדנו בפאתי החווה, וכל מה שאנחנו רואים זה טנקים שלנו בוערים מקרבות קודמים. לא ראינו חיילים מצרים, לא תותחים, המקום נראה כמו שדה פגרים של טנקים בוערים שלנו. נראה נטוש לחלוטין. אני הייתי משוכנע שאחרי הקרבות הקשים של הלילה הקודם, של חטיבה 600, המצרים פשוט הסתלקו מהמקום."

"השעה כבר חמש בבוקר, ואז אנחנו קיבלנו את ההוראה להיכנס. אחרי שראינו את כוח הטנקים עובר בשלום, היינו משוכנעים שהמקום ריק ממצרים. אז נתן אמר, בואו ניכנס עם הזחל"מים, כדי להרוויח זמן, נגיע למגע תוך כדי תנועה. זו היתה דרך עפר, נסיעה בטור. הסתכלנו סביב, ואז פתאום, מתוך הדממה, ראיתי מולי טיל סאגר או אר.פי.ג'י. להבת אש אדירה מגיעה לכיוון שלי במהירות אדירה, בתנועה סיבובית, ממש כמו סביבון של אש. ואנחנו נוסעים בכלים ישנים ממלחמת העולם השנייה, שבקושי זזים, ומנועים נכבים וציוד רע מאוד, ומצוידים בעוזי. ולפני שהספקתי להבין מה קורה, הטיל נכנס לנו בזחל"ם. למזלי הספקתי להעיף את עצמי החוצה. כל שאר החיילים בזחל"ם נפגעו."

"הסתכלתי על שאר הכוח שהיה מאחורינו, וראיתי שכולם עולים באש. מייד חזרתי לזחל"ם שלי כדי לחלץ פצועים. אחד מהחיילים, שנשען על הדלת של הזחל"ם בין מכלי הסולר של הזחל, נעלם. הטיל פגע באחד המכלים, הרג את הלוחם, ואז פגיעה במכל השני של הסולר פוצצה את כל הזחל"ם. החייל הזה פשוט נעלם. לא נותר ממנו דבר. אני לא מצאתי אותו. כל השאר נפצעו, חלקם קשה. אני לא הכרתי אף אחד בזחל שלי, כי זו היתה פלוגת הנדסה שסופחה אלינו, ואני לא הייתי הרופא שלהם. אני הייתי היחיד שחזר לזחל כדי להוציא נפגעים אחרים. הזעקתי אלי חייל אחר, ויחד הצלחנו לגרור החוצה את אחד החיילים שנפגע. זה היה לוחם מחטיבה 600, שהסכים להצטרף אלינו כי לא ידענו איך להפעיל את התותח 20 מ"מ שהיה בזחל"ם. הוא נפצע בעמוד השרדה. הצלחנו להוציא אותו, והרמנו אותו יחד עם הידיים, וברגע שיצאנו מאחורי הכלי, כשהוא על הידיים שלנו, פתאום הוא חטף כדור בראש ונהרג במקום. זה היה מזעזע."

במכת אש אחת שארכה מספר דקות הצליחו המצרים לפגע בכל הכוח, שנכנס

לתוך המלכודת שפרשו. ד"ר הדס: "המצרים למעשה הכניסו אותנו למלכודת, וחיכו שעיקר הכוח יהיה בטווח האש שלהם. הם איפשרו לשלושה טנקים ולשני זחל"מים של נתן לנוע קדימה ללא בעיות וברגע שאנחנו, ארבעת הזחלים הנוספים, נכנסנו פנימה, הם פשוט התרוממו מאחורי סוללות העפר והמחפורות ותוך דקות דפקו את כולנו. פתאום ראינו שהאזור מלא בתותחים וטנקים. אנחנו לא ראינו אותם לפני שנכנסנו, כי כולם היו מוסווים במחפורות. כשאנחנו נכנסנו אומנם כבר השחר עלה, אבל זה עדיין לא היה אור מלא, ובערפילים של הבוקר לא יכולנו לראות את המחפורות שלהם. פתאום נגלה לעינינו כוח אש אדיר. אש עצומה שנפתחה עלינו בבת-אחת. המון סאגרים רדפו אחרינו, ואש תופת.

"תשמע טוב-טוב. כשאני אומר אש תופת, אני יודע על מה אני מדבר. אני צנחן עם כנפי צניחה עם רקע אדום. אני הייתי בפעולות תגמול, הייתי בקרב על ירושלים, אני יודע מה זו אש רצינית, וכאן תקפה אותנו אש תופת. לא היתה שנייה שלא ריצדו בין הרגליים שלנו או מעלינו או מסביבנו קליעים וטילים. פתאום, כאילו מתוך האדמה, התרומם כוח בגודל של חצי פלוגה או פלוגה של חי"ר מצרי, והתחיל לרוץ לעברנו עם מקלעים ופתח עלינו באש. אלו לא היו צידי הטנקים, זה היה כוח קומנדו. בהמשך ירו עלינו גם עם תותחים וטנקים. וזה בהחלט לא צידי טנקים, זה כוח של דיביזיה. הם פשוט הסתתרו מאחורי תלוליות ארוכות של עפר.

"פתאום אתה רואה לפניך כוח עצום. אגף של ארמייה, עם טנקים, תותחים וכל מה שהיה להם. לא היה לי זמן לחשוב באותו רגע על העובדה שקיבלנו מידע נכון או מוטעה כשנכנסנו. הדבר היחיד שהיה ברור לי הוא שכולם נפגעו, חוץ משני הזחל"מים הראשונים של נתן, שרצו קדימה, ועכשיו אנחנו חייבים לחלץ את עצמנו. זה לא היה קרב, אנחנו פשוט הותקפנו על-ידי כוח עצום, ותוך כמה דקות נמחק לנו כל הכוח ונהרגו 24 איש. מייד איבדנו קשר אחד עם השני, וכל זחל נלחם על חייו והיינו חייבים להימלט מהמקום. אני מהמצב הזה מפנה את הפצועים מזרחה, לכיוון הבסיס של האוגדה בטסה, כשכל הכוח המצרי נותר במקום וממשיך להכות בכל מי שנשאר שם. הם פשוט גירשו אותנו החוצה מהחוזה."

נתן שונרי (בתחקיר מחלקת היסטוריה):

"נכנסנו עם שישה זחל"מים. פנינו צפון-מזרח ובאיזשהו מקום, מאות מטרים מהצומת, התחילה אש תופת. גם מדרום וגם מצפון. ברגע מסוים אמרתי לחבר'ה: 'אש חזקה, קדימה לצאת מהעסק הזה מזרחה'. במטרה לעבור את המתחם שלא היה לי ברור מה טיבו. נאמר לי על-ידי המח"ט שהוא מכניס כוח טנקים שיעלה מציד 'טרטור'

מצפון-מזרח לקראתי. זה היה כוח שהלך לפני גשר הגלילים. התחלנו לחזור. עמיעד [המ"פ] שהיה לפני עקף אותי והתחיל לרוץ קדימה. כמו שהוא עקף את איציק הוא חטף פגיעה בזחל. האנשים קפצו מהזחל. זה היה די רחוק ממני.

"מצפון-מזרח לטנקים שעל הציר התחלנו לחטוף אש רצינית מאוד. זה היה 2 ק"מ מהצומת. האש באה מצפון-מערב. פה היה ברור שלא ניתן להיכנס פנימה עם הזחל"מים. משלב זה לא היה לי למעשה קשר עם הזחל"מים. ברווחי זמן קצרים קיבלו הזחל"מים פגיעות והצוותים ניסו להיחלץ בכוחות עצמם."

אבישי גלבוע פיקד על זחל ובו 13 לוחמים:

"בתחילה נעתי שני. לי היה התותח 20 מ"מ. תוך כדי הבלגן עברו אותי שלושה זחל"מים ונשארתי אחרון. אנחנו הגענו בערך במרחק של 60 מטר מהתעלה המרכזית הכי עמוקה שישנה בחווה הסינית. זיהיתי גוריאנוב דופק אותנו ועמדות נוספות, והסתערתי עליהם. בשלב זה זיהינו עמדת תובה של טנק טי-54. עדיין לא עלה האור. הטנק צודד עלינו והכניס לנו פגז שפגע בחלק התחתון של הזחל. כתוצאה מכך נפגעו אנשים. נתתי הוראת נטישה ונפלנו לתוך תעלה. נשארנו תשעה אנשים. חלקם פצועים קל. אישית חזרתי לאזור הגשרים לראות אם אפשר להציל מישהו. ראיתי זחל בוער. חשבתי שהוא שלי. בדיעבד הסתבר שזה היה הזחל של גדעון. ראיתי אנשים בסביבות הזחל הבוער. הבנתי שאישית אין לי מה לעשות שם. הלכתי מזרחה והגעתי לציר 'כספי', אחרי שעתיים וחצי הליכה. בערך בעכביש 55 תפסתי זלדה של פינוי והתפנית לתאג"ד."

שונרי: "ניהלנו אש בתנועה, כאשר אנחנו יורדים מהזחלים, מתחפרים ומשיבים אש. חוברים אלינו טנקים. עלינו על הזחל"מים והסתלקנו. היום כבר האיר. ביקשתי מהמח"ט שיכניס טנקים לחלץ אותי. היה ברור לי שיש הרבה נפגעים. הם באמת ניסו יותר מאוחר. נדפקו וחזרו. למרות שידעו שאנחנו לכודים שם. בבוקר כיסה ערפל כבד את הציר. זה הציל אותנו. כאשר הערפל נמוג נפתחה עלינו אש תופת. ניסינו לחלץ את הפצועים. יצאנו למעשה באור מלא. בשעה 07:00. בתוואי הציר רדפו אחרינו כוחות רגלים וטנקים. כשהגענו לקצה הציר מזרחה, פגשנו גדוד טנקים שנאמר לו להיכנס לקראתנו. זה היה גדוד מחטיבה 421. עליתי על טנק המג"ד ואמרתי לו שיש לנו חברה בפנים ושצריך

לחלק אותם. הוא נתן פקודה קדימה, אבל כמו שיצא מהשטח המת החל לחטוף טילים בכמות גדולה ומייד התקפל אחורנית. אמר לי שהוא לא יכול לזוז. חיל-האוויר לא לקח שום חלק במערכה זו.

בוקר ה-16 באוקטובר

מכת האש המצרית נמשכה לא יותר מעשר דקות. אחריה התחילו מאמצי החילוץ המסוכנים ומורטי העצבים. מפקד אוגדה 143, שרון, שהתבשר על הקרב הנורא אליו נקלעו חבריו, נשמע ברשת הקשר, לראשונה, כמי שאיבד את בטחונו: "זו ממש משימת התאבדות", הוא מודיע לאלוף הפיקוד גורודיש. "יש שם אלפי חיילים בתוך התעלות של החווה הסינית. הם יוצאים עם בזוקות וטילים להתקפות התאבדות." גורודיש: "למה אתה לא מוריד עליהם אוויר הפצצה אווירית?" שרון: "יש שם, בתוכו שוכבים פצועים שלנו, אבל אני מוכרח להוריד. אין ברירה אחרת."

באותה שעה, כששרון עמד לדרוש הפצצה אווירית על החווה הסינית והטנקים והזחל"מים של כוח שונרי עדיין בערו שם, כשהפצועים עדיין בשטח, עמד המג"ד שונרי, שהצליח לחצות את המתחם לפני שנפתחה האש, מעברו השני של הכביש כשהוא אובד עצות.

בתחקיר המבצעי סיפר שונרי:

ביקשתי שיכניסו כוח חילוץ להצלת החברה בפנים. החברה של אמרי (אמרי רון, סגנו של שונרי, לימים ח"כ) התחילו להתרוצץ בין הדרגים השונים. כאן היה סיפור שלם של חטיבה 14, שניסתה להיכנס ולא הצליחה. אני לא ידעתי כלום על המתחם. אם הייתי יודע לא הייתי נכנס בכלל. פה יש דברים שלא ברורים לי. לא ברורה לי התוכנית החטיבתית. לי נדמה שאמנון (רשף) לא ידע מה שקורה כאן. המטרה לא היתה לקחת מתחם שלם, אלא לפרוץ את הצומת. לא ידעתי מעבר לכך. אני מעריך שגם המח"ט לא ידע. כי אם הוא ידע, זה היה חמור מאוד.

סגן חנן דוידזון, מפקד אחד הזחל"מים סיפר גם הוא בתחקיר המבצעי לאחר המלחמה:

"אנחנו התנגדנו לכך שנתן יחזור, והוא החליט אישית לחזור לבד ולחפש את הפצועים. היה ויכוח. אמרנו לו שזו התאבדות. בינתיים

האיר השחר. אמרתי לנתן שצריך להתפנות מכאן לפני אור. התייעצנו לאן. בעודנו מתייעצים ראינו מאחורינו מתחם שלם של טנקים ומה לא... מייד ניתנה הוראה לאנשים לקפוץ על הזחלים ולהסתלק. מייד החלה אש תופת.

אמרי רון: "שמעתי את נתן מבקש ארטילריה, מטוסים והכול... והחברה נשרפים. זה היה עוד בחושך. בסביבות 04:30. אז הוא נתן לי אישור לרוץ לצומת. רצנו עם הזחל"מים והג'פים. נעתי ל'לקקן', ושם פגשתי את הסמח"ט. שאלתי אותו איך הוא שמע בקשר את מה שקורה ולא נכנס. אז הוא אמר לי שהוא שמע בקשר, אך הוא ידע שכל פעם שהוא מכניס הנה - זו התאבדות. בשיקול קר הוא החליט לא להיכנס לחלץ".

16 באוקטובר, פגישה במפקדת האוגדה

בסיום התחקיר המבצעי ב-1974, נזכר לפתע המג"ד שונרי בעוד משהו. עוד הערה, כקוריוז, הוא אמר, ולא ידע שההערה הזו מקפלת בתוכה את הסוד הנורא מכול על החווה הסינית. שונרי מספר למתחקרים על פגישה מקרית שהיתה לו למחרת הקרב הנורא עם בן משק שלו מקיבוץ בית-השיטה, בחור בשם גיל דוד. גיל דוד, באותה עת רס"ן, היה קצין האג"ם של חטיבת הצנחנים, בפיקודו של עוזי יאירי.

שונרי:

אני למחרת, עם "מפוני טרטור" עלינו לטסה לחצי יום להתארגנות. אגב, מצבם היה קשה ונדרשה עבודה פסיכולוגית - תופעות שאנחנו לא מכירים אותם. כשעליתי לבונקר פגשתי את קצין האג"ם של 35, גיל דוד, ושאלתי אותו, "מה אתם עושים?" הוא אומר, "לא יודע. הזעיקו אותנו באופן דחוף לאיזו משימה."

גיל דוד מספר לשונרי שהוא אמור לצאת ולפתוח את ציר "עכביש", כלומר לתקוף את החווה הסינית. שונרי נחרד. קיבוץ בית-השיטה איבד במלחמת יום כיפור 11 מבניו. חמישה מהם נפלו בקרב על החווה הסינית, בכוח של נתן שונרי. אחד מהם, יחיאל שונרי, הוא אחיו של נתן עצמו, שנענה להצעתו והצטרף לכוח. הוא נהרג כמה מטרים ממנו. שונרי מעדכן את דוד בשמות הנופלים וחוזר ומזהיר אותו מפני המתחם הארוך הזה.

משחזר את הפגישה אל"מ (מיל') גיל דוד: "פתאום מישו קורא בשמי, ואני רואה שם את נתן שונרי, חבר נעורים שלי ומי שהיה מדריך שלי בקיבוץ, שנראה

עייף מאוד וכמו מי שאחרי קרב קשה. נתן שאל אותי מה אנחנו עושים שם, ואני אמרתי לו שהחטיבה קיבלה משימה לפתוח הלילה את ציר 'עכביש' ושיש שם חוליות צייד טנקים. נתן אומר לי שהוא מגיע עכשיו משם, לאחר שהם נלחמו שם הלילה והבוקר, ושיש שם מתחם אויב גדול ושהיה להם קרב קשה מאוד, שבו נהרגו רוב החיילים של גדוד הסיור שלו, ביניהם אחיו יחיאל וחברים נוספים מבית-השיטה. נתן מוסיף ומבקש ממני למסור לעוזי יאירי שיתדרך את הכוחות שלא לפתוח באש לפני שמוודאים שאלה לא פצועים מהגדוד שלו, 'למרות שהוא בטוח שכולם נהרגו'.

"אחר-הצהריים פגשתי את עוזי ואמרתי לו שנפגשתי עם נתן שונרי (יאירי הכיר את שונרי זה שנים, והם היו חברים), שאמר שמדובר במתחם מצרי רציני וגדול ולא רק צייד טנקים. העברתי לו את בקשתו של נתן לגבי הפצועים, באם נשארו כאלה. עוזי ניגש לג'יפ והתקשר לחיים בר-לב (מפקד-העל של גזרת הדרום). הוא היה הרל"ש שלו כשבר-לב היה רמטכ"ל, כך שהיתה ביניהם קרבה גדולה. עוזי אומר לו את הדברים בצורה מאוד ברורה: "חיים, תמונת המודיעין שיש לכם איננה נכונה. כנראה יש שם מתחם ולא רק צייד טנקים. אני לא חושב שנוכל לבצע את המשימה הלילה."

"בר-לב עונה לו: '...גורל עם ישראל בידיים שלך, על הכתפיים שלכם. אתם חייבים לבצע את המשימה הזו עוד הלילה. אם לא פותחים את ציר 'עכביש' עוד הלילה, אין לנו ברירה אלא להסיג אחורה את כל האוגדה של אריק שרון ולבטל את הצליחה. פירוש הדבר שאנחנו נכשלנו בכל המלחמה הזאת.' עם המסר הזה מבר-לב אנחנו ממשיכים לפעול."

ערב ה-16 בחודש, חפ"ק אוגדה 162

בשמונה בערב מקפצים את חפ"ק חטיבת הצנחנים עם מסוק למפקדת האוגדה של ברן. נכנסים לאוהל לקבוצת הפקודות. קבוצת הפקודות נוהלה על-ידי סגן מפקד האוגדה, תא"ל דב תמרי, והשתתפו בה קציני המטה של האוגדה, וכמובן קציני המטה של החטיבה. איציק מרדכי, מג"ד 890, עדיין לא שם.

משחזר גיל דוד: "עולה הקמ"ן האוגדתי עודד, ומסביר כי מדובר בצייד טנקים בין ציר 'טרטור' ל'עכביש', שפוזרים בכל השטח. בהמשך עולה קצין האג"ם האוגדתי ומציג את התוכנית, שלפיה על החטיבה לפרוש את הפלוגות בפרישה רחבה, כדי לסרוק שטח גדול ככל האפשר בין צירי 'טרטור' ו'עכביש', על-מנת לחסל את חוליות צייד הטנקים.

"חשוב להבין שהטיפול בצייד טנקים שמפוזרים בשטח – בניגוד גמור

לטיפול במתחם גדול ומחופר – הוא בפרישה רחבה של יחידות חי"ר וסריקת השטח. בשלב הזה, ואולי באופן שאינו מתאים למעמדים כאלה, קמתי ואמרתי שהם טועים. אמרתי להם מה נתן שונרי סיפר לי ועל המתחם וההתחפרות של המצרים. דוביק (תמרי) פנה לקצין המודיעין עודד, והוא ניגש הצידה ופורש בפנינו תצלום אוויר של האזור, שבו ראינו רק מחפורות אישיות פזורות בשטח. המשמעות היא שאלה הם צידי טנקים. כחודשיים מאוחר יותר התברר לי שהתצ"א הזה היה ישן, כנראה אפילו מיום הצליחה, ב-6 לחודש.

"אני לא קיבלתי את הדברים והמשכתי להתעקש שהם טועים. בשלב הזה קם גם דרור צורף, הקמ"ן החטיבתי, שהיה נוכח בפגישה שלי עם נתן שונרי, והצטרף אלי בגיבוי מוחלט לדברים שאמרתי. הם מתווכחים איתי ואני מתווכח איתם. עוזי יאירי ואמנון ליפקין היו פסיביים. אף אחד לא הטיל ספק בנכונות המידע שלי על הקרב של שונרי, אבל הם העדיפו לראות את הדברים בצורה אחרת. "כשהוויכוח נמשך, דוביק תמרי אמר לעוזי יאירי להוציא אותי ואת דרור מהדיון. אנחנו הולכים אחורה, מסתופפים בפאתי האוהל וממשיכים לשמוע את הדברים. נאמר שם שהכוח של שונרי הם חיילים מבוגרים מדי, ושהם פשוט הובסו בקרב... הוחלט שנבצע את התוכנית כפי שהם תיכננו. משמע, לפרוש את הפלוגות בפרישה רחבה בסריקה, כדי לחסל חוליות צידי טנקים.

"בסביבות עשר מגיעים היסעורים עמוסים בלוחמי גדוד 890. איציק מרדכי מגיע במסוק הראשון. עוזי נותן תדריך לאיציק מרדכי. אני עומד לידם. בתדריך עוזי יאירי לא מספר למרדכי כלום על מה שקרה בחווה לילה קודם לכן, ומה הידיעות שאני קיבלתי מנתן אודות המתחם. כך שאיציק לא יודע מה שמחכה לנו וללוחמיו במקום ההוא. הוא רק מציג בפניו את התוכנית – ללכת ברגל בפרישה רחבה ולצוד את צידי הטנקים. למה אני לא אמרתי כלום? שאלה קשה. אבל התשובה ברורה: יש גבול למה שקצין יכול לטעון ואף להתעקש עליו. ברגע שנופלת ההחלטה של המפקדים, אנחנו חייבים לבצע אותה. צריך גם לזכור שבאותו זמן לא ידעתי שמערכות העברת המודיעין קרסו, ואת יתר הדברים שקרו ברמות הפיקוד הבכירות. כל אמירה שלי לאיציק מרדכי כשלוש שעות לפני היציאה לקרב, שהיתה מערערת על התדריך שהוא קיבל, היתה בלתי מתקבלת על הדעת מבחינת התנהגות וביצוע פקודות בצבא".

מסתבר שגיל דוד לא היה היחיד שהזהיר את עוזי יאירי. רס"ן (מיל') מיכה שטנר, המתגורר כיום בארה"ב, מחזיק גם הוא בבטן סוד נורא. שטנר היה קצין בגדוד הסיור באוגדת שרון, גדוד 87, שנלחם גם הוא סביב צומת "עכביש-לקסיקון" והשאיר אחריו הרוגים רבים, ובהם המג"ד יואב ברום. גם שטנר הבין שפה לא מדובר בצידי טנקים אלא במערך אדיר, שישאב אל תוכו כל כוח לא

מאורגן שייכנס לשטח ההשמדה שלו. שטנר נפצע במהלך הקרב. הוא הסתובב עם כמה צלעות שבורות וסדק בעמוד השדרה וחיפש עזרה לחיילים הפצועים שהשאיר מאחוריו. הנגמ"ש בו נסע נפגע מטיל ונשרף כליל. כל מי שהיה בו נפצע או נהרג, ושטנר נותר לבדו בשטח. הוא הצליח לתפוס טרמפ על טנק, שלקח אותו למפקדה של ברן. שם חשב שטנר שיצליח לגייס עזרה לפצועים שנותרו מאחור.

שטנר: "הגעתי למפקדת האוגדה של ברן, ובדיוק ראיתי את עוזי יאירי יוצא מהתדרוך. ביד שלו ראיתי איזה תצלומים ואיזה ניירת מודיעין יש לו. היה לי ברור שהוא ניזון ממידע מוטעה. הרי את הצילום הזה אני הכרתי מלפני כמה ימים. זה היה התצ"א מהיום השלישי או הרביעי למלחמה. אמרתי לו: 'עוזי, תקשיב לי טוב, זה לא קבוצה של ציירי טנקים. יש שם כוח עצום. הצילום לא משקף כלום, ולאורך הציר יש עוד כוחות שלנו, פצועים והרוגים שלא הצליחו להיחלץ עד השקיעה.' עוזי אמר לי רק 'סמוך עלי' ושאין שום בעיה, וירד לחטיבה שלו."

ליל ה-16-17 באוקטובר, החווה הסינית

גיל דוד: "בסביבות השעה 01:00 אנחנו מתחילים לנוע. כשבמרכז, החפ"ק של איציק מרדכי ומאחוריו החפ"ק החטיבתי. עוזי ואני צעדנו בראש החפ"ק החטיבתי. קצת מאחורינו היו הסמח"ט אמנון ליפקין, נחמיה תמרי, שלא היה אז עם תפקיד מבצעי ופשוט הצטרף אלינו, עופר כהן, סמלים וקשרים. נענו בפרישה רחבה, ואז ראינו זחל"ם פגוע. אמנון, נחמיה ואני ניגשנו לשם וראינו גופות של צנחנים. הבנו שהם מהגדוד של נתן שונרי."

"המשכנו בתנועה, ואז לפתע נפתחה עלינו אש תופת מכיוון הגבעות שמצפון לנו. מהר מאוד הסתבר לנו שאנחנו נמצאים ממש במרכז שטח השמדה של המתחם המצרי ושהם, משטח הגבעות, שולטים עלינו באש. יורים עלינו בהתחלה מנשק קל ואחר-כך מרגמות ובהמשך ארטילריה. איציק מרדכי, במנהיגות של מפקד מעולה, אשר תיפקד טוב מאוד לאורך כל הקרב הזה, נותן מייד פקודת הסתערות, ותוך כדי כך מתחילים להיפגע הרבה מאוד חיילים."

ההכרה כי נפלו למארב גדול בהרבה מקבוצה מפוזרת של "ציירי טנקים" מכה במפקדים בשטח, כשהם משוועים לעזרה. יאירי משוחח בקשר עם ברן.

יאירי: "40, 40, כאן 'ערד' עבור."

ברן: "כאן 40, רות עבור."

יאירי: "כאן 'ערד'. אני רואה שהמצב פה לא כל-כך מוצלח, נראה איך יתפתח, בינתיים אני לא יכול להתקדם בכלל."

ברן: "כאן 40 רות. תנסה ללחוץ, אולי הם יסתלקו מבין שני הצירים, עבור."

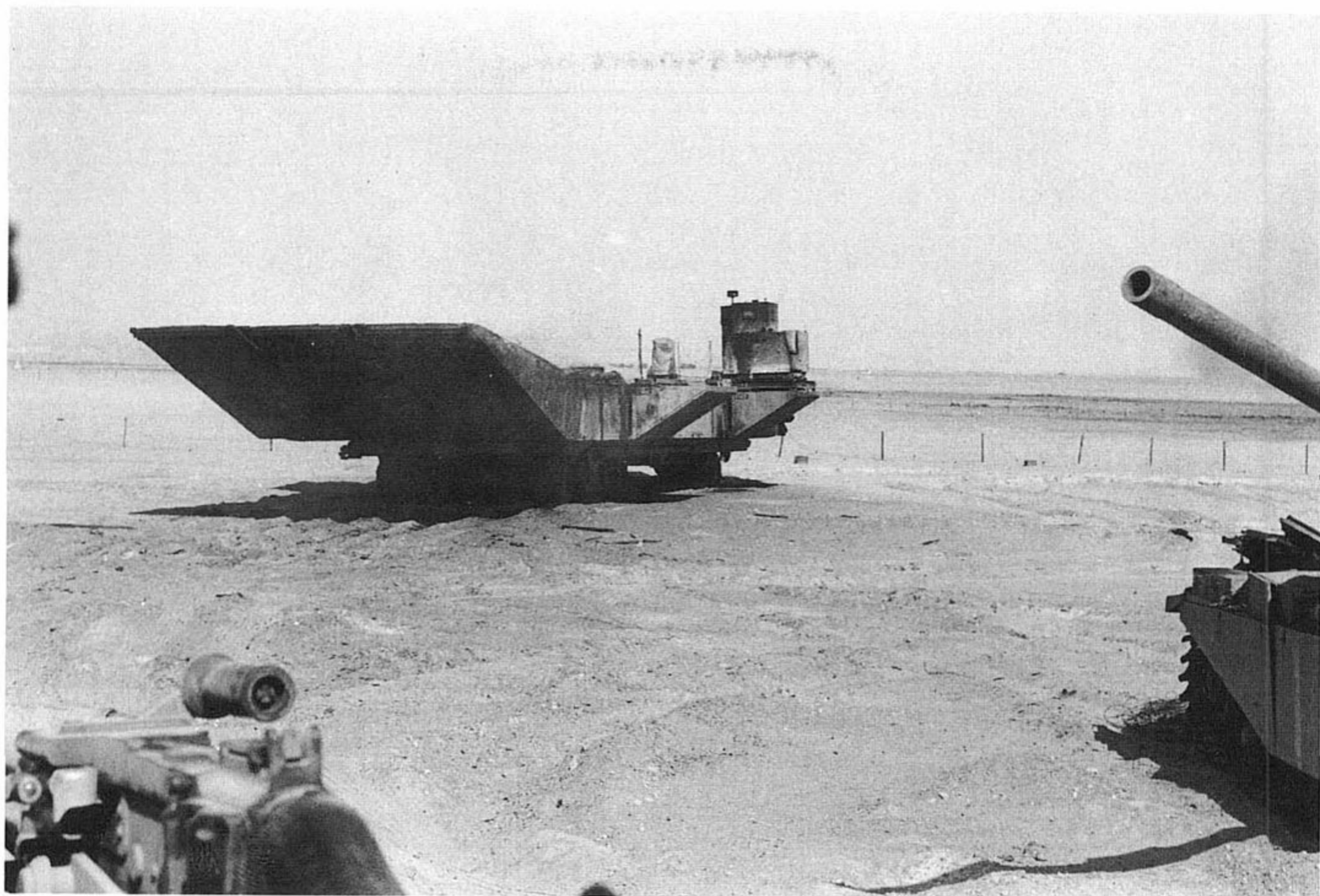
"תשטפו לו את הפנים, בבקשה תעירו אותו". שרון כשטח (צילום: אורי דן)

הימים הנוראים. חיילי צה"ל בסיני, בין הקרבות (ארכיון העולם הזה)

ניעור רציני. סוכות בסיני (העולם הזה)

עקבות הצליחה.
דוברת ישראלית מפוצצת ליד תעלת סואץ
(העולם הזה)

מי כאן האחראי? ג'קי אבן (סגנו של שרון)
עם דדו וגורודיש

עדיין אופטימיים. טייסי 201 בדרך לחזית התעלה. קיצוני משמאל. לימים מפקד החייל, האלוף דן חלוץ
(צילום: גור־אריה פלטר)

הסרטים שכבו במחסן הטייסת. רון חולדאי מוביל את לוחמיו לגיחות הפצצה בסיני מול מצלמת 16 מ"מ של תלי גורר

טייסת "האחת" – איברנו 6 מטוסים
ב־5 דקות (צילום: גור־אריה פלטר)

סימן חיים ראשון.
גורי (גור־אריה פלטר) שנחשב לנערדר
משך זמן רב, מופיע בטלוויזיה המצרית

השיבה הביתה.
גורי נוחת בישראל

כמעט נפרדו בסטירה.
שרון (במרכז) עם בר-לב.
מימינו של שרון: האלוף ישעיהו
(שייקה) גביש
(ידיעות אחרונות)

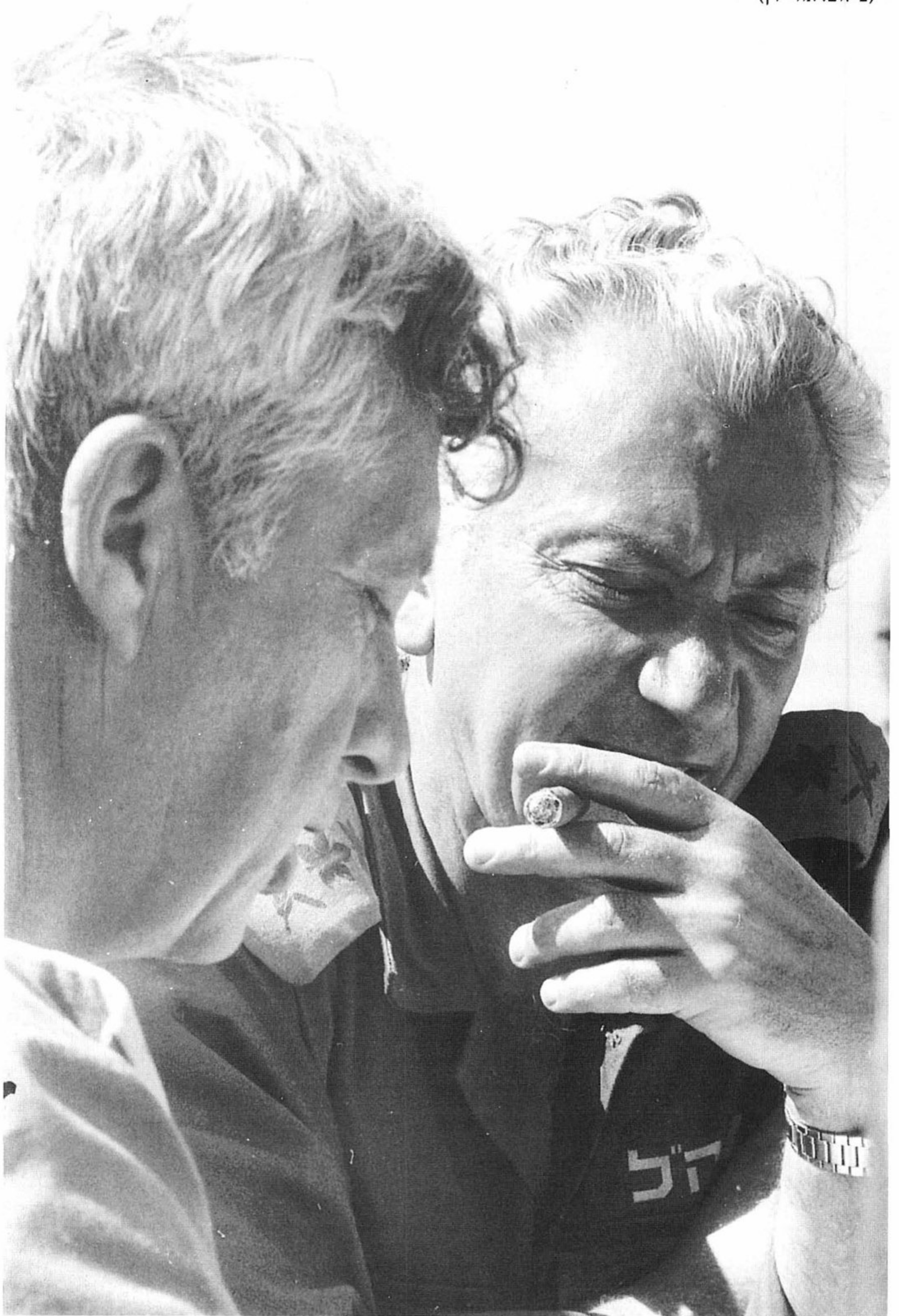
על המים.
גבי עמיר (שני מימין), ג'קי אבן
ושרון

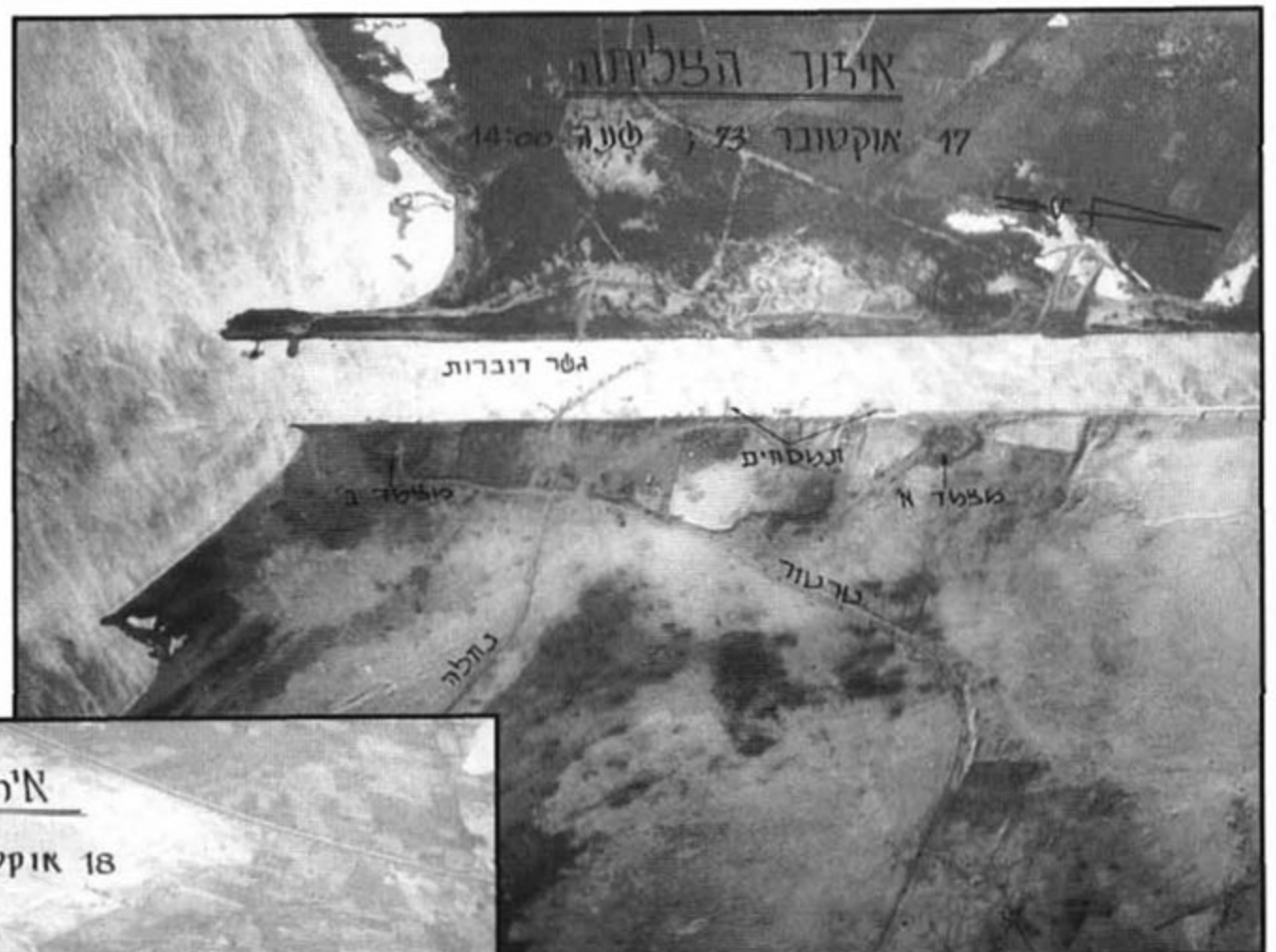

ראש הגשר.
דיין, שרון וסגנו ג'קי אבן,
בחצר הצליחה

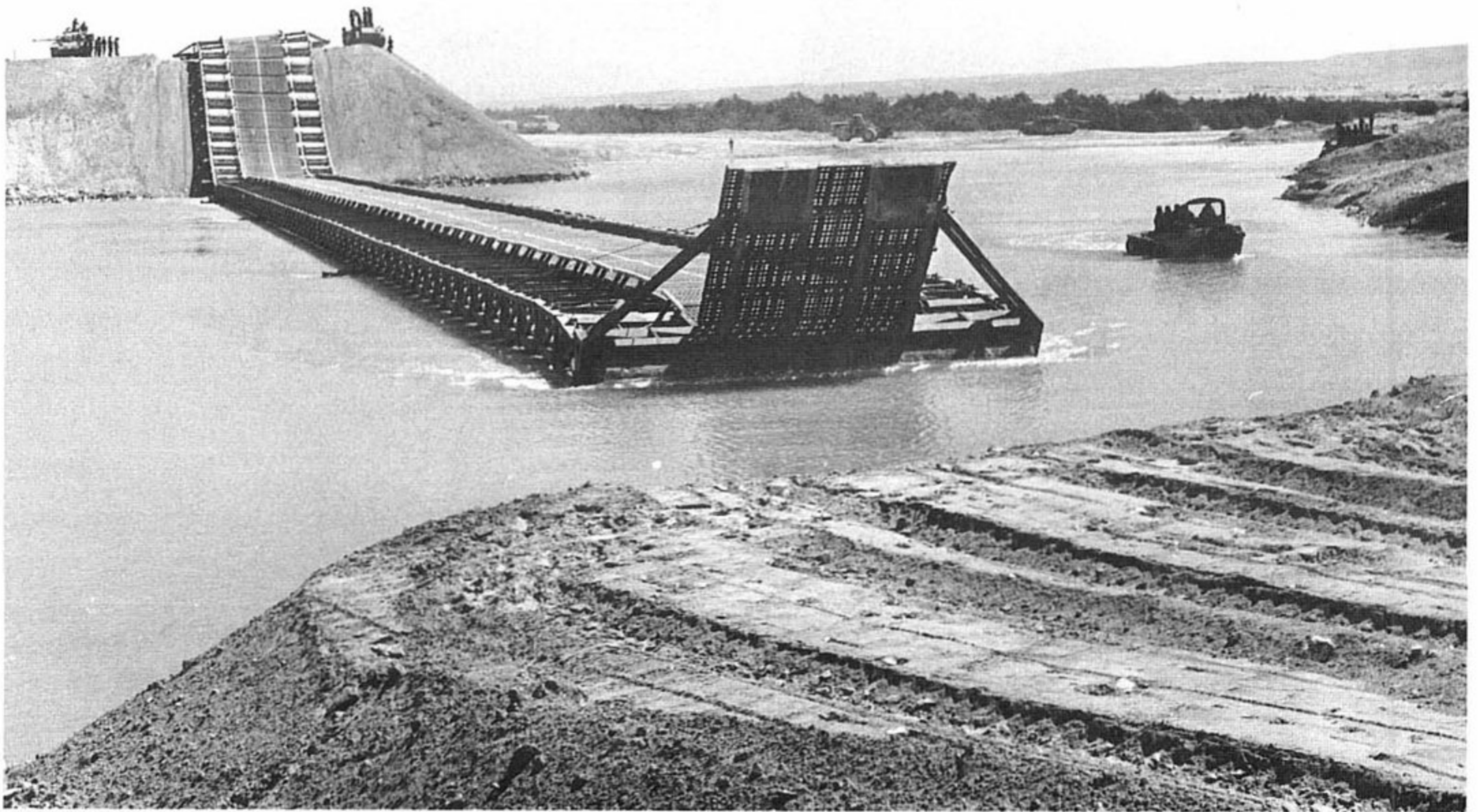

חילוקי דעות שאינם בני-גישור. בר-לב ושרון
(צילום: אורי דן)

לפני ואחרי.
ארבעה שלבים בגישור על התעלה
(צילום: חיל האוויר)

סופסוף.
פריסה של גשר הגלילים

צליחה.
גשר הגלילים בפעולה לפנות בוקר

מכתרים או מכותרים?
צנחנים באפריקה

בעורף האויב.
טנק ישראלי באזור החיץ החקלאי
במצרים

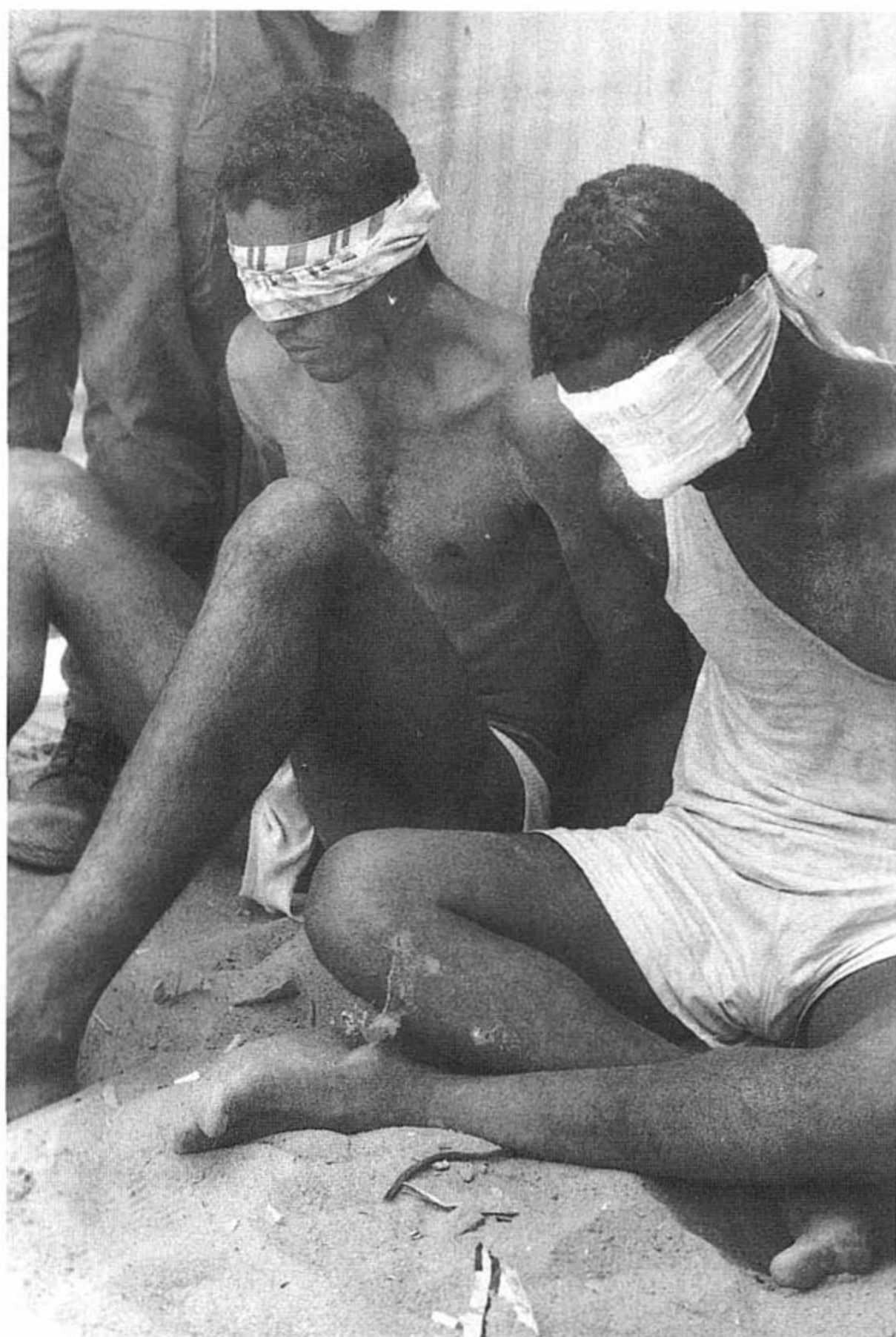

"מה האוגדה שלי עשתה – אני יודע".
שרון וחייליו (ארכיון העולם הזה)

גופת חייל קומנדרו מצרי בחולות סיני

בעיניים קשורות.
חוגרים מצריים בשבי (העולם הזה)

נסיון הטעיה מקרטון.
בסיס נ"מ מדומה של המצרים
(צילום: רמי יפה)

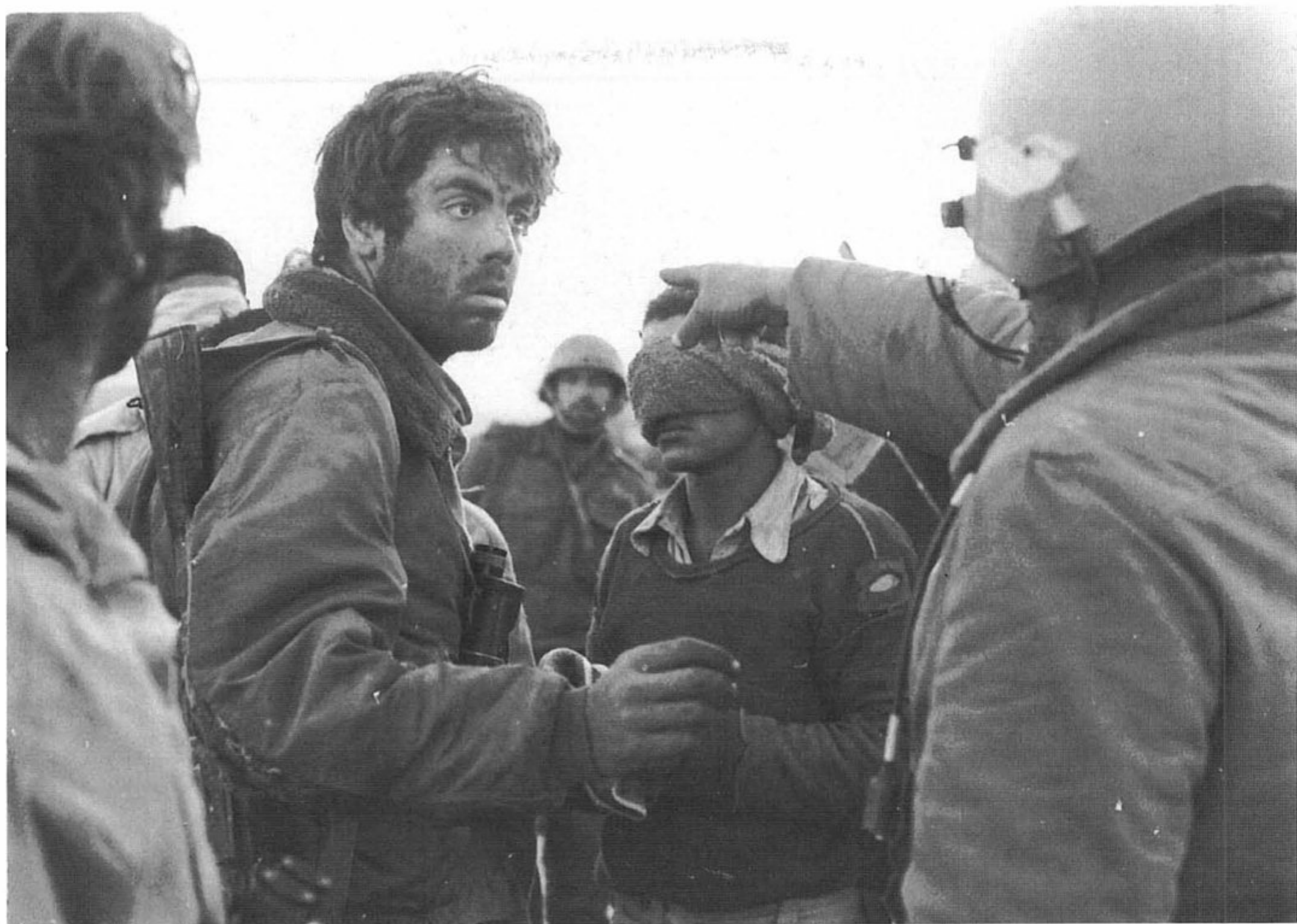

המשימה: שמים בטוחים.
טנקים של צה"ל פושטים על
בסיס טילי נ"מ מצרי בשלופה
(צילום: רמי יפה)

ניקוי יסודי.
בסיס נ"מ מצרי אחרי ביקור
של צה"ל (העולם הזה)

הצעקה בעברית הצילה אותו. רמי יפה (עומד, שני מימין) והשבויים המצריים אחרי הקרב בשלופה

טיפול בשבוי מצרי (צילום: רמי יפה)

יד ביד. שבויים מצרים אחרי הקרב (דובר צה"ל)

מנוחת הלוחמים.
דיין ודרו בצל הג'יפ

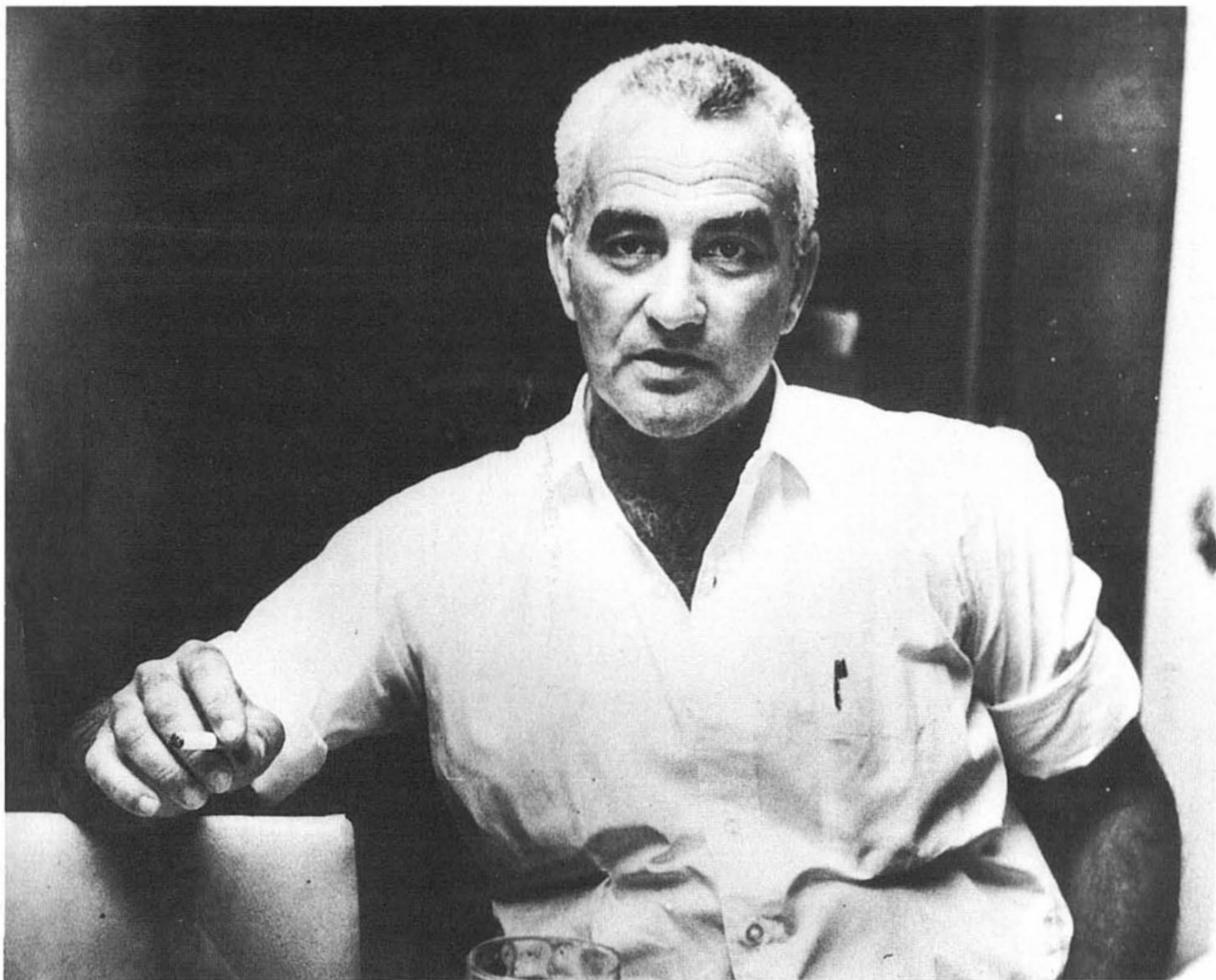

שולחן חול.
דב תמרי וברן

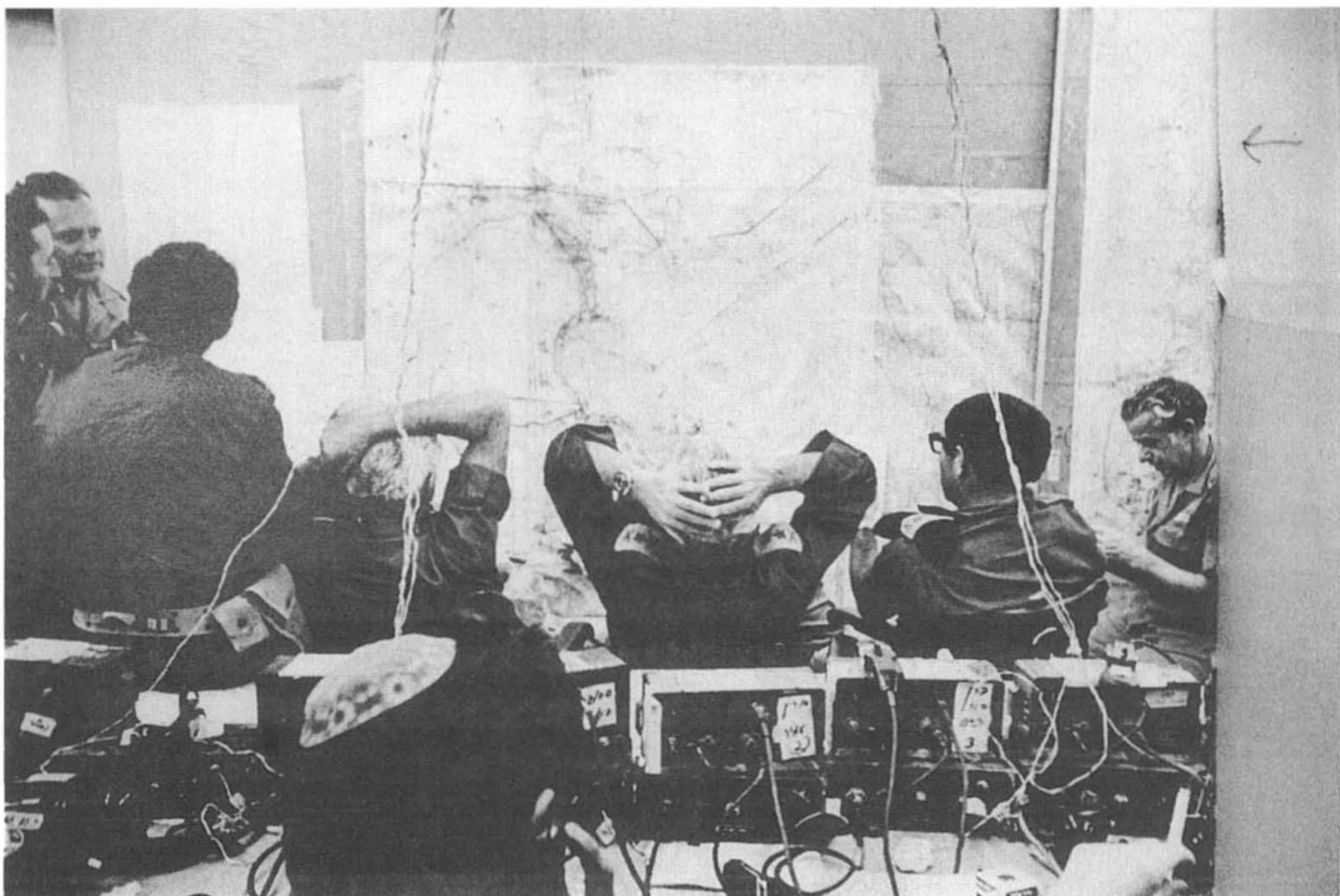
מה עכשיו.
דיין, בר-לב וברן בסיני

חיכיתי שאיזה אלוף יתערב . אורי בן-ארי (העולם הזה)

מה ידעו בפיקוד? מה ידעו בשטח? בכירי פיקוד דרום מול המפות באום-חשיבה (ידיעות אחרונות)

יאירי: "אני חושב שיש שם איזה כלי רכב שיורים אש רצופה בצורות ארוכים, שמוכרים לי רק מטנקים".

גם גיל דוד עצמו נפצע מהר מאוד מרסיס בגב, אך מתגבר על הכאב וממשיך הלאה. "הקרב החל בערך בשעה שתיים וחצי בלילה. מתחם החווה הסינית היה מלא ביחידות רבות של המצרים, שהמתינו עד שכל הכוח שלנו נמצא במרכז שטח ההשמדה שלהם, ורק אז ניתנה פקודת האש. ניסינו להפעיל ארטילריה, אך ללא הצלחה מרובה. לא היה לנו מפקד סיוע חטיבתי לטיווח. עוזי ביקש מהאוגדה כוחות לעזרה ותגבור. בסביבות השעה 05:00 הגיע גדוד הטנקים 100 של אהוד ברק. אבל כאשר טנקים שלו עלו על המתחם, הם נפגעו. ברק פונה בבקשה עזרה למרדכי. מרדכי עונה לו שהוא בלי תחמושת ועם נפגעים רבים." בקרב ובחילוץ שנערך בסופו של דבר, נהרגו 43 מחיילי גדוד הצנחנים 890 ומהחפ"ק החטיבתי ונפצעו כ-110 מהם. בנוסף נהרגו או נעדרים עד היום כעשרה שריונאים של ברק ונפצעו עשרות.

הפסקת האש, קיבוץ בית-השיטה

החווה הסינית נכבשה לבסוף רק ב-18 באוקטובר, אחרי קרב קשה מאוד של חטיבה 14 בפיקודו של אמנון רשף. מח"ט הצנחנים, עוזי יאירי, לא התאושש מעולם מהקרב אליו צעד עם מפקדת חטיבתו ועם הגדוד של מרדכי. בפגישה שנערכה בביתו של גיל דוד ושצולמה עבור סרט טלוויזיה של הבימאי ניר טויב, סיפר נתן שונרי כי כשנפגש לראשונה עם עוזי יאירי בצד המערבי של התעלה, הוא שאל אותו מה קרה בחווה הסינית, ויאירי ענה: הם ידעו מה יש שם, ולמרות זאת הכריחו אותי להיכנס לשם. שונרי סיפר שבשיחות מאוחרות יותר, כשיאירי היה כבר סגן קצח"ר, הוא סיפר לו על מה שהתרחש באותה קבוצת פקודות של אוגדה 162 ועל האזהרה שלו, שלא שעו לה. יומיים אחרי כניסתה לתוקף של הפסקת האש הגיע עמנואל (מנו) שקד, קצין צנחנים וחי"ר ראשי לחטיבת הצנחנים, וביקש לקרוא אליו את גיל דוד לשיחה אישית.

מספר גיל דוד: "לא הבנתי מה קצח"ר רוצה ממני, ואז הוא אומר לי: 'אני מצטער להודיע לך, אבל אחיך נהרג'. שאלתי איזה אח. 'מה, יש לך יותר מאחד?' הוא שאל. אמרתי לו שיש לי אח אחד, שהוא מפקד טייסת קרב ברמת-דוד, ועוד אחד טנקיסט, מילואימניק, ואין לי מושג איפה הוא. שקד אמר לי שעליי לבוא אתו בטיסה חזרה לתל-אביב כדי להגיע למשפחתי. עד שלא הגעתי

לבית-השיטה, לא ידעתי איזה מהאחים שלי נהרג – יצחק דוד הטייס, או גרשי הטנקיסט איש המילואים. קשה לתאר את השעות הקשות האלה."

עיניו של גיל דוד מצטעפות כשהוא נזכר ברגע בו התבשר שאחיו גרשי (גרשון), הוא אחד הטנקיסטים שנהרגו בחווה הסינית ערב לפני שהוא וחבריו בצנחנים ניסו לכבוש את המקום.

כשהוא הגיע לקיבוץ היו כולם שם שרויים באבל כבד. באותה עת ידעו חברי קיבוץ בית-השיטה "רק" על שישה חברים שנהרגו במלחמה. הם לא ידעו על החמישה שנהרגו בגדוד של נתן שונרי. גיל דוד לא מצא בנפשו כוח לספר להם על ההרוגים הנוספים, וחזר אחרי ארבעה ימים, באמצע השבעה על אחיו, לחטיבה.

זמן קצר לאחר מכן עזב עוזי יאירי, לפי בקשתו, את תפקיד המח"ט. חודש אחר-כך, כשהוא בא לבקר את החטיבה, שהועברה בינתיים למיתלה, הוא קיים שיחת נפש ארוכה עם דוד במשך כל הלילה. האחרון מנסה לשכנע אותו שלא יקח על עצמו את כל האחריות, ויאירי מסביר לו שהוא מתקשה להשלים עם מה שקרה ועל שלא הקשיב לו אז, בקבוצת הפקודות הלילית במפקדה של אוגדה 621.

למה לא סיפרת את זה שלושים שנה?

גיל דוד: "בגלל הכאב שיכול להיגרם למשפחות השכולות. עד היום הן יודעות רק מה שאיזיק מרדכי סיפר להן, ומבחינתו הוא סיפר להם את הידוע לו. כי גם הוא לא יודע את מה שאני מספר לך. לא רציתי להעביר אותן סבל מיותר. הם לעולם יתקשו להבין את זה."

ומה קרה בתחקיר החטיבתי?

דוד: לא סיפרתי בתחקיר החטיבתי את מה שקרה בקבוצת הפקודות באוגדה 162, כיוון שגם עוזי ואמנון לא סיפרו. לא הוזמנתי, ולכן גם לא השתתפתי בתחקירים אחרים.

מרס 1975, מלון סבוי

לאחר שוויתר על הפיקוד על חטיבת הצנחנים, עוזי יאירי סבל מהתקפים של כאבי ראש חזקים. בתחילה הוא היה סגן קצח"ר, ובהמשך נשא בתפקיד משרדי באמ"ן. הוא נהרג בפריצה לחילוץ בני-הערובה ולחיסול המחבלים במלון "סבוי" במרס 1975, במה שנטען שהיה סוג של התאבדות. דוד, אגב, לא מקבל את ההגדרה הזו וסבור כי יאירי, כרגיל, פשוט הסתער בראש הכוח.

בתחקיר חטיבתי, זמן קצר לאחר סיום המלחמה, אמר יאירי:

אני עומד לשאול שאלה קשה מאוד. האם יכולנו לבצע את הדבר הזה בצורה אחרת? נניח שהכול היה מופנה להסתערות קדימה ולא להוצאת

נפגעים. האם זה היה משנה את המצב? אני שואל את זה כי אנחנו נמצאים בצבא. מכל מה ששמעתי עד היום על הנסיונות להסתערות, כנראה שהתשובה היא שלילית, שזה לא היה עוזר. אני לא מוצא דבר אחד שיכולתי לעשות, מבחינת האינפורמציה שהיתה נתונה ביד.

יצחק מרדכי אמר בתגובה לסיפורו של דוד: אני מעולם לא שמעתי על כך, אף פעם ובשום מקום ומאף איש. אין לי שום אינפורמציה על העניין. אם היה למישהו מידע בעניין, אני לא יודע מה עשו איתה, למי היא הגיעה. המידע שקיבלתי דיבר על חוליות נ"ט בלבד, שמנעו כל אותו יום מכוחות השריון לנוע. יכול להיות שמפקדיך, מח"ט הצנחנים עוזי יאירי וסגנו אמנון ליפקין-שחק, לא שיתפו אותך במידע שהגיע לידיהם לפני שהסתערותם על מתחם החווה הסינית?

מרדכי: "אתם מעלים על דעתכם שאם החפ"ק החטיבתי היה חושב שיש שם כוח בגודל אגף של דיביזיה, הוא היה שולח גדוד אחד להילחם מול כוח כזה בצורה כזו? ראיתם בהיסטוריה של המלחמות דבר כזה? עלו אלף פעם מחשבות, ואלף תהיות, באלף כנסים, כולל כנסים מטכ"ליים, איך זה שלא ידעו? מי ידע? לאן האינפורמציה הגיעה? ברור שהאינפורמציה נקטעה במקום מסוים. איפה היא נקטעה, אני לא יודע. אם היא נקטעה בין שתי האוגדות, של אריק ושל ברן, או בין המטכ"ל לפיקוד דרום, אני לא יודע.

"אני לא יודע מה עוזי ידע. הוא היה אדם יקר, נאמן וישר. כאב לו המחיר ששילמנו בחווה. ישבנו איתו שעות לאחר המלחמה, בתחקירים שונים, והוא חזר בדיוק על אותו מידע שהוא מסר לי לפני הקרב. שהיו חוליות נ"ט בלבד. גם מעוזי, גם מדוביק תמרי וכל מי שהיה שם. כל החבורה הזו טענה בתחקירים שהם לא ידעו. תמיד היה ועדיין יש לי אמון מלא במפקדת החטיבה, בעוזי יאירי ז"ל, באמנון שחק ובאחרים."

בשיחה שנייה נשאל מרדכי האם יהיה מוכן להיפגש עם גיל דוד ולשמוע ממנו ישירות את הדברים: "אני לא רוצה לפגוש אותו. היה לו 30 שנה זמן. אני יודע את המקורות, אני יודע את האינפורמציה, אני לא רוצה להתעסק עם זה עכשיו. אני אתעסק בזה בזמן ובדרך שאמצא לנכון. תסמוך עלי שאני אגיע לבסיס העניין. אני רוצה להבין איך קורה מצב שלאדם יש כזה מידע 30 שנה, והוא שומר את זה בבטן. הרי הוא בעצמו השתתף בכל התחקירים לאורך כל השנים, ואף פעם לא עמד וסיפר את הסיפור הזה. אני רוצה לדעת למה הוא לא יצא עם הסיפור הזה עד היום."

הוא חשש להתמודד עם המשפחות השכולות.

"מה זה קשור? אני לא מבין מה הקשר למשפחות השכולות. אם יש לו אמת,

האמת יותר חשובה מכל דבר אחר. כשהייתי צריך לקום ולעזוב ממשלה, ולעזוב תפקיד של שר ביטחון כי חשבתי שהולכים להכניס את המדינה למבוי סתום, ולמרות שכולם אמרו לי 'איציק, אם תשתוק אתה תהיה ראש ממשלה', אמרתי שאני לא אשתוק ולא אהיה ראש ממשלה. תגיד לי, נראה לך הגיוני שמפקד החטיבה וסגנו, וסגן מפקד האוגדה, היו משקרים לי או מסתירים ממני מידע?"

לו מישו היה בא אליך לפני עשרים שנה, ואומר לך שבכירים בשב"כ משקרים בפני ועדות חקירה ובפני מפקדיהם, היית מאמין?

"לא היה צריך לספר לי, אני ידעתי את זה כל הזמן. את האמת אני ידעתי. האמת תנצח, ואתה תראה שגם בעלילה הזו, אני עם העקביות והעקשנות שלי, האמת תנצח. אם המידע הזה על החווה הסינית יתברר כנכון אז זו תהיה עבודה פרשת קו 302."

רב-אלוף (מיל') אמנון ליפקין-שחק, אומר שזו הפעם הראשונה בה נתקל בטענה שידע על הימצאותם של כוחות גדולים בחווה הסינית לפני כניסת גרוד 890: "אני לא יודע מי מאכיל אתכם, אבל כל הסיפור שאתם מספרים לי זה קשקוש בלבד". לגבי המידע המוקדם שעלה בישיבה עם קצין האג"ם דוד, אמר: "אני הייתי שם, ואיפה שאני הייתי הסיפור הזה לא היה. זה לא שאיני זוכר, לא היתה שום סיטואציה ושום מידע שבחווה יש כוח שהוא יותר מצידי טנקים."

דב תמרי, באותה עת סגן מפקד אוגדת ברן: "אני בכלל לא רוצה להיכנס לוויכוח הזה. הצנחנים עשו קרב אחד כל המלחמה, ואחר-כך יצרו ממנו מיתוס. מכל מלחמת יום הכיפורים נשאר כאילו בתודעה דבר אחד – 'החווה הסינית'. הבעיה איתם, עם חטיבה 35, שלא רק שהם לא באו מוכנים לחווה הסינית, אלא הם באו לא מוכנים למלחמה כולה. הפיגור הכי גדול בין '67 ל-'73 היה של חיל הרגלים. הם עשו פעולות מיוחדות מעולות, אבל לא היו מוכנים למלחמה של ממש, צנחנים וגולני."

"מה זה משנה אם יש מודיעין או אין מודיעין? אם אתה חושב שזה המבחן, אז יש לך טעות גדולה. השאלה היא אם אתה מוכן לסוגים משתנים של קרבות. הם ידעו להילחם רק על יעד מבוצר, ואז יש מפות ויש תצ"אות ויש נתיב התקפה וכו'. פתאום הם מתמודדים עם משהו שונה, ולזה הם באו בלי קצין תיאום ארטילרי, בלי נגמ"שים, בלי הכנה מוקדמת, וככה זה נראה. אז על מה כל היללות האלה? הבעיה היא שלא נוח להם לדבר על זה ולכן הם הולכים ומרכלים מאחורי הגב ולא מוכנים להיכנס לדיון אמיתי וישיר על הנושא."

אלוף אברהם אדן (ברן), שהיה נוכח בחלק מקבוצת הפקודות לאנשי חטיבת הצנחנים, אומר כי הדברים שמתאר גיל דוד לא התרחשו מעולם וכי יש בהם כדי עוול עצום לעוזי יאירי ז"ל, לוחם מצפוני, הגון ועז נפש.

אריק, לאן אתה רץ

שרון רוצה לצלות. הוא יודע שכל רגע עלולים המצרים להפגז את חצר הצליחה, ומת להשאיר אותה באחריות ברוך ולברוח קדימה, לכבוש את קהיר. דדו, ברלוב וגורודיש מודיעים לו שלא ימהר

בלילה שבין ה-16 ל-17 יצאו צוללני שייטת 13 לתקוף בתוך נמל פורט-סעיד את כלי השיט המצריים. שני זוגות צוללנים הצליחו לחדור לנמל על אף רשת המגן שבפתח, ולמרות שהמצרים נהגו להטיל תכופות מטענים נגד צוללנים. בפעולתם הטביעו נט"ק (נושאת טנקים), פגעו בסטי"ל (ספינת טילים) "אוסא" והוציאו אותו משימוש, ופגעו בספינת מלחמה נוספת; זוג צוללנים לא שב מהפעולה. ב-06:00 בבוקר הורה גורודיש להביא את הדוברות לשפת תעלת סואץ. בשעה 07:15 כבר היתה הדוברת הראשונה במים והחלה הרכבת הגשר שהיתה אמורה להיערך רוב שעות היום.

באותו בוקר יצא הרמטכ"ל לחזית הדרום על מנת לעמוד מקרוב על המתרחש. הוא אישר לסגנו להכין את "הבור" לאפשרות שהמלחמה תימשך עוד זמן רב. יחד עם זאת היה ברור כי כעת, בעיקר בלחץ ברית-המועצות, ינוע שעון החול המדיני בקצב שונה. ראש הממשלה, גולדה מאיר, הגדירה את המצב לאשורו באומרה שהיא "רואה סימנים ראשונים לנצחוננו, מכיוון שמתחילים ללחוץ עלינו שנפסיק את המלחמה."

הוויכוחים בין שרון ובין הממונים עליו עולים באופן ברור מסרטי ההקלטה של פיקוד הדרום. מאז בוקר ה-17 באוקטובר "נתון מפקד אוגדה 143", ככתוב במחקר הסודי של מחלקת היסטוריה, "לנעשה בגדה המערבית ובמיוחד מעת שהגיעו הדוברות הנגררות למצמד". שרון חותר להעביר כמה שיותר כוחות מאוגדתו לצד השני ואינו רוצה להקפיד על הרחבת ראש הגשר כפי שהוטל עליו מראש. מההקלטות ניכר שהדבר שמטריד אותו בעיקר הוא שאוגדת ברוך תתפוס את מקומו בראש הכוח הפורץ למצרים, בשעה שאוגדתו מועסקת בקרבות טקטיים מתישים עם הכוחות המצריים מאחור, בסיני.

סא"ל ד"ר אלחנן אורן כותב במחקר החסוי כי "כשנודעה העברת הטנקים למפקדת הפיקוד, ניתנה לאוגדה הוראה שלא להעביר אף טנק נוסף בלי אישור מפורש, ואף ניתנה הוראה ישירה למח"ט 14, אל"מ רשף, שלא יחצה בלי אישור הפיקוד". שרון יאמר לאחר המלחמה כי הוא הספיק "להגניב", כלשונו, רק עשרה טנקים. ממפקדת הפיקוד מסרבים לדרישותיו של שרון לספח אליו עוד כוחות לוחמים, מפני שהם חוששים שישתמש בהם לצליחה קדימה. הם מוכנים לשלוח לעזרתו כוחות מאוגדתו של ברן, אבל להצעה הזו שרון עצמו מסרב בכעס.

גורודיש לשרון: "ביקשתי מברן להתקשר איתך ולעזור לך בצומת נחלה-לכסיקון."

שרון: "אינני צריך עזרה של 'כריש' [אוגדה 162 של ברן]. אני צריך שאני אוכל להשתמש בכוח שלי. העזרה של כריש איננה עוזרת לי במאומה. ואני אומר לכם עוד פעם, תנו כאן אפשרות לנהל את העניין. תנו אפשרות לנהל את העניין."

ברקע נשמע אורי בן-ארי, סגנו של גורודיש: "הוא השתגע."

גורודיש (מחוץ לקשר): "הוא היסטרי."

שרון ממשיך: "בינתיים עצרתי את הכוח מ'גרופית' ואני דוחף אותם עכשיו אחורה לכיוון אמיר [החווה הסינית]."

גורודיש: "רות, זה כמובן לשיקולך. אני יכול לתת לך את כריש לעזרה. אם אתה לא רוצה, אז לא. אבל אם לא תצליח, תודיע לי ואני אטיל את המשימה על כריש. אם בינתיים אתה לא צריך אותו, אז אני אגיד לו לא להתערב."

שרון: "אינני רוצה שיתערב. מה שאני רוצה שיבטיח את הציר מלקקן דרומה [במילים אחרות, שרון דורש שברן יאבטח את הדרך עבור הכוחות שלו בדרכם לצליחת התעלה]."

גורודיש: "בסדר..."

בשעה 09:30 מדווח שרון שיש כוח המאיים לחסום באש את ציר נחלה. כעבור דקות מספר הוא מודיע שהמצרים נהדפו בהשתתפות נגמ"ש החפ"ק שלו. הוא דורש תגבורת ובין השניים מתחדש הוויכוח הארסי ברשת הקשר.

שרון: "אני רוצה לומר עוד פעם שמוליק, ואני אומר את זה ברוח טובה. אתם מחזיקים אותנו קצרים בכוח כל הזמן... תבין, אין לי את מי לשים שם. מי שעמד שם והחזיק את הצומת הזו, זה היה חפ"ק שלי עם 0.5".
גורודיש: "[חטיבה] 14 היא שלך אריק. אתה יכול להשתמש בה כמה שאתה רוצה."

שרון: "אני אשתמש בה כמה שאני רוצה פרט לזה שכל הזמן מדברים עם כל כוח, ולא נותנים לי להשתמש כמה שאני רוצה."
 גורודיש: "כשמדברים עם כל כוח, שואלים אינפורמציה."
 שרון: "אני מקשיב, ברגע שאתה עולה, אני הרי פותח כל רשת, אני שומע כל רשת."
 גורודיש: "נדבר על זה כשכל זה יגמר. גם על זה וגם על עוד דברים."
 שרון: "כל הדברים שנדבר יהיו מאוד לא נעימים, זה בטוח."
 גורודיש: "בטוח."
 (שתיקה קצרה).
 שרון: "תשמע בקשה. מה שאני מבקש מכם."
 גורודיש חוזר אחריו: "מכם."
 שרון: "לא להחזיק אותי חזק בכוח."
 גורודיש: "אנחנו עושים הערכת מצב, נותנים לך כוחות, ונותנים לך משימות, אריק. תשתדל לבצע אותן."
 שרון: "תראה. אני משתדל לבצע אותן, תסלח לי בקשה, אל תגיד לי להשתדל, אני משתדל גם לפחות כמו כל אחד מכם. נניח כמו כל אחד מכם... אתם כל הזמן מחזיקים בחבל מאוד קצר מיליון כוחות. ובכל זאת אני רוצה שתדע שהצומת הזו של נחלה/לכסיקון, החסימה שלה עם כל הקרבות שישנם כאן, היתה מעמידה אותנו בפני בעיה קשה ביותר. ואי-אפשר להחזיק אותנו קצרים. זה שלב קריטי, ובשלב קריטי צריכים לתת קצת יותר כוחות. זה מה שהיה לי להגיד."

במהלך השיחה כשאריק מדבר ומתלונן, גורודיש לא ממש מקשיב ומשוחח עם מישהו בחדר, ששומע את חילופי הדברים ואומר לגורודיש "סבלנות. תן לו לדבר."

גורודיש: "או.קיי. אריק."

שרון: "טוב שלום."

גורודיש (לחלל החדר): "הוא חזר על עצמו. הוא מתחיל עם המשחקים."

צהרי ה-17 באוקטובר, חזית הדרום

בצהרי ה-17 באוקטובר מאתרים המצרים סוף-סוף את המאמץ הישראלי ומבינים כי נפלו קורבן לתרגיל הטעיה. הם שולחים מדרום את חטיבה 25 המשוריינת ועוד כוחות מצפון, כדי לנסות ולנתק את ראש הגשר הישראלי משאר הכוחות.

האלוף ברן, בקריאה מהירה ומושכלת של שדה המערכה, שולף את חטיבה 217 של אל"מ נתקה ניר, מתגבר אותה בעוד כוחות ומכין "מארב מזנק", כך קראו לזה אז בצה"ל. הכוחות הלוחמים על ציר עכביש דוללו, והחטיבה של נתקה ניר ירדה דרומה ומזרחה לארוב לכוח המצרי המתקרב. חטיבה נוספת בפיקודו של אריה קרן, שישבה בטסה כעתודה פיקודית הוקפצה דרומה – על מנת להצטרף לניר במארב. תוך זמן קצר לא נשאר שריד ופליט מחטיבה 25 המצרית.

כך זה נשמע בסרטי ההקלטה של אוגדה 162:

ברן: "1 כאן 40, דו"ח מצב, עבור."

ניר: "כאן 1, אני בעיצומו של קרב, כל הזמן מדליקים מדורות, הם מתרוצצים כמו שפנים, פעם צפונה פעם דרומה – ממש נלכדו! כל פעם אנחנו מדליקים, בכל אופן אפשר אני חושב, תוך חצי שעה למחוק את החטיבה הזאת מהסד"כ. עבור."

ברן: "אני מתקדם אליכם, אני הולך כעת אל 2, בכדי שנסגור את הזנב יותר חזק, אתה תמשיך פה להרביץ, לאט לאט לתקן ולדייק. סוף." ברן פונה לאריה קרן: "אני רוצה לגלגל את הזנב, מבוצר עד מצמד, כשנתקה מכה ברוחבו ואתה מגלגל את הזנב. עבור."

קרן: "רות ברור. עבור."

ברן: "כאן 40, חשוב לסגור מרחק מהר... צריך עכשיו לקחת ספיד והעזה. העיקר המהירות ולכיוון הנכון. יותר מזה, הכלים שלך פרושים במקום לטוס על הכביש בכל המהירות, לסגור מרחק ולהתפרש אז. הכיוון הכללי: לכיוון בוצר. עבור."

קרן: "כאן 20, זה מבוצע. אבל יש שתי קבוצות של עשרה טנקים של האויב באזור חבקוק, רצים בין השאר לכיוון שלי, אני טיפה מבטיח את עצמי גם משם. עבור."

זמן קצר לאחר מכן עולה ברן על רשת הקשר הפיקודית ומדבר עם גורודיש. ההתלהבות הישראלית נוכח הניצחון נשמעת היטב בסרטי ההקלטה הגנוזים:

ברן: "שמוליק, יש לך מושג מה קורה כאן עכשיו?"

גורודיש: "אני שומע ברדיו, אבל אולי תגיד לי. טוב מראה עיניים מהלכי נפש."

ברן: "יש לך מושג?"

גורודיש: "כן. לקחתם אותם?"

ברן: "מה?"

גורודיש: "בקשר לשב"ש נקרב שריון בשריון הזה?"

ברן [בהגזמה גדולה]: "שין בשין הכי גדול בהיסטוריה."

גורודיש: "נו, ספר."

ברן: "מבוצר דקדקן, ממזרח... לכסיקון. אנחנו משמידים אותם כולם. אנחנו בעמדות עדיפות. אין להם ארטילריה, אין לנו ארטילריה. רק דוהרים ודופקים. כל חטיבה 25... משתין בקיר" (צחוק רועם בחמ"ל, צחוק שכמוהו לא נשמע מאז תחילת המלחמה).

גורודיש: "ברן. כמה טנקים היו להם שם?"

ברן: "מעל 100."

גורודיש: "מעל 100 טנקים?"

ברן: "ככה אמר נתקה כשעוד פחד מהם."

גורודיש וכל החדר צוחקים שוב בקול גדול.

לברן של שנות ה-2000, אגב, היה מאוד חשוב להבהיר כי לרגע לא חשד באומץ ליבו של המח"ט ניר, וכי הדברים נאמרו בהלצה.

לקראת הצהריים החריפו הבעיות המבצעיות: האם יעלה בידי חיילי ההנדסה להשלים את גשר הדוברות תחת ההפגזה המצרית הכבדה? האם יעלה בידי המצרים להנחית מתקפת מלקחיים מתואמת מצפון ומדרום ו"לקרוע" את עכביש, הציר היחיד שזה עתה נפתח ואובטח? אלחנן אורן כותב על הרגעים האלה בנימה פטריוטית מיואשת משהו:

מאז החלה המערכה שוב נתערערו האמון ורוח הצוות בצמרת הפיקוד, פגה תנופת כוחותינו ב-16 בחודש וגברה התנגדות מצרים. עלה הצורך להפגיש את מפקדי השדה יחד, לגבש הערכת מצב במשותף כבסיס לפקודות שיחרצו את גורל הצליחה והמערכה על אדמת מצרים.

פגישה בכישוף, 17 באוקטובר, צהריים

לפני הצהריים הגיעו שר הביטחון יחד עם בר-לב אל החפ"ק של האלוף ברן בכישוף. דיין שוכנע שמוטב לזמן גם את שרון, במקום להמשיך אליו במצמד. שרון הגיע מה"חצר" ב-12:30 והרמטכ"ל הצטרף אליהם בשעה אחת. כאשר נפתח הדיון, הוא התמקד למעשה בשאלה איזו אוגדה תחצה ראשונה כשיורכב הגשר ותסוכל התקפת-הנגד מדרום. לפני צאתו של שרון מה"חצר" נמסר לו שמקווים להשלים את גשר הדוברות עד השעה 16:00.

שרון היה נסער. הוא דרש לשנות את כל תוכנית "אבירי לב", להשאיר את אוגדה 162 של ברן כאחראית לגדה המזרחית ולהעביר את כל אוגדתו מערבה,

לתוך מצרים. כן הוא תבע להעביר מייד את הטנקים ב"תמסחים" ולא להמתין עד הרכבת הגשר. ברן דרש, לעומת זאת לדבוק בתוכנית שהטילה על אוגדה 143 להחזיק באזור הצליחה ולהרחיבו בשתי הגדות. לפיכך דרש שהוא יצלח ראשון וביקש לשחרר את חטיבה 460 שלו לחצייה בהקדם.

כך תיאר שרון את המעמד בספרו לוחם (שיצא לאור, משום מה, רק באנגלית): "אף אחד לא אמר מלה בהתקרבי לשם, חוץ מדיין אשר בירך אותי בברכת שלום שגרתית... רק שתיקה. אז בר-לב אמר בקול שקט: 'אריק, המרחק בין מה שהבטחת ומה שעשית בפועל הוא גדול מאוד.' באותו רגע הרגשתי עייפות עד מוות. אחרי כל הקרבות הנוראים הללו והנפגעים... הסתכלתי סביבי, כולם היו לבושים בקפידה, נקיים ומצוחצחים... ידעתי שעלי לעשות רק דבר אחד, היה עלי לסטור לבר-לב בפניו. הרגשתי שיש לי הצדק לעשות זאת."

מעבר לעלבון האישי, הוויכוח בצמרת צה"ל נסב על ההחלטות הקריטיות ביותר. בר-לב וגורודיש, צידדו בשלב זה בהסתפקות בהשגת מטרות צנועות יחסית. דיין רצה לנצל במהירות את המומנטום ההתקפי של הצליחה כדי להשיג הכרעה סוחפת. במקרה הגרוע ביותר, ביקש דיין הפסקת אש, ובלבד שלא להיקלע למלחמת התשה שוחקת. "בשביל מה אנחנו נהרגים?" שאל דיין, והוסיף שיש לקבוע "קו אדום" לשחיקה, גם אם המצרים לא יסכימו להפסקת המלחמה. "הגענו לנקודה שצריך לשאול את עצמנו איך אנחנו גומרים את המלחמה," אמר דיין וטס לתל-אביב.

אחרי שדיין עזב נמשכו הדיונים בראשות הרמטכ"ל. שרון המשיך ללחוץ עוד ועוד כדי להעביר כוחות לצד השני. הוא תבע להעביר את חטיבה 14 כולה לגדה המערבית. שרון מדבר על הפסיכולוגיה של החיילים: "אסור לעשות זאת לחטיבה הזאת... חטיבה שנדפקה צריך לתת לה גם לדפוק."

בר-לב היה איתן בדעתו שמהלך כזה יסכן את הכוחות בגדה המזרחית שיישארו חשופים להתקפות אויב. בסופו של דבר הציע בר-לב פשרה. כל אחד, ברן ושרון, יעביר חצי אוגדה לצד המערבי וישאיר חצי אוגדה בצד המזרחי, וכולם יהיו קצת מרוצים. כמובן שמבחינה צבאית זהו פתרון מוזר, שכן הוא לא משאיר את האחזיות על ראש הגשר בידי מפקד אחד אלא מחלק אותה והופך את כל שדה המערכה למעורפל מאוד.

הרמטכ"ל פסל את התוכנית הזו מכל וכול והודיע ששרון לא עובר, אלא ראשית מאבטח את ראש הגשר, מאפשר את המעבר של אוגדת ברן, שתתחיל לנוע דרומה לעבר סואץ, במטרה לכתר את הארמייה ה-3 ואחר-כך יעבור בעצמו, תוך שאוגדת קלמן תופסת את מקומו, וימשיך גם הוא דרומה, לתוך עומק שטח אפריקה.

מתוך עדותו של גורודיש בפני ועדת הצליחה:

עשינו פשרה, שקלמן נמגן, באותה עת כבר מפקד אוגדת סיני במקום האלוף אלברט מנדלר שנהרג, שהיה כבר בדרך, ישאיר בצד המזרחי את גדוד 100 של אהוד (ברק) ועוד 10 טנקים... ויתארגן באזור "מקצרה" לאבטחת ראש הגשר. ברן ואריק ימשיכו דרומה לפי התוכנית. אחרי איזה שעה חזר אריק וביקש שינוי. הוא לא רוצה לרדת למטה. הוא רוצה להישאר באזור ראש הגשר. אולי ינסה לנוע צפונה לאזור החיץ. קיבלנו את התוכנית של אריק. אבל התנינו לו תנאי שהוא יוכל לכבוש את מיסורי. היינו לא שקטים על ראש הגשר. היה לנו טראומה עד סוף המלחמה ועד הפסקת האש. כי המצרים יכלו לבצע מהלך של תפיסת שליטה על שני הגשרים. אפילו לא כובשים אותם. שליטה באש. ואז יוצא שאנחנו מכותרים ולא מכתרים. זה היה סיכון מחושב, עדין מאוד, שלא רצינו לקבל אותו. רצינו לכבוש את מיסורי.

במילים אחרות, שרון החליט שאם לא נותנים לו לרוץ דרומה, הוא ינסה לרוץ צפונה לכיוון איסמעיליה, העיקר לא להיות כינור שני לברן. הוא הודיע שהוא דווקא מעוניין להישאר ולאבטח את ראש הגשר, ולהתקדם במקביל צפונה משני הצדדים של התעלה. הפיקוד מקבל את תוכניתו של שרון אבל בתנאי שקודם כול יקדיש כוחות לכבוש את מתחם מיסורי, שמאיים על ראש הגשר. שרון מסכים, לכאורה.

אחר-הצהריים, חצר הצליחה

עד צהרי יום ה-17 באוקטובר טיהרו כוחותיהם של ברן ושל שרון, תוך קרבות קשים, את הדרכים הראשיות לאזורי גשרי החצייה. בשעות אחר-הצהריים משלים צה"ל את הקמת גשר הדוכרות. מפקדת אוגדה 162, שנועדה לחצות ראשונה, טיפלה מאז הבוקר בקידום האספקה שלה, אך הרכב המנהלי התקשה לעבור בציר עכביש שהיה חסום ממילא והופגז מדי פעם.

החשדנות בין מפקדי החזית לשרון מגיעה בשעות האלה לאחד משיאיה. בשעה 15:30 מזומן מח"ט חטיבה 600, טוביה רביב, לקבוצת פקודות אוגדתית במפקדה של שרון. גורודיש עולה על רשת הקשר ומדבר בשעה 16:22 עם רביב ושומע שהוא בדרך ללקקן. גורודיש חושד שכל החטיבה נעה עימו כדי לצאת למתקפה בניגוד לפקודות. אלוף הפיקוד, שלא משיג את שרון בקשר, מורה לרמ"ט שלו, אלטשולר, להחזיר מייד את רביב אחורנית.

קצת אחרי השיחה הזו עולה גם שרון בקשר, ומנסה לשכנע לשנות את התוכנית המקורית שסוכמה זמן קצר לפני כן.

שרון: "אין פה מה לבלום, זה הכול בלום. אנחנו היום דפקנו 40 טנקים ועכשיו לא צריך לתת להם להתארגן. אני רוצה להגיד לכם. המחשבה שלכם שהם כל הזמן תוקפים היא מוטעית. הם מנצלים את הזמן להתארגנות ובדיוק במצב הזה אני עכשיו... עכשיו התוכנית היא פשוטה. הרי אין לי כוונה להישאר בצד הזה בלי סוף. הכוונה שלי הלילה להזיז ומחר להשאיר כאן גוף אחד ולזוז קדימה. וזה גם מה שבעצם מסוכם היום."

דדו (ברקע לגורודיש): "תגיד לו להמתין."

גורודיש לשרון: "רק רגע, אנחנו מייד נעשה על זה דיון."

דדו (ברקע לגורודיש): "אני מציע להזיז את שרון בשלבים. להגיד לו ככה. שלב א' אתה גומר את הזה והזה והזה. רק כאשר תדווח ששלב א' גמור אתה צריך לבקש אישור על המשך טלוויזיה ומיסורי. לו אין אישור לתקוף את טלוויזיה ומיסורי לפני שטרטור ועכביש פתוחים וכוחותינו נמצאים מעבר לטרטור. עשית את זה? תבקש ניתן לך הלאה. אבל לא שיתחיל להסתבך לנו פה עד ש... להגיד לו 'זה לא מאושר. תגמור את מיסורי נלך הלאה'."

דקות לאחר מכן שוב דוחק שרון בגורודיש שיאפשר לו לחצות את התעלה:

שרון: "תראה אני חשבתי על זה עוד פעם. אני חושב שחבל על הקורבנות כאן. אני צריך להחזיק ציר פתוח, כן?"
גורודיש: "כן."

שרון: "בשביל להשאיר ציר פתוח אני צריך להחזיק שם כמה גבעות זה הכול. ואני אחזיק ציר פתוח ואעשה פה טיהור של שטח דרומי קטן באזור בין טרטור לעכביש. שטח מצומצם. ואני גם כן יהיה מוכן למעבר מחר. כי כבר אין נגד מי לבלום, לפי דעתי. האם הבנת את מה שאני אומר?"

דדו: "שרון, מדבר דדו, אתה שומע אותי?"

שרון: "שומע."

דדו: "התוכנית שאמרת אותה קודם לא מתקבלת על הדעת ל-ח-ל-ו-ט-י-ן. לא מתאימה למשימה שאני נתתי לך. אני רוצה שתחזיק את ראש הגשר. על לעבור נדבר אחר-כך. זאת המשימה עכשיו וצריך לעשות אותה ב-מ-ל-ו-א-ה."

שרון: "תראה דדו. אני עד עכשיו עשיתי כל משימה במלואה. הלו?"
 דדו: "אני שומע. אני לא עוסק עכשיו בהיסטוריה. אני נותן פקודות להמשך."

שרון: "אני מקבל אותן."

דדו: "או.קיי, דווח תוכנית בדיוק איך אתה עושה את זה."
 שרון: "אני מדווח כל מה שצריך. עושה וגם מדווח. עכשיו תראה. אני אומר לך מה אני אעשה."

דדו: "בסדר."

שרון: "אני יושב בציר, בצפון, בציר פארוק, מפארוק ללכסיקון. זה נקרא ציר 'שיק'. אני יושב לאורך ציר לכסיקון ויושב בין ציר טרטור לבין ציר עכביש. כדי להשאיר את ציר עכביש פתוח. זו התוכנית."

דדו: "מה בעניין ציר טרטור?"

שרון: "ציר טרטור? האם אתה רוצה שייפתח?"

דדו: "זה היה מאוד רצוי לפתוח את ציר טרטור וגם לשבת מצידו השני. האם אתה יכול לעשות את זה?"

שרון: "בהחלט, אבל אני הצגתי קודם תוכנית ואתם לא רוצים את זה."
 דדו: "מה שלא נראה לי זה כיבוש מיסורי בלילה. מיסורי איננה הכרחית לראש הגשר וחמוטל איננה הכרחית. מה שרצוי מאוד וחשוב מאוד זה שציר טרטור יהיה פתוח."

שרון: "הוא יהיה פתוח."

דדו: "אז כל מה שאמרת עד עכשיו בסדר. ציר 'שיק' ולהיות מעבר כלומר צפונה לציר 'טרטור' ואין צורך הלילה לא במיסורי וגם לא בחמוטל. את זה נשאיר בשלב ב' אם נרצה."

שרון: "טוב, אני מקווה שבשלב הזה אני כבר לא אצטרך לטפל כי אני אהיה בצד השני."

דדו: "קודם כול צריך להיות לנו ראש גשר טוב."

שרון: "יש לנו דרך-אגב ראש גשר טוב, פשוט אף אחד לא ראה את ראש הגשר הזה. לו היו רואים אותו, היו יודעים שיש לנו ראש גשר טוב."

דדו: "ציר טרטור פתוח עכשיו?"

שרון: "יהיה פתוח."

דדו: "תודיע כשיהיה פתוח."

שרון (צועק על הרמטכ"ל): "איננו חיוני לראש הגשר במאומה. במאומה. אבל אם אתה רוצה שיישאר פתוח, אני אפתח אותו."

דדו: "כן, אני רוצה."

שרון: "בסדר אני פותח אותנו... עכשיו, דדו."

דדו: "כן, שרון."

שרון: "תראה, מה שאני רוצה להגיד לכם. מחר בבוקר יש לך את זה מובטח ומוחזק, ואני רוצה להגיד לכם שבצד השני פשוט, אם אנחנו לא רוצים שיבנה כוח, אני צריך לקחת את אמנון ולצרף אלי את חיים שיישב בצד השני ולרוץ קדימה. יש לנו כאן אבטחה יוצאת מהכלל של ראש הגשר."

דדו: "שרון אני מאוד אשמח. התנאי לכך הוא שיהיה ראש הגשר בדיוק כמו שדיברנו עכשיו."

שרון: "בסדר. אם יש לי ראש הגשר הזה. ואני מדווח לך שראש הגשר הזה קיים. אני מבין שמחר תאשר לי לעבור."

ברקע נשמעים אנשים יועצים לדדו, "נדבר מחר..."

דדו: "שרון. מחר נעשה כל מה שניתן לעשות. עכשיו לבצע את ראש הגשר הזה. בהצלחה."

שרון: "טוב, תודה."

בדרך לחצר הצליחה השתררה מהומה אדירה. ערבוביה של כוחות בכוחות, אוגדת שרון עם אוגדת ברן ועיכובים אדירים בלוח-הזמנים של הצליחה. הכול רצו להקדים ולעבור ושרון זועם בקשר ש"יש גשר, הדוברות מוכנות ואף איש לא עובר." בסופו של דבר, עד בוקר ה-18 לחודש רוכזו ממערב לתעלה כ-160 טנקים.

בליל ירח מלא, התחילה צליחת האוגדה המשוריינת, תחת הפגזות כבדות, אשר הצליחו אף לבקע את הגשר בשלב מסוים של הלילה. הצליחה היתה קשה, אולם דריסת הרגל הראשונה באפריקה – היתה קשה עוד יותר. האזור שממערב לתעלה היה אזור חקלאי – כולו בוצי וביצתי אשר לא איפשר ריכוז של הכוחות הצולחים מייד בתום הצליחה. האוגדה נעה בחסות הליל המצרי לכיוון שדה-התעופה דוויר סואר, שם התרכזו הכוחות והתארגנו לקראת יום הלחימה הבא – ביבשת השחורה.

חצר המוות

ההפתעה אבדה. המצרים החלו בהפצצה קטלנית ומדויקת על כוחות צה"ל החוצים את התעלה. מתחם הצליחה הפך לאחד משדות הקטל הנוראים בתולדות צה"ל. תא"ל ג'קי אבן שפיקד על הצליחה וראה את שורות המתים נערמות, לא ישכח אותן בחיים

"זה היה אחד המבצעים הקשים, העקובים מדם וההיסטוריים ביותר בתולדות צה"ל, כך מתאר, אלוף (בעת המלחמה תת אלוף) יעקב (ג'קי) אבן, סגן מפקד אוגדה 143 (סגנו של האלוף שרון) לראשונה בחייו, את מבצע גישור תעלת סואץ שהחל בלילה שבין ה-15 ל-16 באוקטובר וארך חמישה לילות עקובים מדם, במהלכם נהרגו מאות חיילי צה"ל ונפצעו אלפים.

"כשהתקבלה ההוראה להתחיל לצלוח, האוויר נעמד. כל הרשתות דממו והמתח באוויר היה נוראי. על ציר טרטור, ששימש למעבר הכוחות והגשרים לעבר התעלה, התחוללו קרבות קשים עם נפגעים רבים. המצרים השקיעו את כל מה שיש להם כדי לבלום את הציר."

אך למרות הקרבות המרים הוראת האלוף שרון הגיעה. "כל מי שבאותו רגע, היה ליד מכשיר קשר ושמע את הפקודה של אריק 'לנוע!' הבין שאנחנו מתחילים את המשימה שתכריע את המלחמה, לכאן או לכאן." הראשון שקיבל את ההוראה לצלוח את התעלה היה אל"מ דני מט, מפקד חטיבת הצנחנים, שהמתין עם הכוח שלו בתוך סירות גומי על הגדה המזרחית של התעלה.

"אני עמדתי ליד דני מט כשאריק נתן את ההוראה, מתאר אבן, "אני לא אשכח את הרגע הזה. הזקן של דני התחיל להתנדנד מרוב התרגשות." דקות לאחר מתן הפקודה, החל כוח הצנחנים לחצות את התעלה.

"באותו שלב, שתי גדות התעלה באזור הגישור, בחצר מתחם מצמד, היו שקטות, אפילו רגועות, מתאר אבן. "כשראינו שהכוח הגיע לצד השני בהצלחה, ההתרגשות היתה כמעט בלתי-נסבלת, ממשיך ומתאר אבן, "מאחור במרחק כמה קילומטרים מאיתנו, על ציר טרטור, היכן שעמד גשר הגלילים, התחוללו קרבות

קשים עם המצרים, ואילו כאן במצמד, במתחם הגשרים, הכול היה שקט. זה נראה כאילו לא מדובר באותה מלחמה."

השקט עליו מדבר אבן, נבע מהעובדה שהצבא המצרי טרם גילה שצה"ל חוצה את התעלה. בצה"ל ידעו כולם, מהרמטכ"ל ועד אחרון החיילים, שמדובר בחלון הזדמנות מזערי וכי המירוץ המטורף נגד השעון, החל. באותה נקודה היה ברור לכל מי שהיה במתחם הגשרים בגדה המזרחית וגם לאלו שכבר צלחו את התעלה והמתינו בגדה המערבית, שהרגע בו יגלו המצרים את הפעולה, יהיה גם הרגע בו יתחיל הגיהנום.

"לוחות-הזמנים היו בלתי-אנושיים," ממשיך אבן, "העסק התחיל להתגלגל ולהתקדם, ואנחנו יודעים שגשר הגלילים, שהיה אמור להיות, הגשר עיקרי, נשבר ותקוע עדיין מאחור בציר 'טרטור'. לא ברור אם בכלל נספיק להשתמש בו."

ב-17 באוקטובר, מעל ליממה לאחר שהכוחות הראשונים של צה"ל חצו את התעלה בעזרת סירות גומי ולאחר מכן בתמסחים, מדווח תא"ל אבן, לחדר המבצעים של פיקוד הדרום, שהגשר הראשון מוכן, וניתן להעביר עליו כוחות לגדה המערבית. אותה שעה ציר עכביש, הדרך היחידה המובילה אל התעלה, עדיין פקוק במאות כלי רכב ואמצעי צליחה וגישור שנתקעו במקום ולא הצליחו להתקדם.

בשעה 16:00 מדווח תא"ל אבן שהגשר הראשון, מוכן על המים, וניתן להתחיל להעביר דרכו כוחות לצד השני. אך אבן יודע כי הדבר אינו כה פשוט וכי הכוחות שהתנקזו על ציר טרטור בדרכם לתעלה, אינם מצליחים לפרוץ קדימה בגלל התקפות ובשל הפקק האדיר שנוצר שם. "דיווחתי לאריק שגשר הפונטונים (הדוברות) מוכן", ממשיך ומתאר תא"ל אבן, "ביקשתי בקשר הפיקודי, להתחיל להעביר כוחות אל מתחם הגשרים, כדי שיחצו לצד השני, אבל לא קיבלתי כל תשובה ולא הבנתי למה מתבזבז זמן כה יקר, זה מאוד חרה לי."

רק בשעת לילה מאוחרת של ה-17 באוקטובר, שמונה שעות לאחר הדיווח של אבן, ושתי יממות שלמות לאחר שכוח הצנחנים של דני מט כבר שהה בצד השני, החלה הזרימה המסיבית של כוחות צה"ל אל חצר מצמד, מתחם הגשרים. אך אז כבר היה מאוחר מדי. צה"ל איבד את אלמנט ההפתעה והמצרים התעוררו.

אבן: "פתאום, בבת-אחת, נפלה עלינו הפגזה והרעשה ארטילרית אדירה. כל הכוחות שעמדנו במתחם, אלפי חיילים, מאות כלי רכב, כולנו היינו חשופים לגמרי ללא כל אפשרות להסתתר. גשר הפונטונים שעבדנו כה קשה לייצב אותו, ניתק בגלל ששלושה טנקים עלו עליו במהירות כדי לעבור לצד השני, ואחד מהם נפל למים. מאוחר יותר חטף הגשר הפצצה כבדה ונפגע. שני טנקים נפלו לתעלה

והצוותים שלהם, נתקעו בתוך הטנק, מתחת לצריח הסגור, ללא יכולת להיחלץ והם טבעו, ממש מול העיניים שלנו."

עמי גרנק, כיום איש היי-טק, היה לפני שלושים שנה על אחד משני הטנקים האלה, שאבן ראה טובעים מול עיניו. גרנק הגיע לתעלה כשריונר בחטיבה 500 באוגדת ברן, שהחלה לחצות ב-18 באוקטובר. "הגענו לנקודת הצליחה במתחם מצמד," הוא משחזר, "הדוברות והתמסחים עסקו בהעברת כוחות וטנקים לגדה המערבית. לאחר המתנה קצרה, הגיע התור של הגדוד שלנו וקיבלנו אישור להעלות שני טנקים שלנו, את טנק המ"פ, שבתאי זרחיה, וטנק נוסף על אחת הדוברות.

"אחרי שהעלינו את הכלים על הדוברה, שני הצוותים נכנסו לתוך הטנקים. ההוראות שקיבלנו בתרגיל הצליחה, שנערך מספר שבועות לפני כן, היה שבעת החצייה, יש לשבת בתוך הטנק עם מדפים סגורים. אני לא הבנתי את ההיגיון מאחורי ההוראה הזו וכנהג של טנק המ"פ החלטתי על דעת עצמי להשאיר את המדפים של הטנק פתוחים."

צמד מפעילי הדוברה, שניצבו בתא הזכוכית, החלו להניע את הכלי האמפיבי, הכבד, לעבר הגדה השנייה, כשעל גבו מטען במשקל של 90 טון, ושמונה שריונאים. בתחילה נראה כי השיט עומד לעבור בשלום, אך במחצית הדרך החלו לעוף סביבם הפגזים המצריים. "כשהגענו לצד השני, שמנו-לב שהדוברה לא מצליחה לטפס על הגדה. אנחנו ישבנו סגורים בתוך הטנק ולא יכולנו לדעת או לברר מה קורה, כי לא היה לנו קשר אלחוטי איתם, אבל הרגשנו שמהו לא בסדר. שמענו שמנוע הדוברה צועק מרוב מאמץ בניסיון לעלות על הגדה המשופעת."

מפעילי הדוברה החליטו לנסות לטפס על הגדה מנקודה קצת אחרת, הכניסו לרוורס, וחזרו באיטיות למרכז התעלה. אז נודע לצוותי הטנקים כי אחד משני מנועי הדוברה פסק לפעול. גם הניסיון השני לטפס על הגדה נכשל. תוך כדי השיט אחורנית לקראת הניסיון השלישי נפגעה הדוברה מפגז. "פתאום הרגשנו חבטה אדירה," מספר גרנק, "לפני שהבנו מה קורה, הטנק נטה הצידה בזווית חדה, כולנו נזרקו לדופן, והרגשנו שהטנק מחליק מחוץ לדוברה."

עוד בטרם הספיקו לחלץ את עצמם, מצאו עצמם שמונת אנשי צוות הטנקים, לכודים בכלים הפוכים, שהחלו לשקוע במהירות אדירה במימי התעלה, כשהצריח הסגור כלפי מטה. "אני ישבתי במושב הנהג, ומייד, בלי לחשוב הרבה חילצתי עצמי מתוך המושב, פתחתי את פתח הנהג ובמהירות הצלחתי להשתחל החוצה." תוך שניות שקעו שתי מפלצות הפלדה, בדרכן אל קרקעית התעלה, שעומקה באותה נקודה היה מעל 10 מטר. "הצלילה הפתאומית של שני הטנקים, שמשקלם יחד 90 טון, יצרה מערבולת אדירה ששאבה אותי פנימה, עד לקרקעית התעלה,"

אומר גרנק, "כל הדרך למטה, שארכה סך-הכול מספר שניות, נראתה כנצח, והייתי בטוח שזהו, זה הסוף שלי ואני עומד למות."

המזל עמד לצידו של נהג המ"פ, שהצליח בכוחות אחרונים לחלץ עצמו מתוך המערבולת. "על המים מצאתי את צוות הדוברה, כשהם צפים על המים עם חגורות ציפה. אחד מהם היה בהיסטריה, השתולל, ופתאום תפס אותי, הייתי כל-כך מותש, ובלי שום אמצעי ציפה שחשבתי שוב שאני עומד לטבוע. למזלי אחד מחבריו הצליח להרגיע אותו. בזמן שניסיתי להחזיר לעצמי את הנשימה, ראיתי את קצה הדוברה, שוקע לתוך המים, ממש כמו טביעה של אונייה."

באותה נקודה החל גרנק לחפש את חבריו לצוות. "הסתכלתי סביב וחיפשתי מישהו מאנשי הצוות שלי או הצוות של הטנק השני אבל לא ראיתי אף אחד. זו היתה שעת דמדומים, לקראת חשכה, והייתי בטוח שכולם טבעו." לאחר זמן קצר במים נימשו גרנק ומפעילי הדוברה על-ידי צוות של הנדסה ימית, שהגיע למרכז התעלה בסירת גומי. "על הסירה פגשתי את עמיר בגה, הטען-קשר של הטנק שלי שסיפר לי שברגע שהטנקים שקעו הוא עמד עם חצי גוף בחוץ והצליח לקפוץ למים."

כשהגיעו לחוף היה ברור לשני השריונרים, שהם הניצולים היחידים מבין אנשי הצוות, ושששת חבריהם נותרו בתחתית התעלה. גם אם עלתה מחשבה, לנסות ולחלץ את השאר, הרעשה מצרית ממוקדת גדעה את הרעיון באיבו. "הכול מסביב בער, ועשרות פגזים נפלו מסביב, מספר גרנק, ברגע שיצאתי מהסירה, נפל פגז במרחק של כ-50 מטר ממני ואז הבנתי שאני חייב לתפוס מחסה. ראיתי בצד קבוצה של טנקים, אבל כולם היו סגורים, וכשריונר, הבנתי שבגלל ההרעשה כל הצוותים בפנים. הייתי חייב למצוא מסתור. רצתי לכיוונם במהירות מטורפת, והתחלתי לצעוק שיפתחו את הצריח כי אני רוצה להיכנס. בהתחלה אף אחד לא ענה לי, ומסביב ממשיכה אש תופת. למזלי, מ"מ צעיר שמע את הצעקות שלי, פתח לי את הצריח, קפצתי על הטנק והצלחתי להשתחל פנימה כאיש צוות חמישי. לא היה לי נשק אישי אפילו לא דיסקית. הכול שקע עם הטנק."

לאחר כחצי שעה, חלה הפוגה במטר הפגזים, וגרנק חצה עם צוותו החדש, כאיש צוות חמישי, לגדה המערבית. "מאוחר יותר נתקלנו בהתקפה מצרית, חלק מהצוות נפגע ואני הפכתי למפקד הטנק." יומיים לאחר מכן נפצע גם הוא בקרב ברמת-ג'ניפה, ופונה לעורף.

על קרקעית התעלה נותרו עדיין שני טנקים של צה"ל ובבטנם שש גופות לוחמים. בשל הקרבות הקשים במתחם הצליחה, ניתן היה לחלצם רק עם ההכרזה על הפסקת האש הראשונה. בין המחלצים היה גם אביו של המ"פ, קצין בדרגת אל"מ. כשראה את גופת בנו נמשית על-ידי צוללנים, מתוך המים, איבד הכרתו והתעורר רק יממה לאחר מכן בביתו.

בחזרה למתחם הצליחה, ב-17 באוקטובר. זמן קצר לאחר שקיעתם של שני הטנקים, מקבל מפקד המתחם ג'קי אבן בשורה קשה נוספת: "פתאום מודיעים לי שמפקד גדוד הגישור, אבי זוהר, נפצע, ואין לי אנשים בשטח כי ההפגזה נוראית, המקום מלא אבק ותמרות עשן, ואני לא מצליח לראות כלום."

באותה נקודה מספר אבן, ולמרות ההפגזה המצרית הקשה והצפופה, המשיכו כוחות נוספים לזרום לתוך המתחם, שכל שטחו היה 500 מ"ר בלבד, מה שהגדיל את הצפיפות בתוך המתחם וכתוצאה גם את כמות הנפגעים. "כולם חוטפים אש. הולכת הפגזה חמורה ביותר. זה היה דבר נוראי. בשלב מסוים, מגיע אלי בריצה, בין הפגזים, קצין הנדסה צעיר, בשם ברוכי, איש מאוד אמיץ ובעל יוזמה שהחליט על דעת עצמו ולמרות שמפקדו נפגע אל מול עיניו, זמן קצר לפני כן, לייצב את הגשר שניתק. הוא עלה על אחד התמסחים שעדיין תיפקדו, ועבר לצד השני ואירגן טנק גישור מהחטיבה של חיים ארז. הורדנו מהטנק את מדף הפלדה שלו שמשמש לגישור, הלבשנו אותו על הקצה המערבי של הגשר, ויחד איתו ואחרים כמו אילן אוקו ושמחה מעוז, התחלנו להעביר על הגשר, תחת ההפגזה הכבדה, טנק, טנק, במהירות נסיעה של הליכה. היינו באקסטזה מוחלטת, לא עניין אותנו שום דבר, חוץ ממילוי המשימה, הפחד שלנו מההפגזה, נעלם מול הפחד שלא נצליח למלא את המשימה. כל פעם שטנק עבר לצד השני, נשמנו לרווחה."

בעוד הטנקים חוצים באיטיות את הגשר, עלה מפלס הנפגעים וההרוגים של צה"ל, בשני צידי התעלה, במהירות נוראית. "ההפגזה המצרית היתה כל-כך מדויקת, שלא היה מטח שלא נפגעו בו אנשים," מתאר אבן, "זה היה מחריד. למרות הרעש של מנועי הטנקים, ומנועי התמסחים והנפילות של הפגזים, הרעש הנורא מכול היו הצריחות של הנפגעים שלנו שקראו לעזרה. הם שכבו שם במתחם, ועל שפת התעלה, ובתוך המים, וצרחו לעזרה, אבל אף אחד לא יכל לעזור להם, כי כל שנייה נפל פגז ופגע במישהו."

"ואז, כאילו לא מספיקה ההפגזה שלא מפסיקה לרגע, החלו להתפוצץ גם משאיות שהיו עמוסות בתחמושת, והמתינו כדי לעבור לצד השני ולצייד את הכוחות שם. הן עמדו בתפוזרת בכל השטח, וכשההפגזה הפכה להיות יותר ויותר צפופה, גם הן החלו להתפוצץ, אחת אחרי השנייה, וגרמו לנפגעים והרוגים נוספים. בכל משאית כזו היו מאות ק"ג של חומר נפץ, פגזי טנקים, קליעים של מקלעים, מוקשים, רימוני יד. כל תחמושת שרק היתה לצה"ל. וכשדבר כזה מתפוצץ, כל מי שנמצא ברדיוס של 100 מטר לפחות, נפגע מייד. כל המתחם היה מכוסה ענן שחור של דלק וסולר שרוף, לא יכולת לראות כלום. היה גם ריח כבד של אבק שריפה ושל גומי, ריח שלא עוזב אותי עד היום."

"גם מי שניסה להיחלץ משם, חיילים שהצליחו לעלות על התמסחים, שהמשיכו באומץ רב, לחצות את התעלה הלך חזור, נפגעו יחד עם התמסחים וטבעו. ומי שפעלו באומץ הכי גדול היו החיילים של התאג"ד שלנו, חובשים ורופאים, שניסו להגיש עזרה ולפנות פצועים, תוך כדי ריצה מטורפת בזגזג, בתוך קיר הפגזים שהמשיך לרדת עלינו. וגם הם נפגעו."

למרות ההרעשה המצרית האדירה על מתחם הצליחה, ובמחיר נוראי של עשרות הרוגים ומאות פצועים, הצליח צה"ל במשך אותו לילה ארוך להעביר על גשר אחד, גשר הדוכרות המופגז, את עיקר כוח הטנקים של אוגדת האלוף ברוך אל הצד השני של התעלה. אחרי הלילה הזה זכה המקום לכינוי המצמרר "חצר המוות".

אך מבצע הצליחה היה עדיין רחוק מסיום. נותר עדיין להעביר גם את כל אוגדה 252, ולצידה מאות כלי רכב עמוסים בציוד ותחמושת, וכן לדאוג לפינויים חזרה של המוני הפצועים וההרוגים שהצטברו גם בצד המערבי. וכל זאת תחת הרעשה מצרית כבדה שהמשיכה להמטיר פגזים ללא הפוגה.

בשעת בוקר מאוחרת של ה-18 באוקטובר, מצליח צה"ל סוף-סוף לפתוח את ציר טרטור ולאפשר לשאר אמצעי הגישור והצליחה להתקדם לעבר התעלה. כוח מיחידת החימוש של אוגדת ברוך מצליח לאחות את גשר הגלילים. אך התופת בחצר המוות אינה פוסקת לרגע. "המשכנו להעביר כוחות תחת האש", מתאר ג'קי אבן, "אבל כבר כל הג'לוואים נפגעו, חלקם טבעו על אנשי הצוות שלהם והטנקים שעליהם. גם הדוכרות שיצרו את גשר הפונטונים (הדוכרות) נפגעו והעסק נהייה יותר ויותר קשה.

"בצהריים קיבלתי הוראה מאריק לקחת את גשר הגלילים ולהשיק אותו בק"מ ה-95.5 של התעלה, שזו נקודה מרוחקת מחצר המוות. נסעתי ממתחם מצמד אל הנקודה בציר טרטור, בו עמד גשר הגלילים, כדי לסייע לגדוד 410 של יהודה גלר, לרתום את הגשר הכבד לטנקים שלו."

גדוד 410 החל לגרור את הגשר כשכוח הנדסי סורק את הדרך לפניו, ומפנה מוקשים. צוות ניווט בראשות מפקד הנדסה פיקודי, סא"ל אהרון (ג'וני) טנא, יצא עוד קודם לסמן את הנתיב המדויק בין שטחי הביצה. מפעם לפעם הופגז מסע הגשר, ופעמיים הותקפה השיירה מהאוויר.

אבן: "אז תוך כדי תנועה איטית, כשאיתי נמצא ג'ורג'י, מפקד אגד הצליחה, ראינו מחזה נורא. משני צידי הציר, עשרות טנקים שלנו פגועים ושרופים ומסביב שכבו שריונאים שלנו, הרוגים בתוך הסרבלים שלהם. זו היתה אחת התמונות הכי קשות שראיתי בחיי. ובזמן התנועה אנחנו עושים את כל המאמצים כדי לא לעלות חס וחלילה על אף אחד. זה היה כאב לב אדיר. אבל באותה נקודת זמן,

התרחש גם מחזה מדהים. קרבות אוויר בין צה"ל וחיל-האוויר המצרי, כשאתה רואה את המטוסים המצריים מופלים אחד אחרי השני. ולמרות כאב הלב הנורא, הייתי מבסוט כי המשכנו להתקדם עם גשר הגלילים, שהיה האמצעי העיקרי של צה"ל להעברת הכוחות הכבדים."

בנקודה זו מקבל אבן הודעה קשה. סא"ל טנא, שכונה "ג'וני", מפקד ההנדסה הפיקודי של פיקוד דרום, האיש שידע יותר מכל חייל אחר בצה"ל, היכן בדיוק יש להשיק את גשר הגלילים בתעלה ואיך לעשות זאת, נהרג על-ידי כוח קומנדו מצרי.

"הייתי המום," אומר אבן, "לא רק שדובר בחבר קרוב שלי ואחד הקצינים הכי מוכשרים שהכרתי, הוא היה היחיד שידע בדיוק איך להגיע לנקודה בתעלה בה צריך להשיק את גשר הגלילים. אומנם אני הכרתי את האזור אבל דובר באזור ביצתי של דוויר סואר, מקום קשה לניווט, וג'וני היה האיש שעליו סמכנו שינווט אותנו עד לנקודה."

אבן מספר כי מותו של ג'וני, (שעל שמו נקרא אחר-כך גשר הגלילים) הציב אותו במצב קשה והביא להתברברות של שעות בשטח הביצתי. בסיומן, הגיע גשר הגלילים למי תעלת סואץ. לאחר מכן שב אבן לחצר המוות, להמשיך ולפקד על פעולות הצליחה שם. בינתיים גילה שגם ברוך דה-ליאון, קצין ההנדסה של אוגדה 143, הממונה על הצליחה, נהרג אף הוא.

"זה היה לא יאומן," משחזר אבן, "קצין ההנדסה הפיקודי והאוגדתי, שני הקצינים הכי בכירים שלי בנושא הגישור, נהרגו. יש לי רק שני גשרים במים, המצרים ממשיכים להפגוז את החצר מסביב לשעון, כמות הנפגעים עולה כל הזמן, גדוד הרפואה של יחזקאל קישון, מנהל בעצמו קרב נוראי בניסיון להעביר פצועים מהגדה השנייה עם ג'לוואים, ובכל דרך אפשרית. הדבר הכי קשה היה כמות ההרוגים. לא יכולנו לפנות אותם, ובמהירות נוראית פתאום נוצר לך מול העיניים, מסדר נופלים. שורות שורות של גופות חיילים שגודלות כל הזמן, וכל זאת תחת אש מצרית כבדה שלא מפסיקה לרגע, ואתה לא יודע מי הבא בתור."

זמן קצר אחרי שעה 18:00 הגיע הגשר לגדה, והוחל בפריצת הסוללה להשקתו. השקת הגשר הושלמה רק לאחר חצות. משעה 04:15 החלו הטנקים לעבור עליו, אך כדי להכשיר את הגשר גם לרכב גלגלי עוד היה צריך לשפר אותו. כאשר הושק גשר הגלילים, הושג סוף-סוף מינימום הגשרים הנדרש לפעולה של שתיים או שלוש אוגדות ממערב לתעלה. הגשר השני היה דרוש עתה פי-כמה, כי במשך הלילה פגעה ההפגזה בדוברת ה"תמסח" האחרונה שהמשיכה לפעול. כעת נותר רק גשר הדוברות, ואף הוא היה פגוע.

הצורך להעביר כלי רכב קלים כדי לפנות את הפצועים וההרוגים, היתה הבעיה הקשה ביותר מולה ניצב תא"ל אבן בצהרי ה-19 באוקטובר. כל התמסחים נפגעו וירדו ממצבת סדר הכוחות. גשר הדוכרות, פגוע אף הוא, שימש להעברת תחמושת וציוד, וגשר הגלילים שניצב בנקודה מרוחקת שימש להעברת טנקים וכלים כבדים אחרים. "הייתי חייב עוד גשר", אומר אבן.

האפשרות היחידה שעמדה לרשותו אותה שעה היה "גשר הצנע", אמצעי חדש, עדיין בשלבי פיתוח שטרם נוסה. הבעיה היתה שהגשר ניצב אותה שעה בבסיס "זיקים", במרחק מאות ק"מ מחצר המוות, ולא היו טנקים שיגררו אותו. כל הטנקים לחמו אותה עת בחזית.

"כאן מתחיל סיפור מדהים נוסף", מספר אבן, "קבוצת קצינים צעירים החליטו שהם ימצאו דרך להביא את גשר הצנע לתעלה ויהי מה. הבעיה שלהם היתה שהדבר היחיד שיכול לגרור את הגשר היו טנקים. אז נכנס לתמונה קצין מילואים מבוגר בשם סניה סירקין, שבתחילת המלחמה הגיע בכוחות עצמו לתעלה ואמר לי שהוא רוצה לתרום את חלקו. כשהוא שמע על הבעיה של הטנקים הוא הצטרף לקצינים הצעירים שהיו כבר בגדוד החימוש בזיקים, שמע על הבעיה ואז הוא הבחין שבצד סדנת החימוש, עומדים טנקים מושבתים, עם צריחים דפוקים. סירקין הציע שישתמשו בהם לגרור את גשר ה"צנע". למחרת בצהריים, ב-20 לחודש, הגיע הגשר לתעלה ודרכו יכולנו לפנות את כל הנפגעים.

"זה הסיפור", מסכם אבן, "כיצד הצליח צה"ל, תחת אש תופת במתחם הגשרים וחצר המוות, ותוך לחימה מקבילה של כל הכוחות, לבצע את המשימה, שבסיומה הכריעה את המלחמה הגדולה הזו. זה היה מבצע שבוע, כל החיילים, מטוראי ועד אלוף לחמו בגבורה נפשית ופיזית עילאית, שלא ניתנת לתיאור. וזו לדעתי תעודת הכבוד הכי גדולה לעם ישראל".

רוצים להרוג ערבים, הו, הו, הו

הצליחה מתקדמת ואנשיו של שרון רוצים לפרוץ קדימה, לתוככי אפריקה. גורודיש ודדו עדיין מודאגים. הם חוששים שהמכתרים יהפכו למכותרים. בייחוד, הם לא סומכים על אף מלה של אריק

בלילה שבין ה-17 ל-18 החלה האוגדה של ברן לחצות את התעלה ועד השחר ריכזה את מירב כוחה על אדמת מצרים. בבוקר נראה מצב הדברים יחסית סביר. למרות האש המצרית הכבדה על הגשרים הצליחה ממשיכה כסדרה, פחות או יותר, ומתחילה הפריצה המתפצלת ל"ארץ גושן", השם התנכ"י לרצועה שממערב לתעלה, ראש מתקפה אחד דרומה, ואחד צפונה. באותו שלב עדיין לא ברורה בדיוק מטרת המתקפה. התוכניות משתנות בכל רגע. מלחמת הגנרלים נמשכת במקביל.

באותו שלב עולה אצל גורודיש החשש כי דילול הכוחות בגזרה המזרחית עלול לפתות את המצרים לנסות ולפרוץ קדימה אל לב סיני, דרך מעברי המיתלה והגידי, כשהם מנתקים בדרך את קווי האספקה אל החזית. גורודיש, שעבר היפוך מחשבתי מלא, מאמין באותו שלב במה שהוא מכנה "החייל המצרי החדש" ומעלה בפני תא"ל פינקו (ברוך הראל, סגן מפקד אוגדה 252) את החשש מפריצה של הכוח המצרי, בהשראה של הסובייטים שלא יחוסו על חיי חיילים שאינם רוסים. פינקו לא ממש מתרשם מהחייל המצרי החדש:

פינקו: "שמוליק. ראיתי אותם. כל הכוונות שלהם, התנועות שלהם זה צפונה ומערבה. מעט מאוד מזרחה. כל מיני כוחות חי"ר בעוצמות קטנות באים ונכנעים. אין להם מים, אין להם אוכל..."

גורודיש: "מה עוד אתה רוצה?"

פינקו: "אנחנו רוצים להרוג ערבים."

גורודיש: "הו הו הו."

פינקו: "נו."

גורודיש: "בהזדמנות. כשתהיה מלחמה."

בבוקר מבקר דיין במפקדת חזית הדרום ואומר לרא"ל בר-לב שיש להחליט, בתוך 48 שעות, "איך אנו מסיימים את המלחמה", ולא לו יעדים יש להגיע לשם כך. משם יצא אל מפקדי האוגדות בראש הגשר והתרשם מהנעשה ממערב לתעלה.

כשהתעורר הרמטכ"ל משנתו בשעה 08:00 בבוקר, הוא נכנס לחמ"ל אג"ם-מבצעים והתעדכן באירועי הלילה והבוקר. הוא קבע, שהמהלך החשוב ביותר הוא המהלך צפונה – לתפיסת הגשרים המצריים. את המשימה הזו, שלא נכללה עד אותו רגע בפקודות המבצע, ייעד לאוגדה 143, האוגדה של שרון.

דדו ערך שיחת טלפון עם אלוף הפיקוד גורודיש, ושאל האם כוחות אוגדה 143 של שרון מתקדמים צפונה. "תלחץ על זה שמוליק, זה חשוב מאוד!" הורה לגורודיש. בשיחה מאוחרת יותר הסביר הרמטכ"ל את השינוי בתוכניות: "חשוב לי שננצח במלחמה – כל השאר עשרים רמות מתחת לזה... לכן אריק, שלא מבצע פקודות, ולא עשה מה שאמרנו לו, חשבתי שפחות מזיק להעבירו למערב. אבל תשבו, תשקלו, תעריכו ותסכמו. אני לא אשים וטו."

בשעה 10:40, כינס הרמטכ"ל את מטהו להערכת מצב אסטרטגית. ראש אמ"ן דיווח כי התגלו בריחות רבות של חיילים מצרים מסיני לגדה המערבית של התעלה. אבל למרות הדיווחים האופטימיים, טען סגן הרמטכ"ל האלוף ישראל טל שבשל התנאים שבהם נפתחה המלחמה, ובשל השחיקה בכוח אדם ובאמל"ח, לא יכול צה"ל להכריע את המלחמה.

האלוף אהרון יריב הסכים עם ניתוחו של ישראל טל, אך טען שכעת נפתחה הזדמנות שלא היתה קודם לכן: אפשרות לשבור את הצבא המצרי. יריב טען שאין ליצור רושם של איום על קהיר, מחשש להתערבות סובייטית, וקבע שיש להתרכז בשבירת צבא מצרים.

דדו הסכים: "צה"ל צריך למנוע כל הישג צבאי או פוליטי מהאויב. צריך להשמיד השמדה מקסימלית של כוחות אויב, הוא [צה"ל] צריך לגמור את המלחמה במצב צבאי או פוליטי יותר טוב מאשר התחיל. בינתיים מצבנו בתעלה הוא כזה שיש בו סיכוי..."

בשעה 10:30 הגיע שר הביטחון לביקור באוגדה 143. הוא נפגש עם שרון בחווה הסינית והשניים דיברו על הקרב שהתחולל שם בליל הצליחה. דיין הציע לנסות ולמוטט את המערך המצרי שמצפון לראש הגשר על-ידי התקדמות צפונה לאיסמעיליה תוך איגוף קו העמדות הראשון. מח"ט 14 העיר כי המצרים החזירו את הדיביזיה הרביעית לגדה המערבית והם נערכים בעומק.

על כך השיב דיין: "אם אתה תחתוך אותם עד קנטרה אז גמרת איתם, כי הם הולכים להגן על קהיר. כאשר הם יראו את צה"ל יושב על הרמפות עם טנקים –

יידעו שזה הסוף... תיקח כוח טנקים ותרוץ קדימה ותנפנף אותם מה שיותר ואל תשאל אף אחד, כי יש לך מנדט לדחוף צפונה."

בר-לב לעומת זאת, לא חשב שיש לתת לשרון להתקדם בגדה המערבית. כשהגיע סגן הרמטכ"ל ישראל טל לחפ"ק הפיקודי, הוא תמך בגישתו של בר-לב משום ש"אריק עדיין עושה מהומות. אריק מוכן לחשוף את האגף הצפוני של ראש הגשר [ממזרח לתעלה] על מנת לחדור מעבר לתעלה."

בצהריים מחליט שרון לנסות שוב את מזלו ולבקש אישור לעבור לצד השני עם כוחותיו. מפקד אוגדה 143 ציפה להתמוטטות המערך המצרי המוכה בגדה המזרחית וביקש לעבור מערבה עם חטיבה 14, כך שרק חטיבה 600 של אוגדתו תאבטח את הגישה לגשרים ממזרח לתעלה. אך מפקדת הפיקוד לא סברה שכבר הגיעה השעה, והורתה לו להישאר אישית בגדה המזרחית ולקדם את גשר-הגלילים ואת אמצעי הגישור האחרים:

שרון: "הלו?"

אורי בן-ארי, סגנו של גורודיש: "כן אריק."

שרון: "אורי?"

בן-ארי: "כן."

שרון: "אורי תראה, גשר הגלילים אני מניח שתוך שעה, במים כבר. הוא

כבר עבר את ציר לכסיקון. הלו?"

בן-ארי: "שומע."

שרון: "הגשר השני עובד בקצב נמרץ."

בן-ארי: "כן."

שרון: "יש ארבע דוברות שנמצאות במים. ושתי דוברות כאלה... נו... לא

חשוב..."

בן-ארי: "תמסחים."

שרון: "והתנועה ב... אני רוצה להגיד לך שאם היתה בתל-אביב תנועה

כזו, או על הכבישים שאתה בונה, אתה שומע אורי?"

בן-ארי: "כן."

שרון: "הייתי יכול להתפאר בזה."

בן-ארי (בקוצר-רוח): "יופי."

אריק: "חץ מזה התחלנו כמה..."

בן-ארי: "כן."

שרון: "טוב, זהו. עכשיו אני רוצה לעבור לצד השני."

בן-ארי: "אתה אישית?"

שרון: "מה זה אישית. אני לא עובר אישית."

בן-ארי: "טוב, בינתיים ההוראה היא שנחטיבה 14 לא עוברת."

שרון (צועק): "מה פתאום!"

בן-ארי: "זה ההחלטה האחרונה."

שרון: "מה פתאום!"

בן-ארי: "אני לא בקיא בנימוקים. בינתיים זאת ההחלטה."

שרון: "ועם מי אני מעבור?"

בן-ארי: "אתה נשאר עם דב לבן [היחידה האמפיבית] ועם [גדוד] 1 42."

שרון: "תשמע, בוא נעשה משהו אחר. תשמע. אנחנו משאירים את

[חטיבה] 600. אתה שומע? אי-אפשר את 14 לא להעביר. זה

בלתי-אפשרי מבחינה מורלית."

בן-ארי: "תביט, לא מדברים על מורל. אנחנו עוד לא בטוחים בראש

הגשר, ו-14 עדיין לא יכולה לעבור."

שרון: "תשמע. ...ראש הגשר, אנחנו עברנו עכשיו דרך ציר טרטור. הכול

פנוי, פינינו את הכול. הכול נקי. המערך הארטילרי שלנו כבר יושב בציר

טרטור."

בן-ארי: "אריק תשמע זה לא ויכוח, אנחנו מדברים ברדיו דרך אגב,

ואני לא יכול לעשות את זה בטלפון פה. יש סיבות למה אי-אפשר

להעביר אותה. הלו?"

שרון: "כן."

בן-ארי: "אריק זה לא הולך בטלפון, וזה דרך אגב רדיו. אנחנו לא נוכל

להעביר את 14. יש לנו סיבות."

שרון: "זה לא הולך בטלפון, אז מה אתה מציע שאני אעשה? שאני

אבוא אליכם?"

בן-ארי: "לא. אני לא יכול להסביר לך את זה בטלפון. 14 לא יכול

לעבור."

שרון: "מה? אני לא יכול לבוא עכשיו. אני רץ להכניס את גשר הגלילים

ופה חטיבות נלחמות ופה יש נפגעים. זה לא הולך ככה."

בן-ארי: "טוב, אריק. אני שמעתי. אני אביא את זה עוד פעם לדיון, אני

אביא את זה עוד פעם לדיון. כרגע 14 לא יכולה לעבור."

שרון (צועק): "אני אומר לך. תשאירו פה את 600, תשאירו אותו פה...

אין פה נפש חיה. תגדרו את ה..."

בר-לב נזעק לעזרתו של בן-ארי וקוטע את שרון: "אריק, זה בר-לב."

שרון: "כן."

בר-לב: "תראה, אתה אישית עם חיים [ארז] פלוס דב לבן רשאים

לעבור ויש שם הרבה עבודה. 14 עכשיו איננה יכולה לעבור. אם אתה רוצה, תבוא לכאן ונדבר על זה בעל-פה. על כל פנים, אין כאן שום מקום לוויכוח. אתה יכול לעבור אם אתה משאיר את ג'קי (סגנו של אריק) אחראי על כל מה שקורה בראש הגשר.
 שרון: "חיים, יש לי הצעה, אם אפשר."
 בר-לב: "כן."

שרון: "תראה, אני מאוד אוהב לבוא אליכם אבל כרגע אני רוצה להוביל את גשר הגלילים. יש התקפות אוויר. יש המון פעילות. חטיבות נלחמות וחבל לי לעצור. אני מציע משהו אחר. בוא נשאיר כאן את ג'קי, זה בסדר. את 600 ואת דב לבן [יחידה של טנקי שלל אמפיביים] נשאיר כאן ואת... ניקח איתנו."

בר-לב: "אריק, דב לבן אין לו שום ערך כאן. יש לו ערך רב שם. ואני לא מוכן להישאר רק עם טוביה [מח"ט 600] ממקומו האורגנילי עד המקום שבו אתה נמצא עכשיו..."

שרון: "חיים, אנחנו דפקנו היום עם חטיבה 18 תשעים וחמישה אחוז מהטנקים. תבוא ותראה את כל הטנקים עומדים ובווערים. עשרות עשרות טנקים בווערים. ניהלנו קרב היום ויש עשרות עשרות טנקים בווערים."
 בר-לב: "אריק. כל מה שעשית, כל הכבוד וזה הכול רשום והכול ידוע אבל אין להישאר בצד הזה עם טוביה בלבד. ואת כל זה ברדיו אני לא מוכן יותר להרחיב."

באותו יום מתכנס המטכ"ל ועורך דיון מקיף על המצב. לאחר ששמע הרמטכ"ל את דברי הנוכחים, סיכם את הדיון. הוא שב והזכיר לנוכחים את מטרתו המקורית של צה"ל במלחמה:

ראשית, צה"ל צריך למנוע כל הישג צבאי או פוליטי מהאויב. שנית, צריך להשמיד השמדה מקסימלית של כוחות אויב... איני יכול לומר שזה ניתן בוודאות להשגה, אבל כרגע... יש סיכוי ולכן אני רוצה לרכז את כל המאמצים שלנו להשגת מטרה זו.

באותה שעה, בשטח, מח"ט 14, אל"מ אמנון רשף, כבר לא יכול היה לחכות לשעת הכושר לתקוף את בתי החווה הסינית מעמדותיו שבצפון אזור הצליחה, ולסגור את החשבון ההיסטורי של הצנחנים והשריון עם המתחם הארור. לאחר פתיחת ציר טרטור, החלה החטיבה לתקוף את החווה מדרום וממערב, כשנראו סימנים לכך שההתנגדות נחלשת והמצרים מפנים עמדות. אחרי-הצהריים תפס

כוח מגדוד 424 את בתי המשאבות של החווה ובשעה 17:00 לערך התקדם גדוד 88 ("דב לבן") מעמדותיו וטיהר את בתייה.

כאשר הגיחה אוגדה 162 (אוגדת ברן) מהחיץ החקלאי אל תוך "ארץ גושן", בבוקר ה-18 באוקטובר, ציפה הפיקוד העליון לפתיחת מערכת תנופה כבר באותו יום. עד מהרה נתקלו החטיבות של ברן בקומנדו ובשריון שהזרימו שתי הארמיות המצריות לכיוונן. האוגדה נתקעה. ברן, על מנת לפתוח את המרחב האווירי, כדי שחיל-האוויר יוכל להיכנס לאזור ולסייע בהכרעת המצרים, מחליט להסתנן ולתקוף את בסיס הטילים המצריים כ-20 ק"מ נוספים ממערב לקו המגע של האוגדה בשלב זה. הפשיטות נערכו במהירות ובהצלחה.

בינתיים במטכ"ל, הבינו שהאופטימיות לגבי הכרעה מהירה היתה מוגזמת. תשומת-הלב הוסבה יותר ליחסי-הכוחות ולסכנות שבאבדות ובשחיקת ציוד הלחימה. שר הביטחון דיין הבהיר שהציוד עלול לאזול לפני שנגיע לסוף המלחמה, ועל כן יש לקבוע "קו אדום" לשחיקה, שמוכנים להסתכן בה. סגן-הרמטכ"ל העריך שצה"ל לא יוכל לעמוד בקצב השחיקה הנוכחי יותר מארבעה או חמישה ימים. דיין אמר שיש להגדיר את הכוונות המבצעיות, והדגיש שאין כוונה להגיע לקהיר. בשובו לתל-אביב שוחח עם השגריר דיניץ בווינגטון, וביקש למסור למזכיר המדינה האמריקאי קיסינג'ר, ש"בעוד יומיים יהיה מצבם של המצרים כזה, שיבקשו מאיתנו להסכים להפסקת אש."

ביום ה-13 למלחמה כבדו מאוד האבדות. בדיעבד התברר כי הנתונים שנמסרו למטכ"ל באותו יום, ונחשבו לחמורים, היו שגויים לחלוטין (890 הרוגים, 72 שבויים, 252 נעדרים וכ-3,000 פצועים). המספרים האמיתיים היו גבוהים באופן משמעותי: למעלה מ-1,750 הרוגים, 275 שבויים, ויותר מ-4,000 פצועים. רוב האבדות בדרום הוסבו במערכת הצליחה עצמה.

אבל גם אבדות המצרים היו כבדות מאוד. אמ"ן דיווח, כי ב-18 בחודש פסקה כנראה דיביזיית חי"ר 16 להתקיים כאוגדה, וכי המצרים רואים בחומרה את מצבה של דיביזיית שריון 21.

בשעה 21:00 התכנסה ממשלת ישראל לישיבה הראשונה מאז הוחלט על אישור מבצע הצליחה. הרמטכ"ל אמר שמה שהושג, אינו מעבר להישג הריאלי (כלומר המערך לא התמוטט), אך עם זאת אפשר לומר שהמבצע הצליח. הושגה המטרה של ביסוס כוח מעבר לתעלת סואץ והיוזמה חזרה לידי צה"ל. דדו פירט את התוכניות ליום המחרת: צבירת שלוש אוגדות מוקטנות בגדה המערבית וריכוז מאמץ אווירי חסר תקדים, בתקווה להשמיד כוח ניכר של צבא מצרים.

שער רביעי

אפריקה

